

LAUSUNTOYHTEENVETO: HALLITUKSEN ESITYSLUONNOS EDUSKUNNALLE OPPIVELVOLLISUUSLAIKSI JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Sisällys

1.	Lausuntokierros ja saadut lausunnot	3
2.	Esityksen yleiset tavoitteet.....	3
3.	Oppivelvollisuuden nosto ja oppivelvollisuuden laajentaminen toiselle asteelle	3
4.	Toisen asteen koulutuksen maksuttomuus ja esityksen kustannusvaikutukset	4
4.1	Maksuttomuus ja sen laajuus	4
4.2	Kustannusvaikutukset.....	6
4.2.1	Yleiset huomiot esityksen kustannusvaikutuksista	6
4.2.2	Ohjauskustannukset	9
4.2.3	Oppimateriaalikustannukset	10
4.2.4	Opiskelijahuollon kustannukset	12
4.2.5	Vapaaehtoiset opintoretet ja niiden kustannukset	13
4.2.6	Opintotuki ja koulumatkatuki.....	13
4.2.7	Oppivelvollisuuslain mukaiset matka- ja majoituskustannukset	15
4.2.8	Kansanopistoille aiheutuvat kustannukset.....	16
4.2.9	Ylioppilastutkintomaksut.....	16
5.	Voimaantulo	17
6.	Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus	18
7.	Muut keskeiset teemat.....	21
7.1	Ohjauksen vahvistaminen	21
7.2	Vapaa hakeutumisoikeus.....	23
8.	Lausunnonantajien ehdottamat keinot yleisten tavoitteiden saavuttamiseksi	23
9.	Nykytilan kuvaus.....	25
10.	Viranomaisvaikutukset	27
11.	Yhteiskunnalliset vaikutukset	29
12.	Suhde perustuslakiin ja sääätämisyjärjestys	32
13.	Lakia alemman asteinen säätely.....	35
14.	Toimeenpano ja seuranta.....	35
15.	Muut kuin hallituksen esitykseen suoraan liittyvät huomiot	36
15.1	Opettajien koulutus, osaaminen ja riittävyys.....	36

15.2 Koko koulutusketju kuntoon	36
15.3 Suhde ulkomaiseen lainsäädäntöön.....	36
15.4 Suhde muihin esityksiin	37
16. Säännöskohtaiset huomiot.....	37
LIITTEET.....	57

1. Lausuntokierros ja saadut lausunnot

Hallituksen esitysluonnos eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi oli laajalla lausuntokierroksella 30.4.–15.6.2020. Lausuntopyyntö lähetettiin ehdotetun laajenevan oppivelvollisuuskoulutuksen toimijoille (kunnat ja muut peruskoulutuksen järjestäjät, nivelvaiheen koulutuksen järjestäjät, lukio-koulutuksen ja ammatilliset koulutuksen järjestäjät) sekä laaja-alaisesti keskeisille sidosryhmille. Lausuntoja annettiin kaiken kaikkiaan 262. Lausunnon antaneet tahot on lueteltu liitteessä 1. Yksityshenkilöiden lausuntojen osalta (4 lausuntoa) liitteessä ei mainita henkilöiden nimiä.

Tähän lausuntoyhteenvetoon on koottu ja tiivistetty lausunnonantajien keskeiset näkemykset, huomiot ja muutosehdotukset ryhmiteltynä asiakokonaisuuksittain. Kunkin asiakokonaisuuden alussa kuvataan ensin tiiviisti lausunnonantajien suhtautumista kyseiseen asiakokonaisuuteen. Tämän jälkeen käydään läpi kyseistä asiakokonaisuutta koskevat keskeiset huomiot ja muutosehdotukset.

2. Esityksen yleiset tavoitteet

Lähes kaikki lausunnonantajat pitivät esityksen yleisiä tavoitteita kannatettavina. Pyrkimys koulupudokkuuden vähentämiseen, koulutus- ja osaamistason nostoon ja siihen, että jokainen nuori suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon, nähtiin erittäin ajankohtaisina sekä toivottavina tavoitteina.

3. Oppivelvollisuusiän nosto ja oppivelvollisuuden laajentaminen toiselle asteelle

Suhtautuminen oppivelvollisuusiän nostamiseen ja oppivelvollisuuden laajentamiseen toiselle asteelle jakoi mielipiteitä. Noin vajaa viidesosa lausunnonantajista kannatti oppivelvollisuuden laajentamista esityksen mukaisesti eikä esittänyt juurikaan muutosehdotuksia hallituksen esitysluonnokseen. Selvästi yli puolet lausunnonantajista piti oppivelvollisuuden laajentamista hallituksen esityksen mukaisella tavalla periaatteessa kannatettavana ehdotuksena, mutta oli huolissaan uudistuksen kustannusvaikutuksista, uudistuksen toimeenpanoaikataulusta ja/tai esitti jonkin muun varauman hallituksen esitysluonnokseen. Noin viidesosa lausunnonantajista piti oppivelvollisuusiän nostamista ja oppivelvollisuuden laajentamista toiselle asteelle tarpeettomana ja esitti vaihtoehtoisia tapoja koulupuodokkuuden vähentämiseksi ja osaamis- ja koulutustason nostamiseksi. Lopuilla lausunnonantajista ei ollut selkeää kantaa tai ne eivät ottaneet lainkaan kantaa oppivelvollisuusiän nostamiseen ja oppivelvollisuuden laajentamiseen toiselle asteelle, vaan ainoastaan johonkin muuhun hallituksen esitysluonnokseen sisältyneeseen lakiesitykseen.

Yleisissä oppivelvollisuusiän nostamista ja oppivelvollisuuden laajentamista koskevissa huomioissa tuodaan esiin oppivelvollisuus tulevaisuusinvestointina. Laajasti yhtä mieltä ollaan siitä, että kaikkien tulee voida jatkaa opintojaan peruskoulun jälkeen. Yhteiskunnan tulee huolehtia siitä, että eri syistä opintojen ulkopuolelle jäävät tai opinnot keskeyttävät pääsevät takaisin opintojen piiriin. Palveluvalikko tulee uudistaa siten, että se ehkäisee nykyistä paremmin syrjäytymistä. Lausunnoissa tuodaan esiin, että perusopetuksessa syntynyttä osaamisen vajetta tai haasteita opiskelijoiden hyvinvoinnissa ei voi ratkaista pelkästään oppivelvollisuuskäytäntöä pidentämällä ja oppivelvollisuutta laajentamalla, vaan tarvitaan myös muita tukitoimia. Etenkin

korkeakoulut korostavat, että ratkaisevaa koko oppivelvollisuuden uudistamisen kannalta on koko koulutusketjun laadullinen vahvistaminen, unohtamatta henkilökohtaisen ohjauksen ja tuen merkitystä. Mikäli oppivelvollisuus uudistetaan, siinä tulee hyödyntää tieteellistä ja taiteellista tutkimusta elämän läpi kestävä koulutuspolun kehittämistyössä.

Toisen asteen maksuttomuutta koskeviin esityksiin ja esityksen kustannusvaikutuksiin tuli erittäin runsaasti kommentteja ja muutosehdotuksia. Maksuttomuutta pidettiin pääsääntöisesti kannatettavana. Jotkut lausunnonantajat rajaisivat maksuttomuuden kuitenkin ainakin osittain toisin kuin hallituksen esitysluonnoksessa. Oppivelvollisuuden laajentamisen kustannusvaikutuksia pidettiin alimitoitettuina, ja uudistuksen kustannukset huolestuttivat erityisesti kuntia sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä. Lausunnonantajien suhtautumista toisen asteen maksuttomuuteen ja kustannusvaikutuksiin käsitellään tarkemmin lausuntoyhteenvetön luvussa 4.

Yksittäisistä asiakokonaisuuksista kriittisimmin suhtauduttiin oppivelvollisuus uudistuksen toimeenpanon aikatauluun. Oppivelvollisuus uudistuksen tiukka toimeenpano aikataulu huolestutti etenkin opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä sekä niitä tai muita oppivelvollisuuskoulutuksen tulevia toimijoita edustavia järjestöjä. Myös opiskelijajärjestöt ja erityistä tukea tarvitsevia edustavat järjestöt pitivät aikataulua liian kireänä. Useimpien lausunnonantajien toiveena oli, että lain voimaantuloa lykättäisiin ainakin vuodella. Lausunnonantajien näkemyksiä lain voimaantuloaikataulusta käsitellään tarkemmin lausuntoyhteenvetön luvussa 5.

Muut hallituksen esitystä koskevat huomiot liittyivät ohjauksen vahvistamiseen ja vapaaseen hakeutumisoikeuteen. Lausunnonantajien huomioita näistä teemoista käsitellään tarkemmin lausuntoyhteenvetön luvussa 7.

Oppivelvollisuuden nostamiseen kriittisesti suhtautuneet lausunnonantajat katsoivat, että oppivelvollisuuden laajentamisen sijaan resursseja tulisi suunnata etenkin varhaiskasvatukseen, perusopetukseen, toisen asteen koulutukseen, oppilas- ja opiskelijahuollon, opinto-ohjauksen sekä erityisen tuen laadun varmistamiseen. Lausunnonantajien ehdotuksia hallituksen esitysluonnoksen yleisten tavoitteiden saavuttamiseksi käsitellään tarkemmin lausuntoyhteenvetön luvussa 8.

4. Toisen asteen koulutuksen maksuttomuus ja esityksen kustannusvaikutukset

Noin 60 prosenttia lausunnonantajista otti kantaa toisen asteen maksuttomuuteen ja esityksen kustannusvaikutuksiin. Loput eivät lausuneet lainkaan maksuttomuudesta ja/tai kustannusvaikutuksista tai heillä ei ollut niihin selkeää kantaa. Kriittisiä kannanottoja esitettiin etenkin esityksen kustannusvaikutuksiin ja niiden arviointiin. Hallituksen esitysluonnoksen kustannusvaikutuksia pidetään alimitoitettuina. Vaihtoehtoisia kustannuslaskelmia esitetään kuitenkin vain yksittäisissä lausunnoissa. Lähes kaikissa lausunnossa painotetaan, että oppivelvollisuustehtävään liittyvät kustannukset tulee hallitusohjelman mukaisesti korvata täysimääräisesti kunnille ja opetuksen ja koulutuksen järjestäjille.

4.1 Maksuttomuus ja sen laajuus

Maksuttomuutta koskevat esitykset jakoivat mielipiteitä. Esityksen mukaista toisen asteen maksuttomuutta kannattaa noin neljäsosa asiaan kantaa ottaneista lausunnonantajista. Maksuttomuuden katsotaan lisäävän

opiskelijoiden yhdenvertaisuutta ja mahdollistavan toisen asteen tutkinnon kaikille perheen varallisuudesta riippumatta. Esimerkiksi Vanhempainliitto pitää oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvää toisen asteen koulutuksen maksuttomuutta välttämättömänä uudistuksena. Esitystä suppeampaa tai muutoin toisella tavalla määriteltyä maksuttomuutta kannattaa reilu 40 prosenttia asiaan kantaa ottaneista. Noin viidesosa asiaan kantaa ottaneista on esitettyä maksuttomuutta vastaan. Vaihtoehtoisia maksuttomuusratkaisuja esittäneet lausunnonantajat pitivät tärkeänä, että maksuttomuus toteutetaan vastuullisesti ja että sen rajoja tarkastellaan uudelleen, jotta maksuttomuuden kustannukset pysyisivät kohtuullisina.

Muun muassa AMKE ja SOPO pitävät tärkeänä, että rahoitusta suunnataan erityisesti niihin toimiin, joilla on vaikuttavuutta koulutuksen keskeyttämisen ehkäisyssä ja tutkinnon suorittamisessa. Nyt oppivelvollisuuden rahoituksesta suuri osa meni koulumatkoihin sekä oppimateriaaleihin ja -välineisiin, joilla on vain vähän tai ei lainkaan vaikutusta tutkinnon suorittamiseen. Myös opettajajärjestöt esittävät maksuttomuuden rajoamista ja painotuksen siirtämistä maksuttomista materiaaleista ja matkoista oppimista ja osaamista tukeviin toimenpiteisiin.

Maksuttoman ja maksullisen koulutuksen välisen rajan kirkastamista pidetään etenkin koulutuksen järjestäjien lausunnoissa tarpeellisenä, jotta opiskelijat olisivat yhdenvertaisessa asemassa eri puolilla maata. Kirkastettava olisi muun muassa sitä, millaista vapaaehtoista maksullisuutta voi olla ja kuuluuko maksuttomuuden piiriin myös alan vaihtaminen useaan kertaan oppivelvollisuuden aikana, ”kurssishoppailu” lukiossa tai tutkinnon suorittamiseksi tarvittavaa minimimäärää laajempien opintojen suorittaminen. Epäselväksi jää myös se, mitä pidetään välttämättöminä opetusvälineinä ja mitä käytännössä tarkoitetaan erityistä harrastuneisuutta painottavissa koulutuksissa tarvittavilla välineillä ja mikä oikeastaan jää esimerkiksi erityisen koulutustehtävän saaneissa lukioissa opiskelijan maksettavaksi ja mikä ei. Gradia pitää tärkeänä, että ns. kaksoistutkinto (ammattillinen tutkinto ja ylioppilastutkinto) kuuluu maksuttomuuden piiriin, mikäli opiskelija aloittaa opinnot oppivelvollisuuskäisenä. Lisäksi on huolehdittava neljä vuotta lukiossa opiskelleiden opintojen loppuunsaattamisen rahoituksesta. Vaasa ja Helsinki kaipaavat tarkempaa kirjausta siihen, millainen vastuu tai korvausvelvollisuus maksuttomuuden piirissä olevalla opiskelijalla on koulutuksen järjestäjän hankkimista opiskelumateriaaleista ja -välineistä silloin, kun opiskelija omalla huolimattomuudellaan tai tahallisesti vahingoittaa niitä. Muun muassa Aineenopettajaliitto ja muutamat muut lausunnonantajat katsovat, että maksuttomien vapaaehtoisten lisäopintojen rinnalla on voitava järjestää maksullisia vaihtoehtoja myös oppivelvollisille, ja tämä pitäisi selkeästi linjata.

Kuntaliitto, KT Kuntatyönantajat, Sivista, AMKE ja muutamat kunnat esittävät, että esityksen kustannuksia vähennetään esimerkiksi rajoittamalla koulumatkojen maksuttomuutta vain oppivelvollisiin. Yli 18-vuotiaat voisivat olla aiemman koulumatkatuen piirissä. SOPO ja muutama yksittäinen kunta toteaa, että olisi järkevämpää korvata oppimateriaalit tarvittaessa sosiaalisin ja taloudellisin perustein esimerkiksi harkinnanvaraisena tulosidonnaisena oppimateriaalitukena kuin lähteä rahoittamaan koko toisen asteen ikäluokan oppimateriaaleja. SOPO:n näkemyksen mukaan tehokkainta olisi kohdistaa rahallisia tulonsiirtoja näille nuorille ja heidän perheilleen esim. nostamalla opintotuen määrää. Pari lausunnonantajaa esittää, että toisen asteen maksuttomuus kattaisi kaikilta osin vain oppivelvollisuusiän ja loppuisi opiskelijan tultua täysi-ikäiseksi. SOOL ei ota kantaa opiskelijoiden ikään, mutta katsoo, että maksuttomuus olisi rajattava yhteen toisen asteen tutkintoon.

Osa lausunnonantajista katsoo, että ehdotettu maksuttomuusratkaisu ei kohtelee opiskelijoita yhdenvertaisesti. Samoissa oppimisympäristöissä varsinkin ammatillisessa koulutuksessa ja tulevassa tutkintoon valmistavassa koulutuksessa opiskelijoita tulee olemaan useilla eri statuksilla. Nykyisenkin ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukainen maksuton opetus on tarpeen määritellä uudelleen ja varmistaa sen toteutuminen kaikille toisen asteen opiskelijoille riippumatta opiskelijan statuksesta. Tämä on tärkeää opis-

kelijoiden yhdenvertaisuuden ja oppilaitoksen sujuvan arjen varmistamiseksi. SAK ja Ammattiliitto Pro ha-
luavat tuoda esiin, että aikuisväestössä on merkittävä joukko henkilöitä, joilta puuttuu perusasteen jälkei-
nen tutkinto. Työllistymisen näkökulmasta on perusteltua, että myös vailla toisen asteen tutkintoa olevien
aikuisten koulutuksen maksuja tarkasteltaisiin uudelleen.

Tampereen yliopisto on huolissaan lukion valtakunnallisista erityistehtävistä ja painotuslinjoista sekä lukion
syventävien kurssien kohtalosta, jos maksuttomuutta rajataan ehdotetulla tavalla. Täyden maksuttomuus-
den vaade uhkaa yliopiston näkemyksen mukaan karsia opiskelijoille mielekästä ja lukioita profiloivaa kurs-
sitarjontaa pois. Maksuttomuus ei saa johtaa esimerkiksi kasvaviin ryhmäkokoihin tai säästöihin oppimate-
riaalin tai tietokoneen valinnassa. Myös Kajaani on huolissaan osaamisen kehittämisen mahdollisuuksien
kaventumisesta toisen asteen koulutuksessa, jos esitetty maksuttomuus toteutuu. Uudistus ei saa vaaran-
taa koulutuksen laatua eikä jatkuvan oppimisen resursseja.

Elinkeinoelämän oppilaitokset EOL katsoo, että toisen asteen koulutuksen maksuttomuus voi aiheuttaa toi-
minnallisesti erikoisia seurauksia. Esimerkiksi kansainvälinen liikkuvuus vaikeutuu, jos opiskelijalta ei voida
edellyttää mitään omavastuusuutta. Aidosti kansainvälisyydestä kiinnostuneet alle 18-vuotiaat uhkaavat
jäää vaille kokemuksia vieraista kulttuureista ja työelämästä.

Monissa lausunnoissa esitetään, että Kela hoitaisi kaikki perusopetuksen jälkeiset opintososiaaliset etuudet.
Esimerkiksi Espoo ehdottaa, että maksuton toinen aste toteutettaisiin osana opintotukijärjestelmää. Tällöin
valtio voisi varmistaa, että jokainen oppivelvollinen saisi arvioituja opiskelukustannuksia vastaavan korvauk-
sen tasasuuruisena. Opiskelumateriaalien ja työvälineiden hankinta, huolto ja hallinta eivät tässä mallissa
aiheuttaisi ylimääräisiä kustannuksia eikä lisääntyvää hallintotyötä koulutuksen järjestäjille.

4.2 Kustannusvaikutukset

4.2.1 Yleiset huomiot esityksen kustannusvaikutuksista

Kuntaliitto, useat kunnat ja ammatillisen koulutuksen järjestäjät, Sivista, Pro Lukio, MANE-sihteeri, FSS,
OSKU, Keskuskauppakamari, Opsia sekä muutama yliopisto ja ammattikorkeakoulu toteavat, että uudistuk-
sen toteuttamisen kustannukset on aliarvioitu. Lakiesityksessä määritelty lisämääräraha-arvio on noin 130
miljoonaa euroa, kun Kuntaliiton arvio kustannuksista on noin 150 miljoonaa euroa. Ero on noin 20 miljo-
onaa euroa. Helsingin laskelmien mukaan uudistuksen vuotuiset kokonaiskustannukset tulevat Helsingissä
olemaan yli 40 prosenttia suuremmat kuin mitä esitysluonnoksessa arvioidaan.

Kuntaliitto katsoo, että hallituksen esitysluonnoksen kustannusarvio pitää sisällään useita kustannuseriä,
joiden määrittäminen ei ole kovin vahvalla pohjalla. Muutkin kustannusvaikutuksiin kriittisesti suhtautuvat
lausunnonantajat vaativat, että kustannukset on tarkistettava oikealle tasolle ja ne on myös huomioitava
täysimääräisesti rahoituksessa. Mikäli hallitus ei varaa uudistuksen toteuttamiseksi riittävää rahoitusta, ei
uudistusta tule toteuttaa.

Kustannusarvioon kriittisesti suhtautuvat pelkäävät, että jos oppivelvollisuuden laajentamisesta aiheutuvat
kustannukset nousevat arvioitua suuremmiksi ja jäävät koulutuksen järjestäjien vastattaviksi, opetuksen
laatu heikkenee ja kehittämistyö hiipuu pahimmillaan kaikilla koulutusasteilla ja yhteiskunnan koulutukselle
asettamat tavoitteet jäävät saavuttamatta. Jos kustannuksia ei korvata täysimääräisenä opetuksen ja koulu-
tuksen järjestäjille, nämä joutuvat hakemaan säästöjä muualta. Tällöin opetusryhmien koot nousevat, opis-
kelijoiden valinnan mahdollisuudet kapenevat ja henkilökohtaisen tuen määrä laskee. Suuri huoli on myös

siitä, riittävätkö resurssit laadukkaaseen opinto-ohjaukseen ja oppimisen tukeen. Ongelmaksi voi muodostua myös pätevän ja ammattitaitoisen työvoiman saatavuus. Edellä esitetyistä sysistä muun muassa aluehallintovirastot ja osa kunnista pitävät tärkeänä, että uudistuksen vaikutuksia talouteen ja osaamiseen seurataan suunnitelmallisesti uudistuksen voimaantulon jälkeen. Jos etukäteen tehdyt arviot kustannuksista osoittautuvat alimitoitetuiksi, tilanteeseen tulee reagoida nopeasti ja syntyneet lisäkulut tulee kompensoida kunnille ja opetuksen ja koulutuksen järjestäjille, jotta edellä mainitut uhat vältetään. Myös Jyväskylän yliopisto pitää uudistuksen seurantatutkimusta tarpeellisenä, jotta pystytään arvioimaan sitä, mikä mahdollisessa uudistuksessa onnistuu ja mitä tulevaisuudessa pitäisi edelleen kehittää.

VM toteaa lausunnossaan, että siirtymävaiheen muutos- ja hallintokulujen osuus jää vaikutusarvioinnissa epäselväksi. Esitysluonnoksen mukaan vaikutuksia syntyy niin kunnissa, oppilaitoksissa kuin Kelassakin. Kelassa aiheutuu järjestelmämuutoksia ja ohjaustustarvetta sekä hallintoa pystytetään oppilaitosten hankintoihin ja esimerkiksi kuntien tietojärjestelmiin. Jos edellä mainituista ei katsota aiheutuvan määrärahatarpeita tai jos ne on otettu huomioon lisämäärärahassa tai oletetaan hoidettavan olemassa olevien resurssien ja määrärahakehysten puitteissa, asia on tarkoituksenmukaista nimenomaisesti todeta vaikutusarvioinnissa. VM ehdottaa, että esityksen jatkovalmistelussa esitysluonnoksen vaikutuksia täydennetään tältä osin.

Kuntaliitto toteaa, että hallituksen esitysluonnoksen kustannusvaikutukset liittyvät pääosin opiskelun maksuttomuuteen opiskelijalle. Oppivelvollisuuden laajentaminen edellyttää kuitenkin panostuksia myös henkilöstön osaamisen kehittämiseen. Valtion talousarvioon tulee varata riittävät määrärahat esimerkiksi oppivelvollisuuslain sekä siihen liittyvien lakien toimeenpanon koulutukseen. FDUV katsoo, että resursseja on varatta myös opettajien täydennyskoulutukseen vammaisten oppilaiden ja oppimisvaikeuksien osalta

Sivistan mukaan kustannuslaskelmissa ei ole huomioitu lainkaan kasvavia opiskelijamääriä. Jos käytettäisiin tältä osin vuosikustannuksena 4 400 euroa/opiskelija (keskimääräinen vuosittainen käyttömeno/opiskelija on toisella asteella reilut 6 600 euroa), päädytään 53 miljoonaan euron vuosittaiseen lisätarpeeseen. Sivista esittää, että oppivelvollisuuden laajentamisen kustannusvaikutuksiin lisätään oppilasmäärien kasvamisesta aiheutuvat määrärahat, noin 50 miljoonaa euroa/vuosi. Sivista katsoo, että uudistus lisää toisen asteen koulutuksessa myös niiden oppivelvollisuusikäisten opiskelijoiden määrää, jotka tarvitsevat ohjausta ja tukea. Ohjaukseen kustannusarviossa varatut resurssit eivät ole tältä osin riittävät. Toisen asteen maksuttomuuteen liittyy myös uusia velvoitteita, esim. oppimateriaalien hankinnasta, säilytyksestä, kunnossapidosta, kierrätyksestä ja jakelusta sekä majoitus- ja matkakorvausten maksatuksesta aiheutuvat työt ja kustannukset, joiden osalta kustannusvaikutusten arviointi on puutteellista. Sivista toteaa lausunnossaan myös, että uusien velvoitteiden osalta kustannukset ovat etupainotteisia, mikä pitää huomioida laskelmissa. Kasvavista opiskelijamääristä ja uusista velvoitteista sekä niistä aiheutuvien kustannusten täysimääräisestä korvaamisesta ovat huolissaan myös suuret kaupungit, Elinkeinoelämän oppilaitokset EOL, Suomen Rehtorit, FSL ja monet ammatillisen koulutuksen järjestäjät, jotka katsovat Sivistan tavoin, että näitä kustannuksia ei ole huomioitu kustannuslaskelmissa. Suomen Rehtorit ja FSL korostavat, että on varmistettava, että opettajat ja rehtorit saavat täyden korvauksen kaikesta tekemästään työstä.

Ammattiliitto Pro katsoo, että uudistuksessa jää epäselväksi, miten valtio tukee kuntatalouksiin kohdistuvia rasituksia uudistuksessa. Tämä olisi hyvä jatkovalmistelussa tarkentaa. Liedon kunta muistuttaa, että keskiarvoja laskettaessa jää huomioimatta se, että kuntien talous on hyvin erilaisella pohjalla. Jossakin kunnassa elinkeinorakenne tuottaa runsaasti lisää euroja ja toisessa vastaavasti ikärakenne, elinkeinoelämä, sijainti ym. vievät runsaasti euroja ja julkista liikennettäkin ei ole. Ennen kuin näin suuria uudistuksia viedään eteenpäin, tulisi myös valtionosuusjärjestelmä kokonaisuudessaan uusia.

OPH:n näkemyksen mukaan pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien vammaisoppilaiden lisärahoituksen tulisi säilyä ennallaan, kun oppilaat osallistuvat perusopetuksen järjestäjän järjestämään tutkintoon valmentavaan koulutukseen. Lisäksi rahoitusjärjestelmässä tulee poissulkea samanaikaisen rahoituksen mahdollisuus eri laskentaperusteella rahoitettavista koulutuksista.

Valtion nuorisoneuvosto, ULA nätverket, Valtakunnallinen työpajayhdistys ja muutamat kunnat toteavat lausunnoissaan, että lakiehdotuksessa ei oteta huomioon oppivelvollisuuden laajenemisesta nuorisotyölle ja nuorten työpajatoiminnalle aiheutuvia kustannuksia. Myös etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan resursseja tulee vahvistaa ja vakiinnuttaa toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi. Kaikki oppivelvollisuuden laajentumisesta nuorisotyölle ja työpajoille aiheutuvat lisäkustannukset tulisi korvata. Työpajayhdistys katsoo, että työpajojen ja koulutuksen järjestäjien yhteistyön tulee olla sopimuksellista ja kustannukset tulee korvata työpajoille ”raha seuraa oppivelvollista” -periaatteen mukaisesti.

Työllisyysrahasto katsoo, että esitetyt muutokset ovat sille järjestelmäteknisesti kevyitä ja aiheuttavat kustannuksia arviolta 2 000 - 3 000 euroa. Työllisyysrahaston tulee lisäksi tiedottaa työnantajia tulevasta muutoksesta maksuvelvollisuuden ikärajaan, ja tästä muodostuu kustannuksia ja tehtävää työtä. Työllisyysrahasto arvioi, että muutos vähentää työttömyysvakuutusmaksujen kertymää vuosittain noin 2 - 2,3 miljoonaa euroa.

AMKE toteaa, että ammatillisen koulutuksen järjestäjät kantavat päävastuun oppivelvollisuuden laajentamisen haasteista, kun opiskelijoiksi hakeutuu aiempaa enemmän nuoria, joilla on heikot perustaidot, puutteita opiskeluvalmiuksissa sekä erilaisia terveydellisiä ja elämänhallintaan liittyviä ongelmia. Ammatillisessa koulutuksessa on toteutettu vuosina 2013 - 2018 yli 300 miljoonan euron rahoitusleikkaukset. Samaan aikaan opiskelijamäärät ovat kasvaneet 16 prosenttia. Koulutuksen järjestäjillä ei ole riittäviä resursseja uusien oppivelvollisten tarvitsemien palveluiden järjestämiseen. AMKE ja osa ammatillisen koulutuksen järjestäjistä vaatii ammatillisen koulutuksen perusrahoituksen selkeää pysyvää korotusta.

Pro Lukio esittää puolestaan lukion rahoituksen korjaamista. Yhdistys toteaa, että vaikka lukiorahoitusta lisättiin vuodelle 2020 18 miljoonalla eurolla, se ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että lukiokoulutuksen yksikköhintarahoitukseen on tehty vuosina 2014 - 2019 noin 120 miljoonan vuosittaiset säästöt. Tämä on johtanut siihen, että lukiokoulutuksen yksikköhintarahoitus on erkaantunut todellisista kustannuksista: todelliset kustannukset ylittävät yksikköhintarahoituksen. Yksikköhintarahoituksen ja todellisten kustannusten ero on kaksinkertaistunut viimeisten viiden vuoden aikana. Myös SASKY pitää lukiokoulutuksen rahoitusta riittämättömänä ja vaatii, että lukiokoulutuksen rahoituksen uudistaminen on käynnistettävä välittömästi.

Yksityiskoulujen Liitto toteaa, että esitetty kustannuslaskelma ei sisällä arvonlisäveroa, joten arvonlisäveron osuus tulee korvata täysimääräisesti yksityiselle koulutuksen järjestäjälle. Yksityisille opetuksen ja koulutuksen järjestäjille tulee säätää oikeus arvonlisäverojen palautukseen kaikkien kustannusten osalta. Kaikille suomalaisille oppivelvollisille tulee jo ennen toisen asteen opintoja taata yhdenvertaiset edellytykset jatko-opintovalmiuksien saamiseen. Tästä syystä ei-kunnallisten perusopetuksen järjestäjien oppilaskohtainen kotikuntakorvaus tulee viipymättä nostaa 94 prosentista 100 prosenttiin.

SOPO katsoo, että perusrahoitusta tulee lisätä kaikille kouluasteille, jotta suomalainen koululaitos voi hoitaa laadukkaasti tehtävänsä koko työikäisen väestön kouluttajana. Suomi voi pärjätä globaalissa maailmassa vain korkean tasoisella osaamisella. Kuusamo toteaa, että kustannukset tulee liittää täysimääräisenä perusrahoitukseen, ei hankerahoitukseen.

Muissa kustannusvaikutuksiin liittyvissä huomioissa nostettiin esiin muun muassa koulutuksen järjestäjät, joilla on valtakunnallinen erityistehtävä; maaseudulle tyypillisten elinkeinoalojen koulutuksen erityispiirteet ja niistä aiheutuvat kustannukset, valtion koulukotien järjestämän koulutuksen rahoitusperiaatteet sekä

tarve lisätä nuorten oppisopimuskoulutusta esimerkiksi porrastamalla palkkauskustannuksia palkkatuen avulla ja säätämällä koulutuskorvauksille minimitaso.

4.2.2 Ohjauskustannukset

Muun muassa Kuntaliitto, OAJ, aluehallintovirastot ja useat kunnat toteavat, että uusista ohjausvelvoitteista aiheutuu merkittäviä lisäkustannuksia kunnille sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjille. Nämä kustannukset on korvattava täysimääräisesti. Kuntaliiton laskemissa uudet ohjauskustannukset ovat reilut 4 miljoonaa euroa suuremmat kuin hallituksen esitysluonnoksen laskelmissa. Helsinki arvioi ohjaustunnin hinnan olevan todellisuudessa selvästi korkeampi kuin esitysluonnoksessa esitetty 32 euroa. Ammatillisessa koulutuksessa yhden ohjaustunnin hinta sivukuluineen on Helsingin näkemyksen mukaan noin 40 euroa. Muut tahot eivät esitä vaihtoehtoisia laskelmia.

VM:n mukaan esitysluonnoksesta ei selkeästi käy ilmi, edellyttävätkö ehdotetut muutokset käytännössä uusien opinto-ohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden palkkaamista. Epäselväksi jää, onko esitysluonnoksen taloudellisissa vaikutuksissa otettu huomioon uusien tai uudelleen koulutettavien opinto-ohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden koulutuksesta mahdollisesti aiheutuvat lisäkustannukset vai sisältyvätkö koulutukset olemassa oleviin koulutuspaikkoihin. VM ehdottaa, että esityksen jatkovalmistelussa esitysluonnoksen vaikutuksia täydennetään tältä osin.

Muutamit kunnat, SAMOK ja Tampereen yliopisto toteavat lausunnoissaan, että uudet ohjausvelvoitteet edellyttävät opetushenkilöstön tehtäväkuvien muuttamista ja/tai opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä kuraattorien määrän kasvattamista ja toiminnan uudelleensuunnittelua sujuvan ohjauksen varmistamiseksi. Kaikki tämä kasvattaa kustannuksia ja vaatii resursseja. Helsingin yliopiston kasvatustieteellinen tiedekunta painottaa, että tehostettu opinto-ohjaus perusopetuksessa tulee vaatimaan ohjauksen ja yläkoulun erityisopetuksen resursoinnin lisäämistä, sillä kyseessä on ohjauksen ja erityisopetuksen yhteinen työkenttä.

FDUV pitää tärkeänä, että kuntien voimavaroja vahvistetaan oppilaan ohjauksessa perusopetuksen päätyttyä tai toisen asteen koulutuksen keskeytyessä. Tällä hetkellä kuntien ohjausresurssit ovat vähäiset, mikä on johtanut siihen, että suurin osa vailla opiskelupaikkaa olevista henkilöistä, joilla on henkinen vamma, kirjautuu päivätoimintaan. Tavoitteena on, että henkilöllä olisi tekemistä siihen asti, kunnes hän voi hakeutua uudelleen koulutukseen. Käytännössä tilapäisestä päivätoiminnan ratkaisusta on kuitenkin tullut monelle pysyvä ratkaisu.

Kehitysvammaisten tukiliitto pitää ensiarvoisen tärkeänä varmistua yhdenvertaisen ja laadukkaan ohjauksen toteutumisesta. Kehitysvammaisella nuorella tulee olla yhdenvertainen ja todellinen mahdollisuus arvioida itselleen avoimia jatkokoulutuspolkuja sellaisen opinto-ohjauksen tukemana, joka osaa ottaa huomioon oppilaan tuen tarpeen. Pohjois-Pohjanmaan ELY/TE korostaa tarvetta varmistaa perusopetuksessa koulutus- ja ammatinvalinnan ohjauksen riittävä määrällinen ja laadullinen resurssi, jotta varmistutaan koulutusvalintojen osuvuudesta ja välttää koulutuksen keskeyttämisiltä. Aluehallintovirastot puolestaan toteavat, että toisen asteen opintojen keskeyttämisen kannalta kriittisintä aikaa on ensimmäinen syyslukukausi toisella asteella. Tähän kriittiseen vaiheeseen on välttämätöntä resursoida opiskelijoille vahva tuki ja ohjaus.

Oulun yliopisto muistuttaa, että tällä hetkellä yliopistolliset harjoittelukoulut eivät ole oikeutettuja valtionapuun, vaikka ne järjestäisivät peruskouluun valmistavaa opetusta. Asia tulee korjata ja samalla varmistaa,

että harjoittelukoulut ovat jatkossa oikeutettuja lakiesityksessä mainitun toisen asteen valmistavan koulutuksen ja nivelvaiheen ohjauksen vaatimaan lisärahoitukseen. Yliopistollisten harjoittelukoulujen valtionosuuden tulee kattaa muutoksesta aiheutuva rahoitustarve täysimääräisenä.

Saamelaiskäräjät toteaa lausunnossaan, että peruskouluille ja toisen asteen oppilaitoksille on turvattava riittävät resurssit myös saamenkieliseen opinto-ohjaukseen. Samoin opinto-ohjauksessa on tunnistettava saamelaisväestön erityistarpeet ja alat, joilla on erityinen tarve saamenkieliselle henkilöstölle, kuten tällä hetkellä erityisesti sosiaali- ja terveys- sekä koulutussektori. Lisäksi asianmukainen opinto-ohjaus saamelaisalueella edellyttää, että nuoret saavat riittävästi tietoa opiskelumahdollisuuksista myös naapurimaissa. Vailla opiskelupaikkaa olevilla saamelaisnuorilla on oltava yhdenvertaiset mahdollisuudet saada tukipalveluita omalla kielellään. Tämä edellyttää, että saamenkielisiin tukipalveluihin osoitetaan riittävät resurssit.

SOPO toteaa, että opinto-ohjaus tarvitsee toimiakseen riittävät (henkilöstö)resurssit. Tarvitaan sitova mitoitust, jonka mukaan yhdellä opinto-ohjaajalla voi olla enintään 200 ohjattavaa peruskoulussa ja toisella asteella. Tällä varmistetaan opinto-ohjauksen tasavertainen saatavuus ja laatu riippumatta oppilaitoksesta. Etenkin ammatillisessa koulutuksessa opinto-ohjauksen saatavuudessa on suuria puutteita joissakin oppilaitoksissa. SOPO tuo lausunnossaan esiin myös sen, että korkeakoulujen kannalta on oleellista, että korkeakoulutukseen hakeutuu ja pääsee sellaisia opiskelijoita, joilla on korkea-asteen opinnoissa vaadittava osaminen sekä tiedot ja taidot, kuten akateemiset taidot, itseohjautuvuus, tiedonhankintakyky jne. Tästä syystä on tärkeää, että toisella asteella on tarpeeksi opetus- ja ohjaushenkilöstöä vahvistamaan korkea-asteelle hakeutuvien opiskelijoiden osaamistasoa. AMKE pitää opinto-ohjauksen resurssien vahvistamista tarpeellisenä, mutta katsoo, että henkilöstömitoituksia ei tule toteuttaa. Koulutuksen järjestäjien tulee voida itse päättää resurssien kohdentamisesta.

Allianssi katsoo, että ohjausvelvoitteiden laajentaminen vaatii lisää resursointia ohjauksen lisäksi myös nuorten tukipalveluihin. SOSTE ehdottaa, että esityksessä tuotaisiin vahvemmin esille panostus oppilashuollon rooliin ja resurssien riittävyteen perusopetuksessa tukemaan oppilaan toisen asteen koulutukseen hakeutumista ja koulutuksessa pärjäämistä. Liedon kunta puolestaan katsoo, että esimerkiksi etsivän nuorisotyön ”hankemallihömpötyksen” voisi lopettaa ja suunnata rahoituksen kohdennettuihin kuntakohtaisesti ratkaistaviin palveluihin.

4.2.3 Oppimateriaalikustannukset

Kuntaliiton arviot oppimateriaalikustannuksista poikkeavat huomattavasti hallituksen esitysluonnoksen laskelmista. Erotus on 15 miljoonaa euroa. Muun muassa tästä syystä erittäin monet esityksen kustannusvaikutuksista lausuneet tahot vaativat oppimateriaalikustannusten uudelleenarviointia. AMKE pitää oppimateriaalikustannusten uudelleenarviointia tarpeellisenä myös siitä syystä, että sen näkemyksen mukaan ammatillista koulutusta koskevan kustannusarvion pohjalla olevan OPH:n toteuttaman kyselyn tuloksia ei voi pitää luotettavina. VM toteaa, että esityksen jatkovalmistelussa on tarpeen ja tarkoituksenmukaista arvioida oppimateriaaleista aiheutuvat kustannukset uudelleen. Arvioinnissa on VM:n näkemyksen mukaan hyvä ottaa huomioon se, että oppikirjoja ei ole tarpeen eikä tarkoituksenmukaista hankkia opiskelijoille joka vuosi ja oppikirjoja koskevan vähittäiskaupan voidaan arvioida olevan jatkossa suhteellisen vähäistä. Myös OPH:n ja Helsingin näkemysten mukaan oppimateriaalikustannuksiin liittyvät arviot vaikuttavat alhaisilta, jos tarkastellaan tehtyjä selvityksiä ja Helsingin toisen asteen maksuttomuuden kokeilusta saatuja kokemuksia.

Helsingin laskelmien mukaan opiskelijakohtaiset oppimateriaali- ja tarvikekustannukset ovat lukion oppimäärän suorittamisen aikana noin 1 610 euroa, kun esitysluonnoksessa kustannusten on arvioitu olevan

noin 1 350 euroa. Ammatillisen koulutuksen tutkintokohtaisia materiaali- ja välinekustannuksia kartoitettaessa tutkintokohtaiseksi keskihinnaksi Helsingin järjestämässä ammatillisessa koulutuksessa arvioitiin noin 710 euroa (hallituksen esitysluonnoksen laskelmissa 401 euroa) ja ominaisuuksiltaan riittävän tietokoneen hankintahinnaksi 431 euroa (hallituksen esitysluonnoksen laskelmissa 300 euroa). Helsingin laskelmissa on otettu huomioon myös muun muassa oppimateriaalien ja -välineiden hankintaan, säilyttämiseen, huoltoon ja lainaukseen liittyvistä hallinnollisista velvoitteista muodostuvat kustannukset, joille ei ole osoitettu rahoitusta hallituksen esitysluonnoksessa.

Myös Muonio ja Suomen Kustannusyhdistys esittävät vaihtoehtoisia laskelmia lukiolaisten oppimateriaali- ja tarviketekustannuksista ja katsovat, että kustannukset ovat huomattavasti suuremmat kuin hallituksen esitysluonnoksessa on arvioitu. Oppimateriaaleja ja -välineitä ei esimerkiksi voi käytännössä kaikilta osin kierrättää niin tehokkaasti kuin laskelmissa on arvioitu. Myös Helsinki muistuttaa, että etenkin ammatillisessa koulutuksessa käytettävät materiaalit ja välineet ovat usein sellaisia, jotka kuluvat käytössä, eivätkä huollosta ja puhdistuksesta huolimatta ole toimintakuntoisia kulumisen ja säännöllisen käytön jälkeen. Lisäksi on huomioitava materiaalien ja välineiden todennäköinen hävikki ja rikkoutuminen.

OPH toteaa, että vähälevikkistä oppimateriaalia tarvitsevista oppijaryhmistä on esityksessä tunnistettu vain saamenkieliset oppijat. Muita vähälevikkistä oppimateriaalia tarvitsevia erityisryhmiä on esimerkiksi erityistä tukea tarvitsevat, maahanmuuttotataustaiset ja ruotsin- ja romaninkieliset oppijat, sekä vähän luettuja ammatillisia aloja, katsomusaineita ja kieliä opiskelevat. Vähälevikkisen oppimateriaalin kustantamiselle on oppimateriaalien maksuttomuuden vaikutuksia arvioitaessa varattava riittävästi resursseja.

Vantaa muistuttaa, että ruotsinkielisten opiskelijoiden erityistarpeet on huomioitava rahoituksessa. Ruotsinkielisten opiskelijoiden oppimateriaalikulut tulevat jatkossakin olemaan korkeammat kuin suomenkielillä opiskelijoilla, koska oppimateriaalien välillä ei ole juurikaan kilpailua.

Kopioisto, Suomen tietokirjailijat ja Medialiitto vaativat lausunnossaan, että maksuttoman toisen asteen koulutukseen on varattava riittävä rahoitus kustannettujen oppimateriaalien hankkimiseen jokaiselle opiskelijalle tasavertaisesti oppilaitoksesta ja kunnasta riippumatta. Kopioisto katsoo, että kuntien sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien taloudellisista eroista ei saa aiheutua alueellista tai oppilaitoskohtaista epäyhdenvertaisuutta opiskelijoiden välillä. Kaikille opiskelijoille on turvattava laadukkaat oppimateriaalit, jotka toimivat yhdenvertaisen opetuksen ja opetussuunnitelman jalkauttajina. Suomen tietokirjailijat toteaa, että mikäli opetuksen ja koulutuksen järjestäjille ei osoiteta riittävää rahoitusta oppimateriaaleihin, on selvää, että oppimateriaali ei jatkossa ole yhtä laadukasta kuin nykyiset oppimateriaalit. Tällöin ne, joilla on varaa, hankkivat omalla kustannuksellaan laadukkaampaa oppimateriaalia. Tämä ei edistä opiskelijoiden yhdenvertaisuutta. Suomen Kustannusyhdistys ja Medialiitto toteavat, että kustannetut oppimateriaalit ovat kustannustehokkaita. Vastaavaa laatua, koulutusta ja päivityspalvelua tuottavaa tuotantoketjua ei ole taloudellisesti mahdollista ryhtyä rakentamaan julkisin varoin. Laadukkaat materiaalit pitää nähdä kansallisenä investointina suomalaisten osaamiseen. Suomen tietokirjailijoiden näkemyksen mukaan valtion rahoitusta opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä tulisi sen selkeästi erottaa omiksi rahoituskohteikseen opetuksessa käytettävät laitteet, ohjelmistot ja tarvikkeet sekä pedagoginen sisältö.

Celian mukaan oppimateriaalien saavutettavuutta tulee edellyttää koulutuksen järjestäjiltä ja ohjata resursseja siihen, että kaikki opiskelijat saavat tarvitsemansa saavutettavat materiaalit. Celia ei pysty nykyisillä resursseillaan riittävästi tukemaan oppimateriaalien tuottajia ja tuottamaan kaikkea toisella asteella tarvittavaa oppimateriaalia saavutettavaan muotoon. Tästä syystä osa uudistukseen suunnatuista resursseista olisi Celian näkemyksen mukaan syytä kohdenneta myös Celian toimintaan. Näin toimimalla uudistuksen tavoite toisen asteen koulutuksen turvaamisesta kaikilla toteutuisi paremmin. Kopioisto puolestaan katsoo, että toisen asteen maksuttomuuteen osoitettavissa määrärahoissa on huomioitava tekijöiden oikeus korvauksiin tekijänoikeudella suojattujen teostensa käytöstä.

Suomen tietokirjailijoiden näkemyksen mukaan oppimateriaalintekijöitä ei tule velvoittaa CC-lisenssien käyttöön. Esitys kannustaa vähentämään oppimateriaalikustannuksia myös siten, että kaikki julkisin varoin tuotettavat oppimateriaalit ja sisällöt julkaistaisiin Avointen oppimateriaalien kirjastossa CC-BY-lisenssillä, jotta aineisto olisi edelleen muokattavissa. Suomen tietokirjailijat toteaa lausunnossaan, että oppimateriaalien tekeminen muiden käyttöön ei lähtökohtaisesti kuulu opettajien työtehtäviin. Avoimeen käyttöön tulevien oppimateriaalien tekijöille kuuluu näin ollen korvaus oppimateriaalin tekemisestä. Tekijöille tulee maksaa korvaus toisen asteen oppilaitosten kirjastolainaamisesta sekä e-kirjojen lainaamisesta.

Esityksessä oppimateriaalin hankinta on määrätty koulutuksen järjestäjän tehtäväksi. Arenen ja SOSTE:n lausunnoissa painotetaan, että oppimateriaalien hankinta tulee toteuttaa kustannustehokkaalla tavalla. Näin mahdollisimman suuri osa uudistukseen kohdistetuista varoista voidaan kohdentaa opetuksen ja ohjauksen laadun parantamiseen. Lappeenranta katsoo, että valtion tulisi kaikin tavoin edistää maksuttoman sähköisen oppimateriaalin saatavuutta, sillä se vähentäisi jokaiselle koulutuksenjärjestäjälle muutoin tulevia oppimateriaalin kilpailutus-, hankinta-, säilytys- ja jakelutehtäviä. Riveria puolestaan esittää, että maksuttomuuteen liittyvät hankinnat tulisi kilpailuttaa valtakunnan tasolla keskitetysti parhaan hinta-laatusuhteen saavuttamiseksi ja tasa-arvoisuuden varmistamiseksi. Järjestämällä keskitetysti kilpailutettuihin hankintoihin verkko-kauppa koulutuksen järjestäjät saisivat sen integroitua omiin hankintajärjestelmiinsä niin, ettei hankinta lisäisi hallinnollista työtä.

Muut oppimateriaalikustannuksia koskevat huomiot liittyvät muun muassa luonnonvara-alan, metsäalan ja konealojen ammatillisen koulutuksen erityispiirteisiin, jotka tulisi rahoituksessa huomioida ja joiden maksuttomuudesta tulisi linjata yhtenevästi alan sisällä. Lisäksi lausunnoissa kiinnitettiin huomiota opiskelijoiden työturvallisuuteen ja siihen, että ammatillisessa koulutuksessa eri koulutusaloilla on huomattavia eroja suoja- ja turvavarustevaatimuksissa ja tällä on heijastusvaikutuksia koulutuksen kustannuksiin. Lukiolaisten osalta muistutettiin, että oppimateriaalien tulee voida olla opiskelijan käytössä kolme tai jopa neljä vuotta.

4.2.4 Opiskelijahuollon kustannukset

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa lausunnossaan, että oppivelvollisuuden laajentaminen tuo tällä hetkellä koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria uusina opiskelijoina opiskeluterveydenhuollon ja opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden piiriin. He tulevat tarvitsemaan tukea opiskelukyvyn varmistamiseksi ja opintojen loppuun saattamiseksi. Myös peruskoulutuksen aikaiseen oppilashuoltoon ja varhaiseen tukeen on tärkeää panostaa. Esityksessä ei huomioida opiskelijan oikeutta opiskeluterveydenhuollon palveluihin. Kustannuslaskelmissa ei ole huomioitu opiskeluhuollon ja opiskeluterveydenhuollon kustannuksia eikä todennäköisiä lastensuojelun lisätyön kustannuksia. Myös OPH pitää opiskeluhuollon lisäkustannuksia alimitoitettuina, sillä STM:ssä valmisteilla olevassa psykologi- ja kuraattorimitoitusta koskevassa esityksessä huomioidaan opiskelijamäärän lisäksi oppilaitosyhteisöjen määrä.

AMKE ja osa ammatillisen koulutuksen järjestäjistä muistuttaa, että ammatillisen koulutuksen järjestäjät kantavat päävastuun oppivelvollisuuden haasteista, esimerkiksi heikot perustaidot, puutteelliset opiskelunvalmiudet sekä erilaiset terveydelliset tai elämänhallintaan liittyvät ongelmat. Ammatillisen koulutuksen järjestäjille on taattava riittävät resurssit näiden opiskelijoiden tarvitsemien palveluiden järjestämiseen ja tämä on huomioitava ammatillisen koulutuksen rahoituksessa perusrahoituksen korotuksena. SOPO puolestaan toteaa, että opiskeluhuollon ongelmiin puuttuminen vaatii tarpeeksi resursseja etenkin ennaltaehkäisevään työhön ja sitovat henkilöstömitoitukset.

4.2.5 Vapaaehtoiset opintoretket ja niiden kustannukset

Pro Lukio toteaa, että opintokäynneissä, vierailuissa ja ulkomaan opintomatkoihin tulisi jatkossa ottaa huomioon, että niiden tulisi olla maksuttomia oppivelvollisille opiskelijoille, mutta muilta (yli 18-vuotiailta) voisi periä kohtuullisia maksuja. Opetusryhmissä olisi siis jatkossa eri oikeusasemassa olevia nuoria. Pro Lukio, Yksityiskoulujen liitto, Åbo akademi ja muutama asiasta lausunut kunta pitävät selvänä, että tämä rajoittaisi tai jopa lopettaisi opetukseen liittyvien vierailujen ja opintomatkojen järjestämisen ja voisi vaikuttaa myös tapahtumien, kuten vanhojen tanssien, järjestämiseen. Lisäksi muiden organisaatioiden kanssa tehtävää yhteistyötä ja yhteisöllisiä tapahtumia jouduttaisiin rajaamaan koulun tiloissa tapahtuviksi. Lausunnonantajat katsovat, että esitys olisi takaisku myös lukioden kansainvälisyystoiminnalle ja osin myös korkeakoulu-yhteistyölle, vaikka lukion uudessa opetussuunnitelmassa kansainvälisyys, korkeakoulu-yhteistyö ja työelämäyhteydet ovat erittäin keskeisessä asemassa. Myös AMKE toteaa, että kansainvälinen liikkuvuus vaikeutuu, mikäli opiskelijalta ei voida periä omavastuuosuutta opintoretkien kustannuksista. Kieli- ja kansainvälisyystaitojen merkitys työelämässä kasvaa jatkuvasti, eikä ammatillinen koulutus saa jäädä kansainvälisyydessä jälkeen muusta koulutuksesta.

Savonlinnan taidelukio muistuttaa, että etenkin erityisen koulutustehtävän lukioissa järjestetään yleislukioita enemmän toimintaa, joka vahvistaa opiskelijan itsetuntoa, laajentaa kokemusmaailmaa sekä mahdollistaa verkostojen luomisen, työelämätaitojen ja kansainvälisten valmiuksien kehittymisen ja kasvun ihmisenä. Näitä tavoitteita varten lukiot järjestävät esiintymismatkoja ja yhteistyömatkoja niin Suomessa kuin ulkomailla, kilpailuja, erilaisiin tapahtumiin osallistumisia. Jos näistä asioista joudutaan karsimaan maksuttomuuden vuoksi, emme tue suomalaisnuorten kyvykkyyttä, sosiaalisten taitojen ja luovuuden kehittymistä, onnistumisen iloa emmekä jaksamista.

Yksityiskoulujen liitto esittää, että jos oppivelvollisilta ei voi periä maksuja vapaaehtoisista retkistä tai opintomatkoihin, toimintaa koskeva lisärahoitus nostetaan lukiolain ja tulevan opetussuunnitelman tavoitteita tukevaan tasoon, joka olisi 100 euroa/opiskelija/vuosi.

4.2.6 Opintotuki ja koulumatkatuki

Allianssi, SLL ja Omnia katsovat, että opintotukilakiin tulisi tehdä ehdotettua laajempia muutoksia. Allianssi ja SLL esittävät, että opintotuki ulotetaan kaikille toisen asteen opiskelijoille eli luovutaan 17 vuoden ikärajasta. Huoltajien tulojen alentavasta vaikutuksesta opintotukeen tulee luopua, jotta jokainen voi tehdä omaa tulevaisuuttaan koskevat päätökset itsenäisesti. Asumistukioikeus tulee laajentaa kaikille itsenäisesti asuville toisen asteen opiskelijoille riippumatta opintotukioikeudesta. Omnia puolestaan esittää, että sellaiset opiskelumateriaalit ja työvälineet, jotka eivät sisälly maksuttomaan opetukseen, tulisi korvata oppivelvollisille osana opintotukijärjestelmää, kuten henkilökohtaiset majoitus- ja koulumatkakustannuksetkin. Myös oppisopimusopiskelijan opintososiaaliset edut tulisi siirtää osaksi opintotukijärjestelmää ja purkaa nykyinen malli, jossa etujen maksamisesta vastaa koulutuksen järjestäjä.

Allianssin mielestä lakiesityksessä ei ole arvioitu opintososiaaliin etuuksiin liittyvien muutosten osalta riittävästi muutosten vaikutuksia opiskelijoiden taloudelliseen asemaan. Yhdistys pitää tarpeellisena, että opintotuen ja työttömyyspäivärahan ulkopuolelle putoavat nuoret ovat jonkin etuusjärjestelmän piirissä.

Kela toteaa lausunnossaan, että jos mahdollisuus oppimateriaalilisiin poistuu eikä opiskelija hakisi opintolainan valtiontakausta, johon hänellä voisi olla oikeus, opiskelija ei itsenäisesti asuessaan voisi enää saada yleistä asumistukea. Tämä voisi heikentää pienituloisten opiskelijoiden ja opiskelijoiden perheiden taloudellista tilannetta. Lisäksi Kela arvioi, että maksuttomuuden laajentaminen ja sitä kautta ehkä laajemmin käytetty mahdollisuus hakeutua kotipaikkakunnan lukiota kauemmaksi toiseen lukioon voisi tuoda yleisen asumistuen piiriin lisää opiskelijoita, jos opiskelijat muuttavat itsenäisesti asumaan ja heillä on yleisen asumistuen myöntämiseen tarvittavia tuloja. Myös opintotuen menot saattaisivat kasvaa, jos yhä useampi opiskelija muuttaisi itsenäisesti asumaan edellä mainitusta syystä.

VM toteaa, että esitysluonnoksen mukaan työttömyysetuuden myöntämisen alaikärajan korottamisella on työttömyysetuusmenoja alentava vaikutus. Esitysluonnoksessa ei ole kuitenkaan arvioitu, millainen taloudellinen vaikutus tällä on opintotuen hakijoiden ja saajien määrään. VM ehdottaa, että esityksen jatkovalmistelussa esitysluonnoksen vaikutuksia täydennetään tältä osin.

Lausunnoissaan koulumatkatukeen kantaa ottaneet kunnat ja koulutuksen järjestäjät pitävät lähtökohtaisesti hyvänä sitä, että koulutuksen järjestäjille ei säädetä vastuuta koulumatkojen järjestämisestä, vaan matkakustannusten korvaukset hoidetaan koulumatkatukijärjestelmän kautta. Nokia kantaa kuitenkin huolta siitä, että koulumatkoista aiheutuvien kustannusten korvaaminen koulumatkatukijärjestelmän kautta voi rajoittaa hakeutumismahdollisuuksia alueilla, joilla ei ole toimivaa joukkoliikennejärjestelmää.

Liikenne- ja viestintäministeriö katsoo, että koulumatkatukea koskevassa sääntelyssä on huomioitava, ettei lippujärjestelmien yhteen toimivuudelle muodostu esteitä. Sääntelyn tulee mahdollistaa toimintamalli- sekä teknologianeutraalit liikkumisen ratkaisut ja palvelut. Koulumatkatuen kohdentamisessa tulee huomioida myös välityspalveluntarjoajat mahdollisen koulutuen kanavointikanavana. Palveluntuottajien olisi oltava yhdenvertaisessa asemassa. SLL:n mukaan siirtyminen sähköiseen hakemukseen on odotettu muutos, joka vähentää oppilaitosten hallinnollista työtä sekä selkeyttää järjestelmää hakijoille, kun kaikki tuet haetaan jatkossa suoraan Kelalta.

SLL pitää erityisen positiivisena tuen saamisen rajan laskemista 10 kilometristä 5 kilometriin, omavastuusuuden poistoa sekä tukeen oikeuttavien päivien laskentatavan joustavoittamista. VM puolestaan ehdottaa, että maksuttoman koulumatkan pituutta koskevan rajan laskemista nykyisestä arvioitaisiin jatkovalmistelussa uudelleen. VM katsoo, että esitysluonnoksessa ei ole esitetty riittäviä perusteita rajan laskemiselle ja alhaiselle koulumatkan pituuden rajalle ei ole olemassa samoja perusteita kuin perusopetuksessa olevien, iältään nuorempien oppilaiden osalta. Myös Opsia pitää koulumatkan pituutta koskevan rajan laskemista tarpeettomana ja arvioi, että muutos saattaa aiheuttaa kielteisiä seurausvaikutuksia esimerkiksi lukio- koulutuksen hakeutumisen kilpailutilanteeseen. Suomen Oppisopimusosaaajat toteaa, että oppisopimukseen siirryttäessä oppivelvollisten koulumatkatuki muuttuisi matkakorvaukseksi ja yhdensuuntaisen matkan vähimmäisraja 5 kilometristä 10 kilometriin. Kaksi erilaista menettelytapaa oppivelvollisuuden suorittamisen aikana voi aiheuttaa sekaannusta.

HSL:n näkemyksen mukaan koulumatkatuen kustannukset tulisi korvata joukkoliikenteen tuotantokustannuksia vastaavalla ei-subventoidulla hinnalla. HSL:n jäsenkunnat rahoittavat noin puolet HSL:n toimintamenoista ja mikäli lippuja myydään alle omakustannushinnoin, valuvat kustannukset osittain kuntien maksettavaksi, mikä on nykyisen taloustilanteen vallitessa hyvin epätoivottava tilanne. Olennaista on rakentaa selkeä käytäntö lippujen korvaamisen hinnoitteluun liittyen. Koulumatkatuen muutosesityksessä on positiivista mm. se, että koulumatkatuen laajentaminen edistää osaltaan joukkoliikenteen käyttöä ja kestävää kehitystä sekä tukee ilmastotavoitteiden saavuttamista. Myös sosiaalipoliittisesta näkökulmasta pidetään opiskelijoiden tukemista koulumatkatuen avulla hyvänä asiana. Käytäntöjen tulee olla mahdollisimman yksinkertaisia ja pitkälle digitalisoituja. Opiskelijalippujen hankintaprosessin tulee olla yhteensovittavissa

HSL:n myynti- ja asiakaspalveluprosessien kanssa. HSL ehdottaa, että toimivaltaisille joukkoliikenneviranomaisille myönnetään kohdennettu tuki koulumatkatukiprosessin vaatimien digitalisaatiohankkeiden toteuttamiseen. Mikäli koulumatkatukeen tehtävät muutokset toteutetaan nyt esitetyn kaltaisena, HSL pitää suunniteltua aikataulua haasteellisena ja osin jopa mahdottomana.

Muissa koulumatkatukea koskevissa lausunnoissa kiinnitetään huomiota palvelutason laajenemisesta kunnille aiheutuviin lisäkustannuksiin, erityisen tuen oppilaiden kuljetuksiin ja muihin erityistilanteisiin. Näistä asioista toivottiin tarkempia linjauksia ja kustannusarvioita.

4.2.7 Oppivelvollisuuslain mukaiset matka- ja majoituskustannukset

Kuntaliitto ja koulutuksen järjestäjät painottavat lausunnoissaan, että matka- ja majoituskustannukset tulee korvata täysimääräisesti koulutuksen järjestäjille aiheutumisperiaatteen mukaisesti, ei laskennallisesti. Aluehallintovirastojen ja joidenkin koulutuksen järjestäjien lausunnoissa muistutetaan, että Suomen eri alueet eroavat toistaan merkittävästi. Toisella alueella jo 20 km:n matkan kulkeminen on mahdotonta, koska julkinen liikenne ei toimi. Tällöin opiskelijan hakeutuminen ammatilliseen koulutukseen edellyttää asumista toisella paikkakunnalla. Koulumatkoista ja majoituksesta aiheutuvat kustannukset voivat näin nousta huomattaviksi harvaan asutuilla seuduilla, joilla ei ole julkista liikennettä. Myös mahdollinen tarve käynnistää uudelleen asuntolapalveluja oppilaitosten yhteydessä voi tuoda merkittäviä lisäkustannuksia. Lausunnonantajat pitävät välttämättömänä, että koulutuksen järjestäjien toteuttamat opiskelija-asumisen palvelut korvataan täysimääräisesti.

Lausunnoissa todetaan, että tulevia matka- ja majoituskorvauskustannuksia on nykyisten tietojen valossa haasteellista arvioida. Esimerkiksi joukkoliikenteen tai maksuttoman, kilpailutetun reittiliikenteen toteuttaminen on kunnan näkökulmasta hankalaa, koska opiskelijamäärät vaihtelevat vuosittain ja etäisyydet ovat kunnan alueella erittäin vaihtelevia. Lisäksi kustannusten arviointia vaikeuttaa se, että hallituksen esitysluonnoksessa ei ole määritelty kattavia kriteereitä toisen asteen opiskelijoiden maksuttomaan koulumatkaan. MANE-sihteeristö korostaa, että laskelmissa on otettava huomioon myös työelämässä oppimiseen liittyvät matka-, majoitus- ja ohjauskustannukset erityisaloilla, joilla yrityksiä on harvassa ja julkiset kulkuyhteydet puuttuvat.

Esityksen mukaan koulutuksen järjestäjä päättäisi ja maksaisi majoitus- ja matkakorvauksen hakemuksesta opiskelijalle aiheutuneista kustannuksista. Tämä johtaa asiasta lausuneiden mukaan todennäköisesti hyvin vaihteleviin korvauskäytäntöihin. Niinpä asiasta lausuneet esittävät, että matka- ja majoituskustannukset ja niiden korvaaminen kytketään selkeämmin sosiaaliturvan kokonaisuudistukseen tai siirretään Kelan maksettavaksi.

Nokian näkemyksen mukaan vapaa hakeutumisoikeus asettuu kyseenalaiseksi, kun hallituksen esitysluonnoksessa linjataan, että mikäli nuoren saatavilla on joku toisen asteen koulutus, mutta hän hakeutuu kauemmas itseään kiinnostavampaan koulutukseen, niin majoituskustannuksia ei korvata. Ehdot majoituskorvauksen maksamiseen ovat tiukat, joten niiden piirissä ei todennäköisesti tule olemaan paljon opiskelijoita. Joensuu puolestaan katsoo, että on realismia rajata oikeus matka- ja majoituskorvaukseen lähimpään toisen asteen koulutuspaikkaan ja siihen, että matka tällöin on yli 100 kilometriä.

4.2.8 Kansanopistoille aiheutuvat kustannukset

Suomen kansanopistoyhdistys, Sivista ja Raseborg-säätiö vaativat, että kansanopistojen oppivelvollisuus-tehtävään varataan riittävä rahoitus. Kuntaliiton näkemyksen mukaan kansanopistojen rahoituksen tosiasiallista tasoa tulee tarkastella suhteessa oppivelvollisille järjestettävästä koulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin, jotta rahoitus toteutuu täysimääräisenä.

Suomen kansanopistoyhdistys ja Bildningsalliansen ja yksi yksittäinen kansanopisto esittävät lausunnoissaan, että ehdotusten taloudellisia vaikutuksia käsittelevään lukuun tulee tehdä muutoksia. Näiden lausunnonantajien mukaan kansanopistot voivat tarjota oppivelvollisuuden rakentamiseen valtakunnallisen palvelumallin ja opiskelijamäärän tulee olla palvelutarpeen mukaan määriteltävissä. Yhteiskunnallisesti tärkeää ja oppivelvollisuusudistuksen kannalta keskeiseen tehtävään tulisi kohdentaa kansanopistoille rahoitusta ja lisäsuoritteita eikä rajoittaa opiskelijamäärää. Näin voitaisiin varmistaa, että kaikkien yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua koulutukseen toteutuvat eikä kansanopistojen ylläpitäjien tarvitse vähentää muuta vapaan sivistystyön koulutusta järjestääkseen koulutusta oppivelvollisille. Lausunnonantajat toteavat lisäksi, että kansanopiston saaman rahoituksen määrän kytkeminen toisten kansanopistojen opiskelijamäärien toteutumaan ei ole mahdollista. Virke tulisi poistaa hallituksen esitysluonnoksesta.

OPH toteaa, että kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutuksen rahoitus pohjaa valmisteltaessa olisi tarpeen ottaa huomioon myös ne erityiset vaatimukset, joita oppivelvollisuuskoulutuksessa muun muassa ohjauksen ja tuen ja jatko-opintojen seurannan vuoksi syntyy ja jotka aiheuttavat lisäkustannuksia.

VM katsoo, että esityksen jatkovalmistelussa on tarpeen ja tarkoituksenmukaista arvioida, onko kansanopistojen järjestelmässä oppivelvollisille suunnatun koulutuksen maksuttomuudelle edellytyksiä vai voisiko järjestelmässä myös jatkossa periä opiskelijamaksuja. Mikkelin näkemys on päinvastainen. Se katsoo, että rahoitusjärjestelmän tulisi turvata sataprosenttinen rahoitus, kun oppivelvollisuuskoulutusta järjestetään vapaan sivistystyön oppilaitoksessa ja myös silloin, kun verkko-opetuksella monipuolistetaan, täydennetään tai vastataan perusopetuksen suorittamisesta ennen 18 ikävuotta.

4.2.9 Ylioppilastutkintomaksut

SLL katsoo, että ylioppilastutkinto kuuluu maksuttomuuden piiriin riippumatta siitä, missä vaiheessa opintoja opiskelija kokeita suorittaa. Näin ollen maksuttomuuden on koskettava niin oppivelvollisia kuin muita kokelaita. SLL esittää, että kaikista ylioppilastutkinnon maksuista on luovuttava kokonaan. Jos tämä ei ole mahdollista, SLL katsoo, että maksuttomuuden rajaus ensimmäiseen viiteen hyväksytysti suoritettuun ylioppilastutkinnon kokeeseen on perusteltu. SLL pitää järkevänä perusteluissa mainittua aietta luopua tutkinnon perusmaksuista ja vastaavasti hieman korottaa koekohtaista maksua. SLL edellyttää kuitenkin, että koekohtaiset maksut eivät nouse kohtuuttomasti, vaan niiden on oltava suhteessa nykyiseen maksutasoon. Myös YTL pitää perusmaksusta luopumista tarkoituksenmukaisena ja toteaa, että lautakunnan laskelmien mukaan uusi koekohtainen maksu olisi 33,60 euroa nykyisen tilanteen perusteella.

YTL toteaa, että lakiesitysluonnoksen mukaan oppivelvollisuuden laajentaminen toteutetaan voimassa olevien päätösten mukaisella koulutustarjonnalla. Lukioikäisten ikäluokat kasvavat tulevina vuosina. Samaan aikaan oppivelvollisuuden laajentaminen kasvattaa kokeeseen osallistuvien määrää. Ylioppilastutkintolautakunnan menoista noin 50 % muodostuu lautakunnan jäsenille ja asiantuntijajäsenille maksettavista arvostelupalkkioista, jolloin ikäluokan kasvaminen vaikuttaa menoihin oleellisesti. Ylioppilastutkintoa ei ole mahdollista toteuttaa samoilla menoarvioilla erisuuruiselle ikäluokalle ilman, että tutkinnon kattavuuteen tai

rakenteeseen puututaan. Lautakunnan jäsenille ja asiantuntijajäsenille maksettavat palkkiot on tarpeellista sitoa tavanomaisiin indeksikorotuksiin, jotta työstä maksettava reaalipalkkio ei pienene. Tämä nostaa tasaisesti ylioppilaskokeen kustannuksia, ellei tutkinnon kattavuutta vuosittain pienennetä. Lisäksi YTL pitää kustannuslaskelmissa esitettyjä kokelaasta koituvia kuluja (168 euroa) alimitoitettuina, sillä maksuttomuuden piiriin kuuluvat hylätyn kokeen uusinnat. Hylättyjä arvosanoja, jotka eivät johdu kokelaan poisjäämisestä koetilaisuudesta, annetaan noin 5 % tutkintokerralla, ja osa kokelaista käyttää kaikki kolme hylätyn kokeen uusimiskertaa. Tämä nostaa kokelaskohtaisen summan 177,24 euroon.

5. Voimaantulo

Oppivelvollisuus uudistuksen toimeenpanoaikatauluun suhtauduttiin hallituksen esitysluonnoksen asiakokonaisuuksista kaikkein kriittisimmin. Myös useat sellaiset tahot, jotka kannattavat oppivelvollisuuden laajentamista joko kokonaan tai osittain hallituksen esitysluonnoksen mukaisena, pitivät voimaantuloaikataulua liian tiukkana, osa jopa epärealistisena. Vain osa lausunnonantajista perustelee aikataulun muutostarvetta. Suurin osa oppivelvollisuus uudistuksen voimaantuloaikaan kantaa ottaneista lausunnonantajista esittää, että uudistusta lykättäisiin ainakin vuodella niin, että se tulisi voimaan samanaikaisesti nivelvaiheen koulutuksia koskevan uudistuksen kanssa eli 1.8.2022.

STTK pitää tärkeänä, että lainvalmistelua jatketaan suunnittelussa aikataulussa. Oppivelvollisuuslain voimaantulon ajankohtaa tulee kuitenkin tarvittaessa voida tarkastella vallitsevat olosuhteet huomioiden. Akava pitää tärkeänä, että oppivelvollisuuden laajentamisen valmistelua jatketaan, mutta lykätään sen toimeenpanoa antamalla uudistusta koskeva hallituksen esitys aikaisintaan vuonna 2021. OAJ esittää, että oppivelvollisuuslakipaketti tulisi kokonaisuutena voimaan 1.1.2022. Kuhmo esittää uudistuksen toimeenpanoa lykättäväksi aina 1.8.2024 saakka, Hirvensalmi jopa 1.8.2026 saakka. Vuotta pidemmän lykkäyksen kannalla ovat myös monet muut kunnat, jotka toteavat, että uudistuksen valmisteluun ja toimeenpanoon tulisi varata 2 - 3 vuotta lisää aikaa. Muutama kunta esittää toimeenpanon lykkäämistä, mutta ei ota tarkemmin kantaa uuteen toimeenpanoajankohtaan. Oulun yliopisto katsoo, että uudistuksen voimaantuloa olisi syytä lykätä, kunnes koronapandemia on varmuudella voitettu ja sen yhteiskunnalle aiheuttamat laajat taloudelliset rasitteet on maksettu.

Lausunnonantajat perustelevat uudistuksen voimaantulon siirtämistä julkisen talouden tilalla, kuntien rahoitustilanteella sekä koronatilanteella, joka on edelleen heikentänyt kuntien taloutta. Esimerkiksi VM pitää tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena, että esitysluonnoksen toteuttamisen edellytyksiä ja aikataulua arvioidaan uudelleen julkisen talouden tila sekä kuntien rahoitustilanne ja sen kestävyys huomioon ottaen syksyllä 2020, kun vuoden 2021 talousarvioesitystä valmistellaan. Kuntaliitto puolestaan katsoo, että oppivelvollisuusikä nostamista tulee siirtää koronatilanne ja sen vaikutukset huomioiden. Kunnat pitävät hyvänä lähtökohtana, että uusia tehtäviä ja velvoitteita ei säädettäisi kunnille ennen kuin kokonaistilanne on tasa-painottunut.

OPH, YTL ja useat opetuksen ja koulutuksen järjestäjät, opettajajärjestöt, opiskelijajärjestöt sekä monet erityistä tukea tarvitsevia edustavat järjestöt kiinnittävät huomiota siihen, että eri hallinnon tasoille, oppilaitoksille, oppilaitosjohdolle ja opetushenkilökunnalle tulee jättää riittävästi aikaa valmistautua esityksen vaatimiin uudistuksiin. Lakiesityksen tavoitteiden toteutuminen edellyttää uudenlaisia tukimuotoja ja valvontakeinoja kouluihin ja oppilaitoksiin. Myös maksuttomuudesta huolehtiminen joustavalla tavalla vaatii valmistelu-aikaa. Aikaa tarvitaan myös uusien valtakunnallisten ja alueellisten palvelurakenteiden ja tietojärjestelmien valmisteluun sekä yhteistyömallien ja tiedonsiirtokäytänteiden luomiseen. Lisäksi mahdollisen koronavirusepidemian toisen aallon vaikutukset oppilaitosten toimintaan tulee huomioida aikataulussa.

Riittävän toimeenpanoajan ohella on huolehdittava myös riittävästä resursseista. Jos uudistus tulee voimaan 2021, lain hyväksyminen tapahtuu kuntien talousarviovalmistelun kannalta liian myöhään, jotta tarvittavat resurssit voitaisiin varmistaa.

Riihimäki muistuttaa lausunnossaan, että tulevat yhdeksäsluokkalaiset joutuvat tilanteeseen, jossa he joutuvat miettimään valintojaan syksyllä 2020 niin, ettei heihin sovellettava lainsäädäntö ole selvillä/hyväksytty. Myös tästä syystä voimaantuloa tulisi siirtää myöhemmäksi. Veteli puolestaan toteaa, että lakiesitys on palautettava valmisteluun ja esitettyjen uudistusten vaikutusten arviointi on tehtävä kattavammin koko koulutusjärjestelmän osalta perustuslaki, sosiaaliturvauudistus sekä koronapandemian vaikutukset huomioiden. Kokkola esittää, että lain voimaantuloa lykätään ja uudistushankkeeseen liitetään perusopetuslain kokonaisuudistus.

Muutama kunta ehdottaa uudistusten tarkkaa vaiheistamista usealle vuodelle etenkin koronatilanteesta aiheutuvien talouspaineiden ja perusopetukseen kohdistuvan valtavan muutostilanteen ja ylimääräisen työmäärän vuoksi. Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä puolestaan ehdottaa, että hallituksen esitykseen sisältyvistä uudistuksista järjestettäisiin ensin alueellisia kokeiluja, joilla pyrittäisiin selvittämään uudistuksen vaikutuksia suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.

6. Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus

Vain hieman yli puolet lausunnon antajista otti kantaa tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta (TUVa) koskeneisiin esityksiin. Esityksiin suhtauduttiin pääsääntöisesti myönteisesti. Valtaosa asiasta lausuneista kannatti koulutuksen uudistamista joko kokonaan tai osittain ehdotetulla tavalla. Osassa lausuntoja ei otettu selkeää kantaa tehtyihin esityksiin. Muutama yksittäinen lausunnonantaja piti ehdotettuja muutoksia tarpeettomina tai ei muutoin kannattanut niitä.

TUVa-koulutusta koskeviin esityksiin ottivat kantaa erityisesti opetuksen ja koulutuksen järjestäjät sekä nuoria ja erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita edustavat tai työtä tekevät tahot. Esitystä kokonaan tai osittain kannattaneiden tahojen lausunnoissa pidetään ehdotettua TUVa-koulutusta merkittävänä ja tarkoituksenmukaisena rakenteellisena uudistuksena, joka parantaa perusopetuksen päättävien oppilaiden mahdollisuuksia suorittaa toisen asteen tutkinto. Yhdistämällä nykyiset erilliset nivelvaiheen koulutukset voidaan opiskelijoille tarjota nykyistä joustavampia opintopolkuja ja paremmat mahdollisuudet tutustua sekä ammatilliseen että lukiokoulutukseen ennen lopullisen valinnan tekemistä, minkä voi odottaa vähentävän opintojen keskeytymistä. Kokonaisuudessa huomioidaan hyvin se, etteivät opiskelijan opinnot katkea täysin, vaikka hän olisi perusopetuksen jälkeen hakeutunut itselleen sopimattomaan koulutukseen tai koulutusmuotoon. Monet lausunnonantajat kuitenkin korostavat, että TUVa-uudistus on mahdollista toteuttaa myös ilman oppivelvollisuuden laajentamista.

Ne lausunnonantajat, jotka kannattivat esitystä vain osittain, nostavat esiin hallituksen esitysluonnoksen puutteita tai tekevät konkreettisia muutosehdotuksia hallituksen esitykseen. EOAK kiinnittää lausunnoissaan huomiota siihen, että TUVa-koulutuksen kokonaisuus on lainsäädäntöteknisesti haastava. Uudistuksen myötä koulutusta koskeva sääntely pirstoutuu yhä useampaan lakiin, joita täytyy monissa kohtaa lukea ja soveltaa rinnakkain. EOAK pitää parempana koota sovellettavat säädökset kattavammin uuteen lakiin.

Soveltamisongelmia voi EOAK:n mukaan syntyä myös siitä, että opiskelijalle annettavat tuki, palaute ja arviointi määräytyvät sen mukaan, mikä on koulutusta järjestävä taho ja mitä opintoja opiskelija suorittaa.

Myös OAJ, Helsinki ja VANE kiinnittävät huomiota opiskelijoille annettavaan tukeen, joka määräytyy koulutusta järjestävän tahon mukaan, ei opiskelijan tarpeen mukaan. OAJ esittää, että ammatilliseen-, lukio- sekä tutkintoon valmentavaan koulutukseen lisätään opiskelijoille oikeus tukiopetukseen ja TUVA-koulutuksen opiskelijoille oikeus osa-aikaiseen erityisopetukseen heti tuen tarpeen ilmetessä. Helsinki puolestaan esittää, että TUVA-koulutuksen lainsäädäntöä kehitetään edelleen siten, että uusi koulutusmuoto muodostaa selkeän ja johdonmukaisen lainsäädännöllisen kokonaisuuden myös annettavan tuen suhteen. VANE toivoo, että lain toimeenpanossa kiinnitetään erityistä huomiota tuen saannin toteutumiseen.

Etelä-Pohjanmaan lausunnossa korostetaan, että TUVA-koulutusta ei ole mielekästä sitoa liian tiukkoihin puitteisiin lainsäädännössä tai koulutuksen perusteissa. Kolmen eri koulutusmuodon muuttaminen yhdeksi uudeksi rakenteeksi on sinällään jo haastava prosessi ja edellyttää riittävän joustavuuden jättämistä opetuksen ja koulutuksen järjestäjälle, jotta oppivelvollisten erilaiset tarpeet tulee huomioitua. Omnia puolestaan katsoo, että vapaan sivistystyön järjestämä oppivelvollisille suunnattu koulutus tulisi olla tiiviimmin osana TUVA-kokonaisuutta. Savon koulutuskuntayhtymä pitää hyvänä esityksen mukaista mahdollisuutta suorittaa tarvittaessa vielä tutkintokoulutuksen aikana TUVA:n osan tai osia. Koulutuksen järjestäjän toiminnan kannalta tästä saattaa kuitenkin muodostua vaikeasti ennakoon suunniteltavissa oleva asia. OPH toteaa, että lain perusteluissa olisi hyvä tarkentaa opiskelijan oikeutta osallistua nivelvaiheen koulutuksiin, jos hän vaihtaa koulutusmuotoa kesken vuoden.

Kuntaliitto ja useat kunnat korostavat, että hallituksen esitys ei saa johtaa siihen, että joillekin kunnille syntyy tosiasiallinen velvoite järjestää TUVA-koulutusta etenkin harvan oppilaitosverkon alueella. Toisaalta Tornion kaupunki esittää, että TUVA:n järjestäminen tulisi lakiesityksessä velvoittaa jollekin taholle, esim. kunnille tai toisen asteen oppilaitoksille. Muutama kunta ja MANE-sihteeristö puolestaan painottavat, että TUVA-koulutuksen toteuttaminen on haastavaa erityisesti niillä alueilla, jolla on harva oppilaitosverkko. Koko uudistuksen toteutumisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää turvata koko maassa mahdollisimman kattava toisen asteen koulutusverkko ja riittävä määrä aloituspaikkoja TUVA-koulutuksessa. Lisäksi on varmistettava, että TUVA-koulutusta järjestävillä tahoilla on edellytykset järjestää esitettyä laaja-alaista koulutusta. Valtion nuorisoneuvosto puolestaan esittää, että TUVA-valmistelun yhteydessä selvitetään, olisiko etäopetuksella saatavissa hyötyjä koulutuksen alueellisen kattavuuden kannalta ja tulisiko mahdollisuus etäopetukseen kirjata lakiin.

Useissa lausunnoissa tuodaan esiin, että nivelvaiheen toimivuuden näkökulmasta on tärkeää, että perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen järjestäjillä sekä muilla viranomaisilla on toimivat alueelliset yhteistyömallit, mahdollisuudet hankkia nivelvaiheen koulutusta ja ohjausta toisilta koulutuksen järjestäjiltä ja että tästä syntyvät kustannukset korvataan koulutuksen järjestäjälle täysimääräisesti. Etenkin TUVA-koulutuksen yhteys etsivään nuorisotyöhön, kuntouttavaan työtoimintaan ja työvoimapolitiittisiin toimiin tulee huolella valmistella, jotta palvelut muodostavat yksilön näkökulmasta selkeän kokonaisuuden.

Gradia esittää, että TUVA-koulutuksen järjestämisen tulisi olla mahdollinen ammatillisen koulutuksen järjestäjille ilman erillistä järjestämislupahakemista. Etelä-Savon koulutus Oy puolestaan esittää, että TUVA-lupa annetaan automaattisesti niille koulutuksen järjestäjille, joilla on jo VALMA-lupa.

TUVA-koulutuksen rahoitus on suunniteltu toteutettavaksi kolmesta eri lähteestä. Vantaa pitää ratkaisua erikoisena. Vantaan näkemyksen mukaan olisi tarkoituksenmukaisempaa rakentaa TUVA:lle yhtenäinen rahoitusjärjestelmä, jos muutoinkin muodostetaan kokonaan uusi koulutuskokonaisuus, josta säädetään erillisillä lailla. Myös Lappia ja Pro Lukio katsovat, että rahoituksen tulisi olla sama opetuksen tai koulutuksen järjestäjästä riippumatta. Rahoituksen tulee myös olla riittävä, jotta koulutus pystytään toteuttamaan laadukkaasti. Raahan koulutuskuntayhtymä katsoo, että TUVA-koulutuksen suunnitteluun ja toteutukseen on kohdennettava vähintään nykyistä valmentavaa koulutusta vastaava rahoitus. Riittävä rahoitustaso ja toimi-

vat yhteistyöverkostot ovat Axxellin mukaan tärkeitä etenkin ruotsinkielisessä koulutuksessa, jossa opiskelijoita on vähän. Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä esittää, että TUVA:n rahoituksessa tulisi ottaa huomioon se, miten paljon tarjonnan vaihtoehtoja koulutuksen järjestäjällä tulee olla.

Aikuislukioliitto toteaa lausunnossaan, että esitetyn TUVA-koulutuksen rahoituksen yksityiskohtia ja sen riittävyttä on vielä vaikeaa arvioida, koska valmentavaa koulutusta ja yksikköhintatasoa koskevat säädösmuutokset valmistuvat vasta vuoden 2021 aikana. Lakiesitysluonnoksessa esitetyn perusteella aikuisille suunnattujen tutkinnon osien rahoitustaso voi kuitenkin jäädä liian matalaksi tämän koulutuksen laajempaan järjestämiseen aikuisopiskelijoille, nykyisen aikuisille suunnatun LUVA-koulutuksen tavoin (aikuisille suunnatun koulutuksen painokerroin on 0,65). Aikuislukioliiton ja myös AIO:n näkemyksen mukaan on perusteltua ja myös ehdottoman tarpeellista, että uudessa TUVA-koulutuksessa rahoitus määräytyisi kaikkien opiskelijoiden osalta saman eli nuorten täyden porrastuskertoimen mukaisesti, mikäli koulutuksen laajuus ja sisällöt ovat samat nuorille ja aikuisille. Vantaa puolestaan toteaa, että valmentavan koulutuksen rahoitus on ammatillisessa koulutuksessa perusrahoitusta, joten perusrahoituksen kertoimen tulisi olla TUVA:ssa korkeampi kuin tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Useissa lausunnoissa korostetaan, että TUVA-koulutuksen tulee tavoittaa kaikki eri opiskelijaryhmät ja tarjota kaikille mahdollisuus osaamisen laajentamiseen mahdollistamalla yksilölliset opintopolut. Tämä tulee ottaa huomioon valmisteltavissa koulutuksen perusteissa. Koulutuksen osia tulee voida suorittaa erilaisissa oppimisympäristöissä. Suomen Oppisopimusosajaat pitää erityisen tärkeänä sitä, että TUVA-koulutus tarjoaa opiskelijalle valmiudet ja mahdollisuudet työelämässä oppimiseen. TUVA-koulutusta pitää pystyä tarjoamaan joustavasti niin oppivelvollisille, aikuisopiskelijoille kuin maahanmuuttajataustaisillekin paikallisten ja jokaisen yksilön tarpeiden mukaisesti. Suomen diakoniaopisto korostaa lisäksi, että myös aikuisilla tulee olla mahdollisuus osallistua TELMA-koulutukseen.

AMEO-verkosto esittää, että vaativan erityisen tuen oppilaitoksille on mahdollistettava opiskelijavuosissa sekä kasvavien VALMA- ja TELMA-hakijoiden sisäänottomäärä sekä vaativalla erityisellä tuella tarjottavien perustutkintojen osuus laajenevalle hakijaryhmälle. Yhdenmukaistuvassa TUVA-koulutuksessa on huomioitava koulutuksen toteuttaminen vaativana erityisenä tukena sekä perusteissa että lakitekstissä.

Espoo katsoo, että TUVA-koulutus ei välttämättä ole tarkoituksenmukainen paikka nuorille, jotka eivät haakeudu koulutukseen, eivät käy koulua tai ovat jatkuvasti poissa. Vantaa on Espoon kanssa samoilla linjoilla. Espoo ehdottaakin, että tällaisille oppivelvollisille tulisi olla mahdollista räätälöidä erityyppisiä palveluja, mm. työpajoja, jotta heidän opiskeluvalmiuksiaan sekä elämäntaitojensa parannettaisiin. Nämä vaihtoehtoiset palvelut tulisi määritellä ja hyväksyä osaksi oppivelvollisuuden suorittamista.

KT Kuntatyönantajat nostaa esiin yksittäisenä kysymyksenä esiin tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutuksen kelpoisuusvaatimukset. Lakiesityksen perusteella jää epäselväksi, edellytetäänkö ko. koulutuksen opettajalta sitä järjestävän oppilaitoksen mukaista kelpoisuutta vai kelpaavatko kaikki nykyiset kelpoisuudet järjestäjästä riippumatta. KT esittää, että tutkintokoulutukseen valmistavan koulutuksen opettajan kelpoisuudet määriteltäisiin siten, että kunkin koulutusmuodon (perusopetus, lukio, ammatillinen koulutus) kelpoisuudet toimitaisivat ristiin eli kaikkien ko. oppilaitosmuotojen kelpoisuusehtoja voisi soveltaa riippumatta siitä, mihin oppilaitokseen tutkintoon valmistava koulutus on sijoitettu.

Muut TUVA:aa koskevat lausunnonantajien kehittämis ehdotukset liittyvät muun muassa koulutuksen laajuuden määrittelyyn ja mittayksikköön, opetustuntien määrittelyyn sekä tiedonsiirtoon. Niitä on käsitelty tarkemmin luvuissa 7 Muut keskeiset teemat ja 16 Säädöskohtaiset huomiot.

Sivista, Helsingin yliopiston kasvatustieteellinen tiedekunta, Pro Lukio ja SOPO ovat huolissaan siitä, miten perusopetuksen arvosanoja voidaan korottaa uudessa TUVA:ssa. Sivista ja Pro Lukio esittävätkin, että perusopetuksen lisäopetus säilyisi uuden tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen rinnalla.

Lieto ei pidä TUVA-uudistusta tarpeellisena ja katsoo, että TUVA-uudistuksen sijaan jo olemassa oleviin nivelvaiheen koulutuksiin tulisi panostaa nykyistä enemmän. Myös Itä-Karjalan Kansanopistoseura katsoo, että nykyisiä nivelvaiheen koulutuksia ei tulisi yhdistää yhdeksi kokonaisuudeksi. Koulutusten yhdistäminen voi johtaa siihen, että samaan koulutukseen hakeutuu opiskelijoita, joilla on hyvin erilaiset lähtökohdat ja tavoitteet, jolloin opetuksen järjestäminen opiskelijoiden yksilöllisiä tarpeita vastaavaksi hankaloituu. EOL:n mukaan TUVA-koulutusta koskeva lakiehdotus tulisi valmistella uudestaan. EOL esittää, että koko koulutuskokonaisuus olisi perusopetuksen vastuulla. Peruskoulun jälkeen osalle nuorista tehtäisiin henkilökohtainen suunnitelma, jonka perusteella hän täydentää osaamistaan ja saa varmuutta hakeutua toiselle asteelle esimerkiksi jatkuvan haun kautta.

7. Muut keskeiset teemat

7.1 Ohjauksen vahvistaminen

Ohjauksen ja tuen vahvistamista perusopetuksessa, perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheessa, toisella asteella ja keskeyttämistilanteissa kannatetaan laajasti. Kiinnittämällä erityistä huomiota opintojen ohjaukseen sekä oppilaiden ja opiskelijoiden tukeen voidaan varmistaa, että kaikki nuoret löytävät itselleen sopivan toisen asteen koulutuspaikan ja myös suorittavat toisen asteen tutkinnon. Jyväskylän yliopiston mukaan myönteistä on se, että ohjaus määritellään hallituksen esitysluonnoksessa oppilaan subjektiivisena oikeutena ja että nivelvaiheen ohjaukseen ei tule katkoja. Myönteistä on myös se, että tällä hetkellä lukiolaissa oleva opiskelijan oikeus saada tutkintonsa jälkeen jatko-ohjausta lisätään ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöön. Suomen Yrittäjät kiinnittää huomiota siihen, että ohjausta ja tukea voidaan vahvistaa esitetyllä tavalla ilman hallituksen esittämää näin laajaa oppivelvollisuus uudistusta.

Helsingin yliopiston kasvatustieteellinen tiedekunta ja Karkkila pitävät etenkin perusopetuslakiin ehdotettua tehostettua opinto-ohjausta perusopetuksen jälkeisiin jatko-opintoihin hakeutumiseen tarpeellisena. Henkilökohtaista opinto-ohjausta ei ole aiemmin voitu toteuttaa kuin satunnaisesti ja pääosin hankerahoituksilla.

Sivista pitää tärkeänä, että vapaan hakeutumisosoikeuden henki säilytetään myös vailla koulutuspaikkaa jääneiden nuorten ohjaamisessa. On huolehdittava siitä, että nuoria ohjataan laaja-alaisesti erilaisiin koulutuksiin ja koulutusmuotoihin. Samalla on pidettävä kiinni siitä, että yksityiset toimijat ovat samanlaisessa asemassa kuin kunnallisetkin toimijat. Jyväskylän yliopiston mukaan uudistuksen yhteydessä tulisi vahvistaa erityisesti ohjausta, joka tukee opiskelijoiden toimijuutta ja pyrkii ennaltaehkäisemään ongelmia, sillä se on tuloksellisempaa ja tehokkaampaa kuin perinteinen korjaava ohjaus. STTK korostaa, että kokonaisuudessa on tärkeää huomioida myös työpaikalla tapahtuvan oppimisen aikainen ohjauksen ja tuen tarve, joka on keskeinen osa ammatillista koulutusta. Vanhempainliitto puolestaan katsoo, että perusopetuksen kolmiportainen oppimisen ja koulunkäynnin tuki tulee laajentaa koskemaan myös toisen asteen koulutusta.

Lausunnonantajien mukaan uudistus edellyttää tiivistä ja laajennettua yhteistyötä eri koulutusasteiden välillä sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ja asuinkunnan välillä. Se vaatii myös merkittävää seurannan tehostamista. Pro Lukio katsoo, että eri tahojen ohjausvastuut on määritelty laissa selkeästi. Seinäjoen koulutuskuntayhtymä SEDU puolestaan toivoo, että osapuolten vastuuta ja kunkin tahon vastuun alkamisaikaa selkeytetään edelleen. Aluehallintovirastot pitävät tärkeänä, että eri tahojen ohjaus- ja valvontavastuut on määritelty lainsäädännössä siten, että yhden tahon ohjaus- ja valvontavastuu päättyy aina vasta silloin, kun toisen tahon ohjaus- ja valvontavastuu alkaa. Espoo muistuttaa, että asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu

voi aiheuttaa epäselvyyksiä, koska joillakin oppivelvollisilla saattaa olla useampi osoite esimerkiksi eri huoltajien luona. Espoo pitää tärkeänä, että ohjaus- ja valvontavastuu on kaikissa tilanteissa yksiselitteinen.

Koulutuksen järjestät kiinnittävät lausunnoissaan huomiota myös tiedonkulkuun ja sen sujuvuuteen. Ohjaus- ja valvontavastuun toteuttaminen nykyistä toimintamallia tuloksellisemmin edellyttää, että kaikki vastuussa olevat tahot saavat helposti ja luotettavasti tarvitsemansa ajantasaisen oppivelvollista koskevan tiedon. Tietoa tarvitaan opiskeluhistoriasta, hakeutumisesta, opiskelupaikan ja opintojen tilanteesta, mahdollisista oppimisvaikeuksista tai erityisen tuen tarpeesta sekä oppivelvollisuuteen ja maksuttomuutta koskevista tilanteista. Ei ole kestävää, jos ohjaukseen ja valvontaan liittyvät toimintamallit rakentuvat henkilöiden tai organisaatioiden välille ilman valtakunnallisesti ja alueellisesti sovittuja toimintamalleja. Yksittäisiä oppivelvollisia koskevan tiedon lisäksi tarvitaan laajasti valtakunnallista ja alueellista tietoa oppivelvollisuuden tavoitteiden toteutumisesta toiminnan jatkuvan kehittämisen sekä johtamisen tueksi. Tiedon siirtyminen yhdeltä vastuutaholta toiselle tulee tapahtua viivytyksettä heti lain voimaan tullessa.

OAJ toteaa lausunnossaan, että ohjaus- ja valvontavastuuta koskevat säännökset eivät takaa oppilaan- tai opinto-ohjaajien määrän lisäämistä. On olemassa suuri riski siihen, että nykyiset oppilaan- ja opinto-ohjauksen opettajat joutuvat kamppailemaan aiempaa suuremman vastuun ja työmäärän kanssa ilman lisäresursseja, eikä tilanne käytännössä parane. Siksi on välttämätöntä, että lain perusteluihin lisätään, että yhden oppilaanohjaajan ja opinto-ohjaajan vastuulle suositellaan vähemmän kuin 200 ohjattavaa, jotta voidaan toteuttaa voimassa olevat oppilaanohjausta ja opinto-ohjausta koskevat velvoitteet sekä nyt säädettävät uudet velvoitteet. Perusteluissa on OAJ:n mukaan tuotava esille, että mitä vähemmän ohjattavia yhdellä opinto-ohjaajalla on, sitä yksilöllisemmin ja laadukkaammin ohjaus on mahdollista toteuttaa. SOPO ja Aineenopettajaliitto kannattavat opinto-ohjaajamitoituksen sisällyttämistä hallituksen esitykseen. Myös Akava katsoo, että opinto-ohjausta koskevat suositukset tulee päivittää niin, että opiskelijan oikeus yhdenvertaiseen ohjaukseen toteutuu, eikä yksittäisten opinto-ohjaajien työmäärä muodostu uudistuksen käytännön toteuttamisen esteeksi.

Pohjois-Pohjanmaan ELY/TE:n näkemyksen mukaan laadullisesti korkeatasoinen opinto-ohjaus tulee varmistaa ohjaushenkilöstön työelämä tietouden ylläpidolla ja riittävällä kytkennällä alueellisiin elinkeinoelämän muutoksiin. Kuntaliitto puolestaan korostaa, että säädettävien ohjausvelvoitteiden rinnalla voidaan hyödyntää etsivän nuorisotyön kokonaisvaltaista tukea ja rinnallakulkijuutta. Olennaista on, että nuoret saavat tukea riittävän varhaisessa vaiheessa. Uudistuksessa etsivän nuorisotyön rooli nuorisolain mukaisena eli nuorilähtöisenä ja nuorille vapaaehtoisena palveluna tulee säilyttää. STM:n mukaan monialaista yhteistyötä oppivelvollisen tukitoimien tarpeen arvioinnissa tulee kehittää.

Akavan mukaan oppivelvollisten oikeus tukeen ja ohjaukseen on varmistettava. Lakisääteisten oppilas- ja opiskeluhuoltoon sisältyvien koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä kuraattori- ja psykologipalveluiden saatavuus on taattava osoittamalla kokonaisuudelle riittävät resurssit ja mahdollisuudet moniammatilliseen yhteistyöhön hallinnonalan sektorista riippumatta. Ammatilliseen-, lukio- sekä tutkintoon valmentavaan koulutukseen on säädettävä opiskelijoille yhdenvertainen oikeus tukiopetukseen. Lisäksi ammatilliseen ja tutkintoon valmentavaan koulutukseen on säädettävä opiskelijoille oikeus osa-aikaiseen erityisopetukseen heti tuen tarpeen ilmetessä. Valtion nuorisoneuvoston mukaan nuorille räätälöityjä matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalveluja lisättävä. Espoon mukaan kunnissa tarvittaisiin lisätukea oppilashuoltoon ja lastensuojeluun. Syrjäytyvien oppilaiden osalta ongelmat ovat usein koko perheeseen tai oppilaiden terveyteen liittyviä, eikä niissä pelkästään ohjauksen keinoin päästä eteenpäin. Oppilaiden terveyteen ja perheisiin liittyvät ongelmat tulisi havaita jo alakoulussa.

7.2 Vapaa hakeutumisoikeus

Vapaaseen hakeutumisoikeuteen otettiin erikseen kantaa vain yksittäisissä lausunnoissa. Kaikki kantaa ottaneet pitävät vapaan hakeutumisoikeuden säilyttämistä toisen asteen koulutuksessa kannatettavana ja tärkeänä. Oppivelvollisen ammatillista kiinnostusta tulee voida tukea ohjauksessa ja opiskelijavalinnoissa. Inari pitää tärkeänä, että huolehditaan siitä, että oppivelvolliset tietävät jatko-opintopaikkaa valitessaan, mitkä ovat heidän velvollisuutensa ja oikeutensa ja millaisiin korvauksiin he ovat oikeutettuja.

Savon koulutuskuntayhtymä korostaa vapaan hakeutumisoikeuden lisäksi sitä, että toisen asteen koulutuksen tulee säilyä luvanvaraisena laadun ja rahoituksen turvaamiseksi.

8. Lausunnonantajien ehdottamat keinot yleisten tavoitteiden saavuttamiseksi

Muun muassa Kuntaliiton, aluehallintovirastojen, useiden kuntien ja lukioiden, Pro Lukion, AMKE:n, useiden ammatillisen koulutuksen järjestäjien, Keskuskauppakamarin, Helsingin seudun kauppakamarin, Suomen Yrittäjien, MTK:n, useiden vientialan liittojen, EOL:n, Opsian, Suomen Oppisopimusosaaajien, SOPO:n, erityistä tukea tarvitsevia edustavien liittojen ja yhdistysten sekä Jyväskylän yliopiston lausuntojen mukaan taloudelliset resurssit tulisi suunnata vaikuttavampiin ja tarkemmin kohdennettuihin toimenpiteisiin. Oppivelvollisuusiän korottaminen ja maksuton toinen aste eivät itsessään turvaa kenellekään riittäviä valmiuksia jatko-opintoihin perusopetuksen jälkeen eikä se myöskään varmista sitä, että toiselle asteelle siirtyneet nuoret suorittavat toisen asteen tutkinnon. Oppivelvollisuuden laajentamisen sijaan resursseja tulisi kohdentaa varhaiskasvatukseen, perusopetuksen, toisen asteen koulutuksen, oppilas- ja opiskelijahuollon, opinto-ohjauksen sekä erityisen tuen laadun varmistamiseen. Ongelmien ennaltaehkäisy sekä varhainen puuttuminen kantavat lausunnonantajien mukaan pitkälle ja parantavat nuorten elämänhallinnan taitoja ja valmiuksia toisen asteen opiskeluun sekä vähentävät koulupudokkuutta tehokkaammin kuin ehdotetut pakolliset lisävuodet.

Useat lausunnonantajat korostavat, että jokaisella perusopetuksen päättävällä nuorella tulee olla tosiasialliset valmiudet toisen asteen opiskeluun ammatillisessa tai lukiokoulutuksessa. Elämänhallinta, opiskelu- ja oppimistaidot sekä luku-, kirjoitus- ja laskutaidot tulisi saada kuntoon perusopetuksen aikana. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että perusopetusta sekä sen rakenteita, toimintatapoja ja oppimisympäristöjä kehitetään nykyistä voimallisemmin opiskelijoiden yksilölliset tarpeet huomioivaksi ja joustavan etenemisen mahdollistaviksi. Lisäksi perusopetuksen rakenteita ja yhteistyötä toisen asteen oppilaitosten kanssa tulee kehittää sujuvan koulutusjatkumon vahvistamiseksi perusopetuksesta toiselle asteelle. Myös ryhmäkokojen pienentämistä, samanaikaisopettajien lisäämistä ja tukipalvelujen monipuolistamista esitetään konkreettiseksi keinoiksi, joiden avulla voitaisiin parantaa perusopetuksen oppimistuloksia.

Useissa lausunnoissa korostetaan lisäksi sosiaali- ja terveystoimen sekä nuoristoimen ja lastensuojelupalvelujen keskeistä merkitystä, jotta jokaisella nuorella on tosiasialliset mahdollisuudet, edellytykset ja kyky opiskella tuloksellisesti ja suorittaa toisen asteen tutkinto. Yhteistyötä etsivän nuorisotyön, nuorten työpaikkojen, psykiatrisen hoidon sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa on vahvistettava ja etsivän nuorisotyön resursseja lisättävä. Valtion nuoriseuvoston näkemyksen mukaan nuorille räätälöityjä matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalveluja tulisi lisätä, jotta voidaan turvata nuorten psyykinen hyvinvointi koko

oppimispolun ajan. Karvi puolestaan ehdottaa, että opiskeluhoitoa kehitetään systemaattisesti. Keskeisimmiksi kehittämiskohteiksi Karvi nostaa seuraavat seikat: yhteisöllisen opiskeluhoitoon vahvistaminen, opiskeluhoitopalveluiden saatavuuden ja henkilöstön riittävyyden turvaaminen ja yhdenvertaistaminen, painopisteen siirtäminen entistä tehokkaammin varhaiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisevään työhön, poikikahallinnollisen yhteistyön tehostaminen (ml. tiedonsiirrot), opiskeluhoitorekistereiden ja kirjaamiskäytäntöiden parantaminen sekä yhteisen hyvän ja välittävän ilmapiirin luominen kouluihin ja oppilaitoksiin. Etelä-Pohjanmaan lausunnossa pidetään tärkeänä, että tiedonsiirto eri koulutusten järjestäjien välillä tehdään lakimuutoksilla mahdolliseksi niin, että koulupudokkuuteen pystytään tehokkaasti puuttumaan. Tiedonsiirron merkitys tulee ottaa huomioon myös sote-uudistusta tehtäessä, erityisesti kuraattori- ja psykologipalvelujen siirtyessä maakunnalle.

Monissa lausunnoissa painotetaan oppilaan- ja opinto-ohjauksen suurta roolia etenkin nivelvaiheissa ja toisen asteen opintojen aikana. Lausunnonantajien näkemysten mukaan lasten ja nuorten opetukseen ja ohjaukseen tulisi olla eri koulutusasteilla riittävät resurssit ja toimintaedellytykset. Resursseja olisi myös rohjettava suunnata kohdennetummin toisen asteen koulutuksessa vaikeuksia kokeville tai sen keskeyttävälle nuorille. Haaga-Helian näkemyksen mukaan on huolehdittava siitä, että toisen asteen tutkintoon vaadittavan osaamisen voi myös käytännössä saavuttaa usealla vaihtoehtoisella tavalla, esim. työssä oppimalla, yrittäjänä toimimalla, oppilaitoksessa opettajan johdolla opiskellen, ulkomailla kansainvälisessä harjoittelussa. Oppisopimuslain ja esimerkiksi työsopimuslain tulisi ottaa nämä vaihtoehtoiset mahdollisuudet huomioon. Myös Omnia korostaa lausunnossaan vaihtoehtoisia osaamisen hankkimistapoja ja eri koulutusmuotojen välisten raja-aitojen nykyistä rohkeampaa madaltamista, jotta yksilölliset koulutuspolut voidaan varmistaa. Esimerkiksi vapaan sivistystyön laaja kurssitarjonta tarjoaa Omnian näkemyksen mukaan oppivelvollisille oppimisympäristön ja mahdollisuuden osaamisen hankkimisen yksilöllisesti. Aikuislukiokoulutuksessa ja aikuisten perusopetuksessa on erityistä osaamista sekä opiskelijoiden tarpeet huomioivien joustavien nivelvaiheen koulutusten että tehokkaan henkilökohtaisen ohjauksen järjestämisessä. Aikuislukiot ovat kyenneet merkittävästi vähentämään syrjäytyvien nuorten aikuisten määrää. Niiden tarkoitusta ja tehtävää tulisiikin uudistaa ja asemaa vahvistaa esitettyä laajemmin oppivelvollisuutta suorittavien opiskelijoiden osalta. OAJ puolestaan toteaa lausunnossaan, että opiskelijoiden oikeus saada opetusta, ohjausta ja tukea vaatii esityksessä vielä aivan erilaisen huomion kuin sille on nyt annettu.

Varsinais-Suomen ELY/TE pitää kriittisenä tekijänä opinto-ohjaukseen, työelämä tutustumisiin, oppilaitostutustumisiin, työelämäkokeiluihin, työharjoitteluihin, valmentaviin koulutuksiin ja toppis-tyyliin koulutukseen panostamista, jotta opiskelijat osaisivat valita heille soveltuvan opiskelupaikan nykyistä paremmin ja väärän opiskelupaikan valinnan mukanaan tuomilta ongelmilta välttyttäisiin. Karvi esittää seuraavia asioita oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämiseksi: 1. Perusopetuksessa työelämään tutustumista ja TET-jaksoja tulee kehittää menetelmällisesti niin, että ne palvelevat oppilaita paremmin jatko-opintoihin ja uravalintoihin liittyvässä suunnittelussa ja päätöksenteossa. 2. Oppilaiden tutustumismahdollisuuksia jatko-opintopaikkoihin tulee lisätä, ja opiskelijoita koskevaa tiedonsiirtoa erityisesti perusopetuksen ja nivelvaiheen koulutusten välillä tulee kehittää. 3. Yksilöohjauksen lisäksi perusopetuksessa ja toisella asteella tulee aktiivisesti hyödyntää ja kehittää vuorovaikutteisia menetelmiä, kuten ryhmäohjausta ja vertaisohjausta. Lisäksi teknologiaa ja digitalisaation mahdollisuuksia tulee hyödyntää systemaattisemmin osana ohjausta. 4. Toisella asteella opintojen suunnittelussa tulee huomioida kokonaisvaltaisesti opiskelijoiden elämäntilanne, ja oppimisen vaikeuksiin ja oppimistaitoihin liittyvää tarvelähtöistä tukea tulee kehittää. 5. Kiusaamisen ehkäisyä ja yhteisöllisyyden vahvistamista on tehostettava. 6. Opiskelun ohjauksen saatavuus ja saavutettavuus on varmistettava sekä ohjauksen eri muotoja kehitettävä edelleen. 7. Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden siirtymistä toiselle asteelle ja korkeakouluopistoihin tulee edistää.

Talous ja Nuoret TAT puolestaan suosittelee seuraavia toimenpiteitä ohjauksen kehittämiseksi: 1. Koko koulu on saatava paremmin osallistumaan nuoren ohjaukseen, 2. TET vahvemmin mukaan tukemaan jatko-opintoja ja urasuunnittelua, 3. Kehitetään kokonaisvaltainen opiskelijälähtöisen vertaismentoroinnin malli, jossa peruskoulun päättäviä mentoroivat heitä hiukan vanhemmat toisen asteen opiskelijat, 3. Hyödynnetään entistä paremmin vapaa-ajalla ja harrastuksissa saatua osaamista jatko-opintojen ja alavalintojen tekemisessä ja 5. Turvataan eri sosioekonomisista taustoista riippumaton mahdollisuus tehdä jatko-opinto- ja alavalintoja.

SLL:n mukaan toimenpiteitä ja rahoitusta tulisi suunnata myös opiskelijoiden motivaation sekä kouluviihtyvyyden kehittämiseen koko koulutuspolulla. Useat työelämän liitot ja järjestöt puolestaan toteavat lausunnoissaan, että opiskelijoiden ja työpaikkojen kannalta oleellista olisi panostaa laadukkaan ja ajantasaisen ja riittävän lähiopetuksen ja -ohjauksen ohella työelämäyhteistyön kehittämiseen. Työelämän tahojen mukaan on kaikkien etu, jos oppilaat ja opiskelijat pääsevät mahdollisimman varhain työelämään kiinni tutustumisjaksojen, työpaikalla opiskelun, harjoittelujen ja muiden yhteishankkeiden kautta.

Ammatilliset erityisopettajat ja Erilaisten oppijoiden liitto katsovat, että erityistä huomiota tulisi kiinnittää siihen, että myös erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat saavat riittävät perustaidot ja oppimisvalmiudet toisen asteen opintoihin ja että heitä tuetaan myös toisen asteen opintojen aikana. Ammatillisessa koulutuksessa erityisopettajien työnkuva tulee selkeyttää, resursseja tarkastella ja osaamista kehittää suhteessa oppivelvollisuuden laajentamisen mukanaan tuomiin tarpeisiin. Varsinais-Suomen ELY/TE esittää lausunnossaan, että kriteerejä ammatillisiin erityisoppilaitoksiin pitäisi höllentää. Jos kriteerejä ei ole mahdollista höllentää, niin niille paljon tukea tarvitseville nuorille, jotka eivät täytä ammatillisen erityisopetuksen kriteerejä, tulisi järjestää pienryhmäopetusta ja tukea nykyistä laajemmin. EOAK puolestaan kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että vammaisille oppilaille ja opiskelijoille tulee turvata heidän tarvitsemansa oppimisen tuki säädösten ja käytännössä perusopetuksen aikana, jotta nämä eivät menetä opiskeluoikeuttaan riittämättömän tuen vuoksi. Keuda toteaa lausunnossaan, että erityisryhmistä maahanmuuttajataustaisten vähän aikaa maassa olleiden koulutus ja TEM:n kotoutumiskoulutus pitää selkeyttää niin, että ei tule päällekkäisyyksiä.

Palta ja EOL pitävät tärkeänä jatkuvaan oppimiseen panostamista. Niiden näkemyksen mukaan jatkuvan oppimisen kehittäminen on jäänyt oppivelvollisuuden laajentumisen varjoon. Esimerkiksi muunto-, lisä- ja täydennyskoulutuksella saataisiin tuntuvasti nopeammin paikattua sekä työelämän osaamisvajetta että nostettua yleistä osaamistasoa. Palta esittääkin, että oppivelvollisuuden laajentamiseen kohdennetut resurssit ohjataan jatkuvaan oppimiseen sekä työllisyyden edistämiseen. Tärkeimpinä toimenpiteinä tulisi edistää ja lisätä jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia työelämän eri vaiheissa sekä panostuksia koulutuksen varhaiseen vaiheeseen. Lisäksi tulisi keskittyä digitaalisten oppimisympäristöjen kehittämiseen.

9. Nykytilan kuvaus

Nykytilan kuvaukseen esitettiin muutoksia vain mutamassa lausunnossa. Suurin osa muutosehdotuksista koskee YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaa yleissopimusta ja sen nykyistä vahvempaa huomioimista hallituksen esitysluonnoksessa.

Muun muassa Kuuloliitto, Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto, Kuurojen Liitto, Kuurojen palvelusäätiö, LapCi, Vammaisfoorumi, Kehitysvammaisten tukiliitto ja Autismiliitto painottavat lausunnoissaan, että YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus ja erityisesti sen koulutusta käsittelevä

24 artikla on otettava vakavasti ja huomioitava läpileikkaavasti hallituksen esityksessä. Kyseinen artikla velvoittaa sopimusvaltioita varmistamaan vammaisten henkilöiden yhdenvertaisen oikeuden koulutukseen yleisessä koulutusjärjestelmässä. Yhdistykset korostavat, että vammaiset eivät ole yksi yhtenäinen ryhmä. Vammaisjärjestöjen aito osallistaminen ja asiantuntemuksen hyödyntäminen hankkeissa mahdollistaa eri oppilas- ja opiskelijaryhmien kannalta asianmukaisten järjestelyjen tunnistamisen. Vammaisista opiskelijoista osa kuuluu kieli- ja kulttuurivähemmistöihin, joten myös esimerkiksi viittomakielilaki (359/2015) tulee huomioida.

Yhdistysten näkemyksen mukaan esityksessä ei tällä hetkellä riittävän selkeästi määrity erityisryhmien asemaa. Erityisryhmien siirtyminen peruskoulusta toisen asteen opetukseen tapahtuu poikkeuksetta erilaisten useampien valmentavien jaksojen jälkeen eikä ajallisesti ja sisällöllisesti suoraviivaisesti. Vammaisten toisen asteen koulutuksen yhteydessä puhutaan yleisesti ns. pyöröoviefektistä, joka tarkoittaa, että opiskelijat vaihtavat koulutusalaan usein, kun sopivaa tai soveltuvaa alaa ei tahdo löytyä. Siksi valmentavien vaiheiden pitäisi sisältyä ajallisesti pidennettyyn oppivelvollisuuteen ja koulujen ja oppilaitosten henkilöstön osamista pitäisi lisätä. Esimerkiksi Kuurojen Liiton mukaan opinto-ohjaajilla ei ole tietoa siitä, millä tavoin kuu- lovamma tosiasiallisesti vaikuttaa opiskeluun tai eri ammateissa toimimiseen, joten he ehkä tarkoittamattaan rajoittavat nuoren valinnanmahdollisuuksia. Liitto on huolissaan siitä, ettei

Kuurojen Liitto on huolissaan siitä, että viittomakielilaki on sivuutettu ilman mainintaa. OM ehdottaa harkittavaksi seuraavaa lisäystä asiaa koskeviin yleisperusteluihin: ”Viittomakielilain (359/2015) 3 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on toiminnassaan edistettävä viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään. Tällä hetkellä toisen asteen koulutusta ei juuri ole tarjolla viittomakielellä, joten viittomakieliset joutuvat turvautumaan tulkkauspalvelun käyttöön. Tämä on joidenkin viittomakielisten kohdalla suuri harppaus viittomakielisestä oppimisympäristöstä ainoaksi viittomakieltä käyttäväksi kuulevien joukossa. Tällainen muutos sujuu joidenkin opiskelijoiden kohdalla hyvin, mutta on heitäkin, joille omakielisen oppimisympäristön puuttuminen on ylivoimainen este. Syrjäytymisvaaran ehkäisemiseksi on tärkeää tarjota myös valmentavaa opetusta viittomakielellä.” Yleisperusteluissa olisi myös syytä mainita, että vaikeimmin vammaisten nuorten peruskoulun jälkeisen opiskelun järjestämisessä tulee myös ottaa huomioon, että vaikeasti vammaisella nuorella on oikeus jatko-opiskeluun omalla äidinkielellään, joko suomeksi tai ruotsiksi. EOAK puolestaan katsoo, että hallituksen esityksen perusteluosassa voitaisiin hyödyntää lausunnossa mainittuja vammaisten henkilöiden koulutusta ja työllisyyttä koskevia tietoja jo esiteltyjen tietojen lisäksi.

TEM toteaa, että sen asiakastietojärjestelmän tiedoista ilmenee, että työ- voimaviranomainen antoi vuonna 2019 työmarkkinatukea hakevasta 17-vuotiaasta työttömyysajalta noin 1900 työttömyysetuuden estävää työvoimapolitiittista lausuntoa. Työnvälitystilaston mukaan vuonna 2019 työllistymistä edistävässä palveluissa oli arviolta noin 1500 alle 18-vuotiaasta nuorta. Tilastoista ei ole selvitettävissä työllistymistä edistäviin palveluihin osallistuneiden alle 18-vuotiaiden nuorten koulutusta. Vuonna 2019 kotoutumislain mukaan työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun aloitti 425 ja työvoimakoulutuksen 53 alle 18-vuotiaasta ulkomaan kansalaista.

YTL huomauttaa, että lakiesitysluonnoksen sivun 14 tilastoissa ei ole ylioppilaiden määriä, vaan ylioppilastutkinnon valmiiksi saaneiden määriä. Aiemman lainsäädännön mukaisesti tutkinto oli valmis, kun kokelas oli suorittanut pakolliset kokeet. Ylioppilas-termiä ei ole käytetty laissa, mutta ylioppilaaksi on kutsuttu henkilöä vasta, kun hänellä on ollut kokeiden lisäksi myös lukion oppimäärä tai muut lain vaatimat opinnot suoritettuna ja hänelle luovutettiin ylioppilastutkintotodistus.

Kela nostaa esiin esityksen kohdan 2.7, jossa todetaan, että ”Koulutuskokeilu on tarkoitettu nuorelle, jolla on sairauden tai vamman vuoksi erityisiä vaikeuksia koulutusalan valinnassa.” Kelan mukaan tähän kohtaan

tulisi lisätä, että koulutuskokeilu voidaan myöntää myös ilman sairausperustetta nuorelle, jonka toimintakyky on olennaisesti heikentynyt.

SOSTE toteaa, että hallituksen esityksen mukaan ”vain noin prosentti nuorista ei missään vaiheessa aloita toisen asteen koulutusta”, mutta Tilastokeskuksen Folk-aineiston ja opiskelijarekiserin mikroaineistojen perusteella esimerkiksi 1989 - 1992 syntyneistä 3,85 % ei ollut vielä 18-vuotiaana aloittanut toisella asteella eikä 2,72 % vielä 21-vuotiaana. Näiden tietojen perusteella niitä, jotka eivät siirry toisella asteelle, tai joiden siirtymä on hyvin pitkittynyt, on olennaisesti hallituksen esityksessä esitettyä enemmän. Hallituksen esityksen tieto on SOSTE:sta vähintään syytä tarkistaa.

Arene kiinnittää lausunnossaan huomiota oppilaiden välisiin eroihin oppimistuloksissa, jotka kasvavat perusopetuksen alusta alkaen. Osa nuorista syrjäytyy koulutuksesta jo yläluokkien aikana. PISA-tutkimusten mukaan noin 10 prosenttia peruskoulun päättävistä ei ole oppinut lukemaan kunnolla. Noin 15 prosenttia ei opi peruskoulussa tarpeeksi saadakseen valmiudet menestyä toisen asteen koulutuksessa. Tavoite nostaa korkeakoulutettujen määrä 50 prosenttiin nuorissa ikäluokissa edellyttää, että myös peruskoulun ja toisen asteen opinnot päättävien nuorten osaamistasoa nostetaan samalla.

Nuoret ja Talous TAT nostaa esiin TAT Nuorten tulevaisuusraportti 2020 -tutkimuksen tuloksia, jotka koskevat nuorten koulutusvalintoja ja niihin vaikuttavia tekijöitä ja taustamuuttujia. Tutkimuksen tuloksista nostetaan esiin muun muassa vanhempien koulutustaustan vahva heijastuminen nuorten koulutusvalintoihin, koulutuksen ja työelämän segregoituminen sukupuolen mukaan sekä uraohjauksen ja työelämä tietouden puutteet.

10. Viranomaisvaikutukset

Useissa lausunnoissa esitetään huomiota uudistuksen viranomaisvaikutuksiin ottaen kantaa muun muassa ohjaus- ja valvontavelvoitteeseen, oppilaan tukemiseen sekä maksuttomuuden laajenemiseen. Lisäksi muutamissa lausunnoissa nostetaan esiin huomioita esityksen vaikutuksesta työpajatoimintaan, kansanopistoihin ja etsivään nuorisotyöhön. EOAK:n lausunnon mukaan uudistus on laaja, jonka vuoksi viranomaiset joutuisivat soveltamaan osin varsin tulkinnanvaraisia säästöjä useista eri laeista, mikä edellyttäisi mittavaa informaatio-ohjausta ja neuvontaa. Sivistystyönantajien näkemyksen mukaan oppivelvollisuuden laajentamisesta aiheutuu varsin raskaita ja byrokraattisia uusia velvoitteita koulutuksen järjestäjille. OPH:n, Lapsiasiainvaltuutetun toimiston, Suomen oppisopimusosaaajien ja Tampereen yliopiston mukaan vastuut ja rajapinnat eri toimijoiden välillä olisi tarpeen kirkastaa, erityisesti niiden tapausten osalta, jolloin nuorella ei ole edellytyksiä suorittaa oppivelvollisuuttaan. TEM:n ja Suomen Oppisopimusosaaajien lausunnoissa tuodaan esille myös se, että uudistus edellyttää tiivistä yhteistyötä eri toimijoiden välillä. OPH esittää harkittavaksi, voitaisiinko perusopetukseen liittyviä perusteluita tarkentaa ja lisätä.

Oppivelvollisuuden suorittamisen ohjaus- ja valvontavelvoitteeseen liittyen EOAK:n ja Tornion lausunnoissa kiinnitetään huomiota asuinkunnan käsitteen tilapäiseen luonteeseen, ja esitetään harkittavaksi ohjausvelvollisuuden säätämisestä kotikunnalle. Myös aluehallintovirastojen ja Leppävirran mukaan esitykseen sisältyvä asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu opiskelupaikkaa vailla olevasta oppivelvollisesta kaipaa selkeyttämistä. STTK:n ja Mikkelin lausunnoissa toivotaan tarkennusta opiskelupaikan osoittamisvelvollisuudesta suhteessa oppilaan vapaaseen hakeutumis-oikeuteen tai alalle soveltuvuuteen. Aluehallintovirastot toivovat myös selvennystä siihen, mitä käytännössä tarkoittaa esityksessä sivulla 71 mainittu opetuksen järjestäjän kesäajalle suunnattu ohjausvelvollisuus, ja kuinka ohjauksen laatu varmistetaan.

Ammattiliitto Pron, Oulun yliopiston, Vantaan ja Leppävirran mukaan on myös huomioitava, että oppivelvollisuuden suorittamisen valvonta ja opinto-ohjaus edellyttävät merkittäviä henkilöstöresursseja. Muun muassa YTL, OPH, FDUV, Seinäjoen koulutuskuntayhtymä ja Helsinki painottavat lisäksi tarpeellisten tietojen sujuvaa siirtymistä eri toimijoiden välillä. Tilastokeskuksen lausunnon mukaan tämänhetkinen lainsäädäntö KOSKI-tietovarannosta ei esimerkiksi salli kaikkien oppimisen ja koulunkäynnin tuen kannalta keskeisten tietojen tallentamista KOSKI-tietovarantoon. TEM:n ja Uudenmaan ELY/TE:n lausunnoissa uudistuksen positiivisena vaikutuksena mainitaan esimerkiksi se, että oppivelvollisuuden nosto todennäköisesti vähentäisi alle 18-vuotiaiden asiointia TE-palveluissa. Monet kunnat esittävät huolensa niille mahdollisesti kohdistuvien velvoitteiden lisääntymisestä mm. toisen asteen koulutuksen ja koulumatkojen järjestämisen suhteen. Muun muassa Optima, Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur, SAJO ja AMKE esittävät, että Kelan tulisi hoitaa kaikki opintososiaaliset etuudet kuten asumis- ja matkakorvaukset.

OPH:n mukaan oppimisen tukeen, erityisopetukseen sekä opiskeluhooltoon tarvitaan panostuksia, ja oppivelvollisuuden laajenemisessa tulee kiinnittää erityistä huomiota myös koulutustarjonnan kehittämiseen erityisille kohderyhmille. OPH ehdottaa lisättäväksi hallituksen esitykseen kuvauksen koulun ja oppilaitoksen omista ja ensisijaisista keinoista ja tehtävistä tarjota tukea oppilaille ja opiskelijoille. OPH, Uudenmaan ELY/TE ja Optima toteavat, että oppilaan tuen osalta koulutuksen järjestäjien on vahvistettava yhteistyötä eri toimijoiden, kuten nuorisotoimen, työpajatoiminnan, TE-toimistojen ja sosiaali- ja terveystieteiden, kanssa.

Useat lausunnonantajat kiinnittävät huomiota opinto-ohjauksen sekä oppilas- ja opiskelijahuollon kelpoisen henkilöstön saatavuuteen sekä ohjaajien ja opettajien täydennyskoulutuksen tarpeeseen (Aluehallintovirastot, Kuntaliitto, Haaga-Helia, SOOL, Helsingin yliopiston kasvatustieteellinen tiedekunta, Pohjois-Pohjanmaan ELY/TE, OSKU, Aineopettajien liitto, FSL, Kajaani, Kruunupyö, Pori, Pomarkku). FSL painottaa, että olisi tärkeää luoda sujuva jatkumo tuensaantioikeuteen varhaiskoulutuksesta toisen asteen loppuun asti. FSS, Pietarsaari, Kruunupyö, Pedersöre ja Svenska Finlands folkting kiinnittävät erityistä huomiota ruotsinkielisen kelpoisen henkilöstön saatavuuteen ja jatkuvaan koulutustarpeeseen. Oppilaan- ja opiskelijanohjauksen sekä opiskeluhoollon osalta OAJ, Aineopettajien liitto, Lapsiasiainvaltuutetun toimisto ja SOPO esittävät sitovan ohjaajamitoituksen säätämistä. Kuntaliiton lausunnon mukaan kansanopistojen kannalta yhteistyö sijaintikunnan kanssa opiskeluhoollon järjestämisessä on erityisen tärkeää. Tehtävä voi olla sijaintikunnalle haasteellinen esimerkiksi silloin, jos kansanopisto sijaitsee kaukana muista opiskeluhoollon tarjoavista oppilaitoksista.

Toisen asteen maksuttomuuden osalta OPH, OAJ, Akava, SOPO, Suomen tietokirjailijat, Kirjakauppaliitto, Medialiitto, Gradia ja Hirvensalmi korostavat lausunnoissaan sen huomioimista, ettei materiaalien maksuttomuus saa vaarantaa oppimateriaalien laatua tai opettajien pedagogista vapautta käyttää opiskelijalle kulloinkin sopivinta materiaalia. Akava ja Medialiitto esittävät, että oppimateriaalihankinnat tulisi aina suunnitella yhteistyössä opettajien kanssa. OAJ edellyttää myös säädettäväksi, ettei opettajan työnkuvaan kuulu oppimateriaalien tekeminen muille. OAJ:n ja Gradian mukaan tekijänoikeudelliset ja hankintalainsäädännölliset ulottuvuudet on tehtävä selkeiksi ja tarpeen mukaan säädeltävä. Kuntaliitto ja Siilinjärvi painottavat, että maksuttomuuden laajennuksen yhteydessä tulisi huomioida kansainvälisen toiminnan jatkuvuuden mahdollistaminen. Kuntaliiton ja Laitilan mukaan erityisesti olisi huolehdittava siitä, ettei maksuttomuuden laajentaminen toiselle asteelle johda lukiokoulutuksen laadun heikentymiseen tai lukioiden perustehtävän muuttumiseen.

Tampereen yliopisto nostaa esiin huolen siitä, että maksuttomuus ohjaisi koulutuksen järjestäjän perusopetuksen kaltaiseen yhteishankintamenettelyyn, ja käytännössä nykytilanteessa takaisin paperisiin kirjoihin lukiossa, mikä olisi vastoin lukion viime vuosien digitaalisen kehityksen ja ylioppilastutkinnon sähköistymisen askelia. Muutamat lausunnonantajat kannattavat kirjastoverkoston hyödyntämistä maksuttomuuden

järjestämisessä. Lappeenranta ehdottaa lausunnossaan vaihtoehtoista toimintamallia siten, että oppivelvolliset hankkivat itse oppimateriaalit ja ne korvataan heille suoraan valtion varoista samoin kuin matkakustannukset. Siilinjärven lausunnossa puolestaan todetaan, että maksuttomuus tulisi toteuttaa Kelan myöntämän etuuden pohjalta.

Työpajatoiminnan osalta Kuntaliitto, Valtakunnallinen työpajayhdistys ja Omnia toteavat, ettei esitys tunnista riittävästi työpajojen tarjoamaa valmennuksellista tukea eikä työpajatoiminnan järjestäjälle oppivelvollisuuden laajentamisesta syntyviä kustannuksia. STM:n lausunnon mukaan työpajatoiminnassa tulee varmistaa, että nuoret saavat siellä riittävän monialaista tukea. Nuorten ystävät, Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä ja Vantaa nostavat lausunnoissaan esille myös sen, että nivelvaiheessa on tärkeää huomioida kokonaisvaltaisemmin yhteistyö eri toimijoiden kuten työpajojen kanssa. Esityksen vaikutuksista kansanopistoihin esitetään myös muutamia huomioita. OPH:n mukaan johdantoluvussa olisi hyvä olla maininta kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutuksesta. Kansanopistoyhdistys, Raseborg-säätiö, Bildningsalliansen, Svenska Finlands folkting ja Peräpohjolan Kansanopiston kannatusyhdistys painottavat lausunnoissaan, että opiskelijamäärärajaus kansanopistojen osalta ei ole perusteltu, sillä se ei ole yhdenvertaisuusperiaatteen mukainen eikä turvaa nuorten vapaata hakuoikeutta. Myös Sivistan lausunnossa esitetään, että kansanopistojen oppivelvollisille suunnattuun koulutukseen voi hakeutua vapaasti. Valtakunnallisen työpajayhdistyksen ja Allianssin lausunnoissa esiin nostetaan etsivän nuorisotyön ja kunnan roolien ja vastuiden tarkentaminen sekä etsivän nuorisotyön resursseista ja toiminnasta huolehtiminen. Vantaa toteaa kokonaisuuden kannalta olevan erikoista, että etsivä nuorisotyö on kokonaan rajattu oppivelvollisuuden valvontatehtävän ulkopuolelle.

11. Yhteiskunnalliset vaikutukset

Useat lausunnonantajat kiinnittävät huomiota uudistuksen vaikutuksiin alueellisesta näkökulmasta koulutustarjonnan ja saavutettavuuden osalta. Kannanottoja ilmaistaan myös lasten ja nuorten asemasta sekä uudistuksen vaikutuksista yhdenvertaisuuteen, työllisyyteen ja yritystoimintaan. Muun muassa Optima, Kuusamo, Laitila, FSS ja Svenska Finlands folkting toteavat, että koulutuksen saatavuuden on oltava yhdenvertaista alueellisista ja kielieroista riippumatta. Aluehallintovirastojen, SAMOK:n ja MANE-sihteeristön lausunnoissa esille nostetaan erityisesti alueellisesta yhdenvertaisuudesta huolehtiminen valmentavan koulutuksen tarjonnassa. Aluehallintovirastojen, MANE-sihteeristön, Saamelaiskäräjien ja Uudenkaarlepyyn mukaan myös pienten kuntien ja harvaan asuttujen alueiden elinvoimaisuuden säilyttämiseen pitäisi kiinnittää erityistä huomiota.

VM:n mukaan väestön koulutustason nostaminen ja varmistaminen nykyistä laajemmalla oppivelvollisuudella parhaimmillaan vahvistaa alueiden elinvoimaa ja työllisyyttä, mutta resurssit, etäisyydet ja vaikeudet henkilöstön saatavuudessa voivat myös hankaloittaa uudistuksen toteuttamista eri puolilla maata. VM:n mukaan järjestämislupamenettelyllä tulee myös jatkossa varmistaa koulutuksen riittävä ja monipuolinen alueellinen saatavuus sekä koulutuksen järjestäjien riittävät resurssit. Lisäksi järjestäjäverkkoa tulee arvioida alueellisen ylitarjonnan ja vajaatarjonnan tilanteiden ehkäisemiseksi. Kuntaliiton mukaan esitetyllä oppivelvollisuuslainsäädännöllä tulee olemaan osin hallitsemattomia vaikutuksia oppilaitosverkkoon erityisesti lukiokoulutuksessa. Aluehallintovirastot pitävät alueellisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta ongelmallisena esityksen mukaista sääntelyä siitä, että asuinkunnan osoittaessa oppivelvolliselle soveltuvan opiskelupaikan asiassa on otettava huomioon alueen koulutustarjonta, oppivelvollisen kodin ja oppilaitoksen välinen etäisyys ja kulkuyhteydet.

Sivistan mukaan esityksessä tulisi olla arviointi siitä, miten maksuttomuus vaikuttaa lukioverkkoon tai ammatillisen koulutuksen järjestämiseen. Uusikaarlepyy esittää huolensa erityisesti pienten lukioiden asemasta koulutuksen tarjoajina. Helsinki toteaa, että oppimateriaalien maksuttomuus on ongelmallinen yhdenvertaisuuden näkökulmasta erityisesti toisella asteella ammatillisessa koulutuksessa, jossa on yleistä, että samassa opiskelijaryhmässä opiskelee sekä maksuttomuuden piiriin kuuluvia että siihen kuulumattomia opiskelijoita. Aluehallintovirastojen mukaan uudistuksen yhteydessä tulisi tarkastella myös etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen käyttömahdollisuuksien lisäämistä ottaen kuitenkin huomioon oppilaiden ja opiskelijoiden oikeus riittävään tukeen ja ohjaukseen.

Koulutuksen saavutettavuuden osalta muun muassa Keuruu, Riihimäki ja Somero pitävät tärkeänä vapaan hakeutumisoikeuden säilymistä huomioiden samalla alueellinen tasa-arvo. Inari, Keuruu, Riihimäki, Somero, Ilomantsi ja Parkano painottavat, että opiskelijan todellinen mahdollisuus osallistua opetukseen, myös kulkuyhteyksien perusteella, tulee taata niin harvaanasutuilla alueilla kuin maaseutujen ja kaupunkien raja- maastossakin. Tätä olisi lausunnonantajien mukaan arvioitava vielä tarkemmin. Ilomantsi, Tornio ja Parkano esittävät lisäksi, että koulumatka- ja asumisjärjestelyt olisi syytä huomioida erityisen hyvin pitkien välimatkojen harvaanasutuilla alueilla.

EOAK, OPH, Lapsiasiavaltuutetun toimisto, Opsia, Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä, Savonlinna, Paimio ja Rovaniemi painottavat, että lapsivaikutusten arviointia esityksessä tulisi lisätä. Oikeusministeriö toteaa, että esityksessä tulisi käsitellä tarkemmin myös niitä oppilaita, jotka keskeyttäisivät toisen asteen opinnot täyttäessään 18 vuotta eli eivät suorittaisi koskaan tutkintoa loppuun. TEM:n mukaan esitysluonnoksessa tulisi todeta se, että ehdotuksen ei ole tarkoitus vaikuttaa toisen asteen opiskelijoiden mahdollisuuksiin tehdä työtä, kunhan työnteke ei olisi esteenä oppivelvollisuuden suorittamiselle. Lastensuojelun Keskusliitto painottaa, että lasten tulee saada uudistuksesta riittävästi tietoa, ja että lasten näkemykset tulee myös asianmukaisesti huomioida esityksen valmistelussa. Tässä yhteydessä tulee huomioida erityisesti esimerkiksi vammaiset nuoret ja harvaan asutuilla alueilla asuvat nuoret. SLL:n ja Lapsiasiavaltuutetun toimiston lausunnoissa mainitaan myös, että esityksessä tulisi arvioida uudistuksen vaikutuksia lasten ja nuorten motivaatioon, oppimiseen ja kiinnittymiseen toisella asteella. Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää lausunnonsaan erityisesti huomiota lapsiin, jotka kuuluvat kielivähemmistöihin, erityistä oppimisen tukea tarvitseviin lapsiin sekä syrjäytymisvaarassa oleviin lapsiin. Uudenmaan ELY/TE:n lausunnossa painotetaan kuntien velvollisuutta huolehtia siitä, että nuoret pääsevät kaikkiin niihin koulutuksiin, joita he tarvitsevat, ja etteivät odotusajat ole kohtuuttomia.

Useat lausunnonantajat kommentoivat vähemmistöjen huomioimista uudistuksen yhteydessä. Oikeusministeriö kiinnittää huomioita muiden kuin suomen- ja ruotsinkielisten henkilöiden kielellisiin oikeuksiin ja ehdottaa aiheen täsmentämistä uudistuksen esitysluonnoksessa. Oikeusministeriön ja Saamelaiskäräjien mukaan esimerkiksi saamenkielisten henkilöiden osalta myös muuta kuin perusopetusta olisi syytä järjestää saamelaisten kotiseutualueella ainakin osin myös saameksi silloin, kun oppilaan perusopetuksen opetuskieli on ollut saame. Saamelaiskäräjät muistuttaa myös, että saamelaisilla alkuperäiskansana on sekä Suomen perustuslaissa että kansainvälisesti tunnustettuja oikeuksia, joita on muussa lainsäädännössä edistettävä. TEM, Kansanopistoyhdistys ja SAMOK katsovat lausunnoissaan, että tutkinto- ja siihen valmentavaa koulutusta tulisi kehittää vastaamaan myös maahanmuuttajanuorten tarpeisiin. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä kiinnitetään huomiota opinto-ohjauksessa ilmenneiden ennakkoalojen purkamiseen, jotta oppilaita ohjataan aidosti yksilöinä (SAMOK, Suomen kuurosokeat, Yhteislausunto: Kuuloliitto, Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto, Kuurojen Liitto, Kuurojen Palvelusäätiö ja LapCI).

Useassa lausunnossa tarkastellaan tarkemmin vammaisten asemaa uudistuksen yhteydessä. Lausunnoissa kiinnitetään huomiota YK:n vammaisyleissopimuksen asettamien velvoitteiden huomioimiseen ja yhdenver-

taisuuden tarkasteluun erikseen vammaisten henkilöiden näkökulmasta (EOAK, Vammaisfoorumi, Yhteislausunto: Kuuloliitto, Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto, Kuurojen Liitto, Kuurojen Palvelusäätiö ja LapCI). Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta katsoo esityksen ja sen tavoitteiden olevan kaiken kaikkiaan erittäin kannatettavia ja edistävän sekä erityistä tukea opetuksessa tarvitsevien, että vammaisten henkilöiden yhdenvertaista oikeutta oppimiseen. Eduskunnan oikeusasiamiehen lausunnon mukaan esimerkiksi tulkkauspalveluita, viittomankielisten oppilaiden asemaa sekä vammaisen lapsen oikeutta perhe-elämään ja vanhempien tukeen tulisi esitysluonnoksessa käsitellä tarkemmin.

Suomen kuurosokeat, Vammaisfoorumi ja Kehitysvammaliitto nostavat esille huolen lakimuutoksen aiheuttamasta vammaisten nuorten opiskeluissa tarvitseman tuen ja ohjauksen mahdollisesta vähenemisestä ja riittämättömyydestä. FDUV, Kehitysvammaisten tukiliitto, Suomen kuurosokeat, Kehitysvammatuki 57 ja Kehitysvammaliitto toteavat, että pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttaminen kaikille edellyttää koko toisen asteen vammaiskoulutuksen kehittämistä ja mm. sen takaamista, että riittävästi resursoituja jatko-opintopaikkoja ja nivelvaiheen koulutuspaikkoja on tarjolla eri puolilla maata. Kehitysvammaisten tukiliiton lausunnossa esitetään, että uudistuksen yhteydessä avustamisen järjestämisen vastuutahoa tulee selkeyttää. FDUV, Kuuloliitto, Kehitysvammaliitto, Vammaisfoorumi ja Kehitysvammaisten tukiliitto pitävät tärkeänä riittävän tuen, apuvälineiden ja palveluiden turvaamista vammaisille koko koulu/opintopolun aikana. Autismiliiton mukaan tämä edellyttää tuen tarpeen tarkkaa arviointia ja suunnittelua. Vammaisfoorumi ja Kehitysvammaisten tukiliitto esittävät kolmiportaisen tuen jatkumista koko oppivelvollisuuden ajalle. Kuuloliitto ja Kuurojenliitto painottavat lausunnoissaan sitä, että oikeuden opiskelutulkkaukseen on jatkuttava yhtä vahvana kuin perusopetuksessa, ja että opiskelutulkkaus on pidettävä erillään ns. kolmiportaisen tuen määrittelystä.

Uudistuksen vaikutuksesta erityisen tuen järjestämiseen otetaan myös kantaa muutamissa lausunnoissa. Optiman mukaan tehostetun ohjauksen, erityisen tuen tai vaativan erityisen tuen lisääntyvän tarpeen huomioiminen on tarpeen. Lisäksi sosiaali- ja terveysten palvelujen ja vaativan erityisen tuen ammatillisen koulutuksen vastuunjako olisi selvennettävä. Vaativassa erityistuksessa opiskelijalla on tarve läsnäolevaan henkilöystöön. Jos oppilaskotien paikat eivät riitä, se edellyttää valvontaa myös vapailla markkinoilla asumisessa. AMEO painottaa, että nivelvaihekoulutusten merkitysten kasvaessa on huolehdittava lainsäädännössä vaativan erityisen tuen koulutuspaikkojen opiskelijatuen riittävydestä. Kehitysvammaliiton lausunnossa tuodaan esille ongelmakohtia mm. opiskelupaikkojen riittämättömyydestä, opiskelupaikan sijainnista kaukana kodista sekä opiskelupaikan tarjoamasta riittämättömästä tuesta. Kehitysvammaliitto, Kuurojen liitto ja Kuuloliitto toteavat, että uuden lain myötä on turvattava resurssien riittävyys koko opiskeluaikalle. Kuurojen liiton lausunnon mukaan myös kolmiportainen tuki olisi laajennettava koko oppivelvollisuusajalle ja oikeus opiskelutulkkauksen tulisi turvata myös toisella asteella.

Muutamissa lausunnoissa esitettiin huomioita esityksen vaikutuksista työllisyyteen ja kansantalouteen. TEM:n mukaan oppivelvollisuusiän nosto muuttaa onnistuessaan nuorisotyöttömyyden rakennetta. Toisen asteen tutkinnon suorittaminen lisää nuorten työllistymisen mahdollisuuksia ja mahdollistaa tukitoimien uudenlaisen kohdentamisen. Jyväskylän yliopiston mukaan taloudellisen estimoinnin näkökulmasta oppivelvollisuuden lisävuosista on todennäköisesti hyötyä pitkällä aikavälillä. On kuitenkin vaikeaa päätellä varmasti, maksaako uudistus itsensä takaisin. FSS suhtautuu myönteisesti nuorten tukemiseen panostamiseen, opinto-ohjaajien, kuraattorien ja psykologien muodossa, ja painottaa, että ennaltaehkäisevä työ ja helposti saatavilla olevat erilaiset aputoimenpiteet ovat ensiarvoisen tärkeitä myös kansantalouden kannalta. Kone-ryttäjät ja Metsäkoulutus puolestaan toteavat, ettei oppivelvollisuusiän nostaminen paranna nuorten työllistymistä metsä- ja konetyöaloilla. Uhkana on esimerkiksi, että uudistus johtaa toisen asteen vastavalmistuvien nuorten osaamisen laadun heikkenemiseen, kun oppilaitoksiin ohjautuu lisää alalle soveltumattomia nuoria. Kirjakauppaliiton lausunnon mukaan lisää työttömyyttä aiheuttaisi maksuttomuuden laajennus

toiselle asteelle, mikäli kirjakaupat ovat pakotettuja irtisanomaan työntekijöitään tai lopettamaan yrityksen muutoksen seurauksena.

Uudistusten vaikutuksia yritystoimintaan pohditaan muutamissa yksittäisissä lausunnoissa. Kopioston mukaan valtion tulee kunnioittaa tekijöiden oikeuksia ja sopimusvapautta. Oppimateriaalin tekijöiden ei voida edellyttää valtion taholta laissa, lain esitöissä tai muilla määräyksillä luovuttavan tekemäänsä materiaalia vapaaseen käyttöön CC BY -lisenssillä, joka sallii materiaalin muokkaamisen ja kaupallisen käytön. Myös Kopioston kopiointilupa ja riittävä tekijänoikeudellinen osaaminen tulisi huomioida esityksessä. Suomen kirjailijaliiton, Kaupan liiton, Kirjakauppaliiton ja Åbo akademien mukaan maksuttomaksi muuttuvat oppimateriaalit voisivat vaikuttaa kohtalokkaasti jo olemassa olevaan kirjakauppaverkostoon ja mahdollisesti myös yleisen kirjallisuuden saatavuuteen.

12. Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Suhteesta perustuslakiin tai säätämisjärjestyksestä lausuttiin pääosin oikeusministeriön, eduskunnan oikeusasiamiehen (EOAK) ja OKV:n lausunnoissa, mutta niihin ottivat kantaa myös Kuntaliitto, muutama kunta, yksi ammatillisen koulutuksen järjestäjä sekä Svenska Finlands folkting, Raseborg-säätiö ja Bildningsalliansen.

OM:n näkemyksen mukaan jatkovalmistelussa on syytä täsmentää perustuslain 16 §:n 1 momentin, oppivelvollisuuslain ja perusopetuslain suhdetta sekä perusopetus-käsitteen sisältöä ottaen huomioon hallituksen esityksessä 309/1993 vp todettu. OM katsoo, että subjektiivisen oikeuden laajentuminen osittain 16 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin opintoihin heijastuu ehdotuksen useisiin kohtiin ja tämä vaatisi ehdotuksessa perusteellisempaa käsittelyä.

Esitysluonnoksen perusteella jää OM:n mukaan epäselväksi, minkä vuoksi perusopetuksen laajentuessa vastaavat opinnot eivät olisi samalla tavalla maksuttomia myös muille kuin oppivelvollisille lapsille (esimerkiksi kunnassa asuvat paperittomat). Sääntely vaikuttaa näiltä osin ongelmalliselta yhdenvertaisuuden näkökulmasta, jos jokaisen oikeuden maksuttomaan perusopetukseen katsotaan pitävän sisällään esitöiden tarkoittamalla tavalla oppivelvollisuuden alaisen opetuksen. Ehdotus vaikuttaa näiltä osin olevan ristiriidassa perustuslain ja lapsen oikeuksien yleissopimuksen kanssa. Jatkovalmistelussa on välttämätöntä tarkentaa ehdotusta näiltä osin suhteessa perustuslain 6 §:ään ja 16 §:n 1 momenttiin. Vastaava kommentti koskee myös aikuisten oikeutta maksuttomaan perusopetukseen. Esitysluonnoksessa ei ole tehty selkoa siitä, minkä vuoksi perustuslain 16 §:n 1 momenttia tulisi tulkita tästä poikkeavasti siten, että perustuslain 16 §:n 1 momentin jokaisen oikeus maksuttomaan perusopetukseen koskisi vain perusopetuslain tarkoittamaan perusopetusta, ei oppivelvollisuuden alaista opetusta. Maksuton toisen asteen koulutus ei koskisi myöskään niitä opiskelijoita, jotka aloittaisivat toisen asteen tutkinnon suorittamisen aikuisiällä. OM toteaa, että ehdotuksessa ei ole juurikaan perusteltu opetuksen maksuttomuuden rajaamista ainoastaan tietyille ikäryhmälle (oppivelvollisille ja oppivelvollisuuden juuri suorittaneille alle 20-vuotiaille). Luonnoksessa tulisi esittää hyväksyttävät syyt ikään perustuvalle erottelulle ottaen huomioon perustuslain 6 §.

OM:n mukaan oppivelvollisuuslain 8 §:n säännös opiskeluoikeuden menettämisestä on merkityksellinen suhteessa perusoikeuksiin, ja sääntelyn tulee täyttää perusoikeuspoikkeuksille asetettavat edellytykset. Säännös lieventää määräaikaisesta erottamisesta tai opiskeluoikeuden pidättämisestä oppivelvolliselle aiheutuvia haittoja sekä tekee sääntelystä oikeasuhtaisempaa. Kuitenkaan muilla kuin oppivelvollisilla ei ehdotetun sääntelyn mukaan olisi ilmeisesti oikeutta opintojen suorittamiseen määräaikaisen erottamisen tai opiskeluoikeuden pidättämisen aikana. Omaksuttu ratkaisu ja sen perustelut jäivät ehdotuksen perusteella

epäselviksi, ja tätä tulisi tarkastella edellä mainituilla tavoin suhteessa yhdenvertaisuuteen ja toisaalta esimerkiksi lapsen oikeuksien yleissopimukseen. Lisäksi ehdotuksessa tulisi OM:n mukaan huomioida opiskelu-oikeuden peruuttamista koskeva sääntely nimenomaan perustuslain 16 §:n 1 momentin kannalta. Perusoikeuspunninta koskee toisaalta oikeutta ja velvollisuutta perusopetukseen ja toisaalta toisten henkilöiden terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä perusoikeuksia.

OM huomauttaa, että henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteen asianmukaisuutta ja kansallisen liikkumavaran käyttöä on vaikea arvioida esitysluonnoksen perusteella, sillä siinä ei ole yksilöity sitä, millä tavoin esitys täsmentää tai täydentää yleistä tietosuoja-asetusta. Kansallista liikkumavaraa käytettäessä on oleellista, että lakiluonnoksesta käy selkeästi ilmi, millä tavoin esitys täydentää tai täsmentää tietosuoja-asetusta ja se, mihin tietosuoja-asetuksen artiklaan henkilötietojen käsittelyä koskevat erityissäännökset perustuvat. OM kehottaa, että esitysluonnosta täydennetään jatkovalmistelussa siten, että ehdotettavien henkilötietojen käsittelyä koskevien säännösten suhdetta yleiseen tietosuoja-asetukseen käsitellään esimerkiksi kunkin säännöksen perusteluissa. Erityisen tärkeää on tunnistaa, sisältävätkö käsiteltävät tiedot tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaisia erityisiä henkilötietoryhmiä, kuten tietoja henkilöiden terveydentilasta.

OM toteaa, että säätämisyjärjestysperusteluissa ei ole kuvattu lainkaan perustuslain 10 §:n kannalta merkityksellisten säännösehdotusten sisältöä. OM katsoo, että säätämisyjärjestysperusteluja tulee täydentää jatkovalmistelussa niin, että perustuslakivaliokunnan yllä kuvattuja tulkintalinjauksia sovelletaan lakiehdotusten sisältöön. Esityksen säätämisyjärjestysperusteluja on täydennettävä myös salassa pidettävän tiedon saamista ja luovuttamista koskevien säännösten osalta. Säätämisyjärjestysperusteluihin tulee sisällyttää myös asianmukaisesti viittaukset perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöön. Lisäksi OM toteaa, että ehdotettua muutosta ja työeläkejärjestelmiä koskevia muutoksia ei voida pitää kovin vertailukelpoisina, minkä vuoksi ehdotuksen perusteluja olisi näiltä osin syytä jatkovalmistelussa täydentää.

Myös OKV kiinnittää huomiota arkaluonteisten tietojen käsittelyyn. OKV:n näkemyksen mukaan ehdotuksen säätämisyjärjestysperusteluissa olisi todettava yksilöidymmin, miltä osin kyse on arkaluonteisten tietojen käsittelystä ja millä perusteella arvioidaan sen olevan rajattua vain välttämättömään ja olevan tietosuoja-asetuksen mukaista. Säätämisyjärjestysperusteluissa tulisi myös lyhyesti esittää arvio siitä, onko opiskelun tai työn ja toimeentulon kannalta taikka muutoin mahdollisesti laajassa uudistuksessa muodostumassa väliinputoajaryhmiä. OKV katsoo lisäksi, että ehdotus on merkittävä kuntien velvoitteiden kannalta ja toisaalta kuntien ja kuntayhtymien toimet ovat tärkeässä asemassa siinä, että lain mukaiset oikeudet käytännössä toteutuvat. Tämän vuoksi säätämisyjärjestysperusteluissa olisi perusteltua olla arviointi ehdotuksessa olevien rahoitusjärjestelyiden riittävydestä suhteessa perustuslain 121 §:n ja julkisen vallan velvollisuuden huolehtia perusoikeuksien toteutumisesta sisältämään rahoitusperiaatteeseen.

EOAK:n mukaan hallituksen esityksessä pitäisi kertoa konkreettiset vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen esimerkiksi kansalaisten asemassa, olosuhteissa ja toimintamahdollisuuksissa. Esityksissä on tuotava selkeästi esiin ja yksilöitävä ne ehdotukseen sisältyvät säännökset, jotka perustuslain tai oikeuskäytännön valossa vaikuttavat tulkinnanvaraisilta tai periaatteellisesti merkityksellisiltä. EOAK:n näkemyksen mukaan perus- ja ihmisoikeusvaikutusten käsittely luonnoksessa on varsin suppeaa ja muotoilultaan osin ongelmallista. Uudistus sisältää merkittävän periaatteellisen muutoksen opetusta koskevan perusoikeuden tulkinnan laajentamiseksi. Lisäksi sillä on mahdollisia vaikutuksia myös ainakin yhdenvertaisuuden, liikkumisvapauden, elinkeinovapauden ja uskonnonvapauden toteutumiseen.

EOAK katsoo, että esityksessä on arvioitava perustuslain mukaisen maksuttoman perusopetuksen ja oppivelvollisuuden suhdetta. Mikäli toisen asteen ja nivelvaiheen opetus rinnastetaan oppivelvollisuuden pidentämisen kautta perusopetukseen, tulee varmistaa, että esitys täyttää kaikissa eri opiskeluvaihtoehdoissa

apuvälineiden, tarpeellisten koulukuljetusten ja riittävän ravinnon osalta perustuslakivaliokunnan asettamat edellytykset. Muun muassa maksutonta ateriointia on toisen asteen opintoja koskeissa laeissa rajattu joiltain osin lähiopetuspäiviin, vaikka opiskella voi merkittävässä määrin myös muualla kuin oppilaitoksessa. Jos nämä opinnot tulevat osaksi perusoikeutena turvattua oikeutta maksuttomaan perusopetukseen, ei aterioinnin linjaamista maksuttomuuden ulkopuolelle voitane pitää perustuslakivaliokunnan nykyisten linjausten mukaisena. Maksuttomia eivät oppivelvollisuuslakia koskevan luonnoksen 17 §:n mukaan ole myöskään ole erityistä harrastuneisuutta painottavissa koulutuksissa tarvittavat välineet. Luonnoksessa esitettyjen perustelujen mukaan kyse olisi urheiluvälineistä ja musiikki-instrumenteista. Rajanveto ei ole EOAK:n mielestä yhdenvertaisuuden näkökulmasta ongelmaton, mihin kiinnittää huomiota myös Paimion kunta.

EOAK:n mukaan yhdenvertaisuuden turvaamisen kannalta tärkeitä kysymyksiä uudistuksessa ovat luonnoksessa käsiteltyjen iän ja terveydentilan lisäksi ainakin opetuksen, etenkin valmentavan koulutuksen, alueellinen saatavuus sekä kielellisten oikeuksien toteutuminen etenkin niissä tilanteissa, joissa oppivelvolliselle mahdollisesti osoitetaan opiskelupaikka sekä tilanteissa joissa oppivelvollisella ei ole mahdollisuutta opiskella omalla äidinkielellään (suomen tai ruotsin kielellä) sellaisen etäisyyden päässä omasta asuinpaikastaan, että siirtyminen opiskelupaikkaan olisi päivittäin mahdollista. Lisäksi eräissä tilanteissa matka- ja majoituskorvausten määräytymisperusteet ehdotetussa oppivelvollisuuslaissa sekä opiskelupaikan osoittaminen voivat EOAK:n näkemyksen mukaan tosiasiallisesti rajoittaa mahdollisuutta vapaan valintaoikeuden käyttämiseen, minkä vuoksi asian perusteellisempi käsittely perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointiosassa olisi tarpeen. Erityisen tärkeää liikkumisvapauden tarkastelu on vammaisten henkilöiden osalta, sillä he saattavat muutoinkin kohdata erityisiä vaikeuksia liikkumisessaan. Kielellisiin oikeuksiin, koulutuksen alueelliseen saatavuuteen sekä yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin hakeutua koulutukseen ja matkustaa koulutuspaikalle kiinnittävät huomiota myös Svenska Finlands folkting sekä muutama yksittäinen ruotsin- ja suomenkielinen koulutuksen järjestäjä. Ne toivovat tältä osin perusteellisempaa tarkastelua suhteessa perustuslakiin.

EOAK katsoo lisäksi, että olisi tarpeellista pohtia, nouseeko uudistuksen myötä esiin mahdollisia ongelmia liittyen uskonnon ja omantunnon vapauden turvaamiseen oppivelvollisuutta suoritettaessa esimerkiksi valmentavassa koulutuksessa tai muussa siihen liittyvässä toiminnassa (esim. majoitus ja ateriointi). EOAK pitää perusteltuna myös sitä, että luonnoksessa esitettyjen toimenpiteiden optimaalisuutta arvioitaisiin erityisesti toisen asteen opintojen keskeyttäneiden kannalta.

EOAK toteaa lausunnossaan, että elinkeinovapauden käsittelyssä arvioinnissa voitaisiin ottaa huomioon lisäksi lasten ja nuorten oikeus suojelua koskevaan EN:n uudistetun sosiaalisen peruskirjan 7 artiklan 3. ja 4. kohtiin, joiden mukaan EN:n jäsenvaltiot voivat varmistakseen, että lasten ja nuorten oikeutta suojeluun voidaan käyttää tehokkaalla tavalla, määrätä, ettei oppivelvollisuuden alaisia henkilöitä saa ottaa sellaiseen työhön, joka estäisi heitä osallistumasta täysipainoisesti koulutukseensa, sekä määrätä alle 18-vuotiaiden työajan rajoitettavaksi heidän kehityksensä ja etenkin heidän ammatillisen koulutuksensa edellyttämällä tavalla.

Kuntaliitto korostaa perustuslakivaliokunnan lausunnon ja valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin merkitystä. Kuntaliitto ja asiasta lausuneet kunnat pitävät tärkeänä, että perustuslaillisen arvioinnin myötä ei kunnille tai koulutuksen järjestäjille synny tosiasiallisia uusia tehtäviä, joita ei ole osattu valmistelussa ja esimerkiksi kustannusarvioinnissa ottaa huomioon. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että perustuslakivaliokunta arvioi esityksen perustuslain mukaisuuden erityisesti siitä näkökulmasta, ettei esityksessä oppivelvollisuuden laajennuksen osalta oppivelvollisuuden suorittamiseksi annettavan koulutuksen järjestäminen ole minkään tahon velvollisuutena. Lisäksi Kuntaliitto korostaa perustuslakivaliokunnan arviota koulutuksen maksuttomuuden osalta sekä koulutuksen saatavuutta alueellisen ja kielellisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Limingan ja Tornion lausunnoissa kiinnitetään huomiota yksilön itsemääräämisoikeuden rajaamiseen silloin, kun kunnan tulee lakiesityksen mukaan viimeisenä vaihtoehtona määrätä nuori jatkamaan opintoja kunnan osoittamassa valmistavassa koulutuksessa. Asian perustuslaillinen puoli on syytä arvioida huolellisesti ja tehdä selkeä ohjeistus kunnille siitä, miten päätökset käytännössä tehdään.

Raseborg-säätiö ja Bildningsalliansen pitävät esitettyä rajausta kansanopistojen opiskelijamäärään vapaan hakeutumisoikeuden periaatteiden vastaisena ja näin mahdollisesti myös perustuslain kannalta ongelmallisenä.

13. Lakia alemman asteinen säätely

Lakia alemman asteiseen säätelyyn ottivat lausunnoissaan kantaa OPH, Optima ja Helsinki. Helsinki ja Optima pitävät tärkeänä, että nykyistä hakujärjestelmää selkiytetään (esim. yhtenäinen haku aika) ja kehitetään yhtenäisemmäksi. Helsinki katsoo, että yhteishaku voisi palvella ensisijaisesti oppivelvollisia. Vaihtoehtoisesti yhteishaun valintaperusteita voitaisiin muuttaa siten, että ne suosisivat entistä vahvemmin oppivelvollisia, jolloin yhteishaussa voisivat edelleen hakea myös oppivelvollisuusiän ylittäneet hakijat.

OPH:n näkemyksen mukaan toisen asteen valintaperusteet ja erityisesti ammatillisen koulutuksen valintaperusteet tulee uudistaa, kun haku uudistuu. Helsinki katsoo lisäksi, että TUVA-koulutuksen opettajien kelpoisuudesta tulee antaa oma asetus.

14. Toimeenpano ja seuranta

Toimeenpanoa ja seuranta koskevaan hallituksen esitysluonnoksen kohtaan otettiin suoraan kantaa vain yhdessä lausunnossa. VANE kiinnittää huomiota siihen, että vammaisten oppilaiden asemasta ja tilanteesta perusopetuksessa ja ylipäättään opetusjärjestelmässä on olemassa liian vähän tietoa. Uudistuksen yhteydessä olisi tarpeen vahvistaa tietopohjaa ja kehittää tapoja seurata uudistuksen vaikutuksista myös vammaisten opiskelijoiden asemaan.

Kustannusvaikutuksia koskeneiden huomioiden yhteydessä nostettiin kuitenkin esiin myös seurannan merkitys. Tärkeänä pidettiin sitä, että uudistuksen vaikutuksia talouteen ja osaamiseen seurataan suunnitelmallisesti uudistuksen voimaantulon jälkeen. Seurannan avulla pystytään reagoimaan nopeasti, jos esimerkiksi kustannusarviot ovat olleet alimitoitettuja. Seurannan avulla pystytään arvioimaan myös sitä, mikä uudistuksessa onnistuu ja mikä ei ja miten oppivelvollisuutta, TUVA-koulutusta sekä opiskelijoiden ohjausta ja tukea voidaan tulevaisuudessa edelleen kehittää.

15. Muut kuin hallituksen esitykseen suoraan liittyvät huomiot

Muita kuin suoraan hallituksen esitysluonnokseen liittyviä huomioita esittivät OPH, OM, OAJ ja muutama muu opettajajärjestö, Kela, Kuntaliitto, muutama kunta ja ammatillisen koulutuksen järjestäjä sekä Pohjois-Pohjanmaan ja Uudenmaan ELY-keskukset

15.1 Opettajien koulutus, osaaminen ja riittävyys

OPH katsoo, että opettajien täydennyskoulutukseen tarvitaan panostuksia, jotta opettajien erityispedagoginen ja ohjauksellinen osaaminen vastaa uudistuksen tuomiin vaatimuksiin. Uudistusten laajempi ohjausvelvoite tulisi huomioida myös opinto-ohjaajakoulutuksen volyymeissä. OAJ:n näkemyksen mukaan oppivelvollisuuden laajentamisen onnistunut toteuttaminen edellyttää, että hallitusohjelman mukainen opettajan palkkaamiseen suunnattu lisärahoitus jaetaan kokonaan tällä hallituskaudella.

15.2 Koko koulutusketju kuntoon

OAJ ja muutamat muut opettajia edustavat järjestöt pitävät tärkeänä, että perusopetuksen arvioinnin uudistamista jatketaan ja osaamiskriteerit määritellään myös vuosiluokille 2, 4 ja 6 arvosanoille 5, 7, 8 ja 9. Lisäksi lapsen ja oppilaan tuki varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa olisi uudistettava yhteneväksi, toimivaksi kokonaisuudeksi.

UNIFI muistuttaa, että Suomi on jäänyt korkeakoulutettujen osuudessa jälkeen eurooppalaisista verrokki-maistaan. Myös koulutuksen kertyminen tietyille väestöryhmille on merkittävä ongelma. Yliopistot pystyvät UNIFIn näkemyksen mukaan vastaamaan näihin haasteisiin tarjoamalla tasokkaita tutkintoja ja jatkuvan oppimisen paketteja yhä useammille sekä kehittämällä koulutusta yksilön tarpeet huomioivaksi muun muassa vahvistamalla opiskelijälähtöistä ohjausta. Hallituksen tehtävänä on varmistaa, että koko koulutusketju on tarpeeksi laadukas ja tarjoaa siten hyvän pohjan korkeakoulutukseen osallistumiselle. Arene puolestaan toteaa, että korkeakoulujen näkökulmasta toisen asteen ja korkeakoulutuksen välisen nivelvaiheen toimivuus on elintärkeää. Nivelvaiheen opinto-ohjauksen toimivuus tulee varmistaa sekä lukioissa että ammatillisissa oppilaitoksissa riippumatta oppivelvollisuuden laajentamisesta.

15.3 Suhde ulkomaiseen lainsäädäntöön

Inarin näkemyksen mukaan Ruotsin ja Norjan koulutusjärjestelmien suhde esitettyyn oppivelvollisuuden laajentamiseen toisen asteen opintoihin tulee selvittää. Oleellista on selvittää, voiko Suomessa asuva nuori suorittaa oppivelvollisuutensa naapurimaassa ja kuinka kustannukset tuolloin jakautuisivat. Asian ratkaisu vaikuttaa raja-alueilla asuvien opiskelijoiden koulumatkan pituuteen.

15.4 Suhde muihin esityksiin

OM esittää harkittavaksi liitelakeina olevien lakien, muun muassa lukiolain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja vapaasta sivistystyöstä annetun lain, päivittämistä vastaamaan uutta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia, mikäli näiden päivitys ei sisälly johonkin toiseen esitykseen.

OPH:n näkemyksen mukaan oppivelvollisuuslainsäädännössä tulisi huomioida myös hallituksen esitys sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskeksi lainsäädännöksi.

Kuntaliiton näkemyksen mukaan uudistuksesta aiheutuvat kustannukset ovat pääosin opiskelijan uusien tai kasvavien opintososiaalisten etujen kustannuksia, joten uudistus on yhteydessä suunnitteilla olevaan sosiaaliturvan kokonaisuudistukseen, jota ei kuitenkaan ole huomioitu oppivelvollisuuslainsäädännössä. Muutama kunta toteaa saman omassa lausunnossaan ja painottaa, että hallituksen esityksessä on huomioitava yhteys suunnitteilla olevaan sosiaaliturvan kokonaisuudistukseen. Riihimäen näkemyksen mukaan esimerkiksi mahdollinen opiskeluhuoltohenkilöstön siirto perustettaville kuntayhtymille vai johtaa palvelujen heikkenemiseen ilman velvoittavia palvelun laatukriteereitä.

Kela toteaa lausunnossaan, että esityksessä ehdotetaan oppilas- ja opiskeluhuoltolain mukaisten palveluiden laajentamista kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen opiskelijoille sekä oppivelvollisille, jotka suorittavat oppivelvollisuuttaan aikuisille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa tai ammattitutkintokoulutuksessa. Esitys ei kuitenkaan pidä sisällään säännösmuutoksia oppilas- ja opiskeluhuoltolakiin, joten jää, onko oppilas- ja opiskeluhuollon palveluita tarkoitus vahvistaa.

Pohjois-Pohjanmaan ELY/TE pitää tärkeänä, että työllisyyden kuntakokeiluihin liittyvän lakiesityksen ja oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvän lakiesityksen valmistelu tehdään yhteistyössä ottaen huomioon alle 30-vuotiaiden työhakija-asiakkaiden työllisyydenhoidon palveluiden vaikuttavuus. Uudenmaan ELY/TE nostaa puolestaan esiin kotoutumislakiin mahdollisesti tehtävät kotoutumisaikaa koskevat muutokset, jotka saattaisivat vaikuttaa opintojen tukemiseen työttömyysetuudella ja lisätä toisen asteen opintojen keskeyttämisriskiä.

16. Säännöskohtaiset huomiot

1. Oppivelvollisuuslaki

1 § Oppivelvollisuuden tavoitteet

Oikeusministeriö esittää lausunnossaan käyttämään säännöksessä ”tasa-arvo”-käsitteen sijaan laajempaa ”yhdenvertaisuus”-termiä yhteneväisesti ruotsinkielisen tekstin kanssa.

2 § Oppivelvollisuuden alkaminen ja päättyminen

Oikeusministeriö esittää säännöksen tarkentamista maininnalla siitä, että oppivelvollisuus päättyy joko iän tai tutkinnon suorittamiseen riippuen siitä, kumpi näistä toteutuu aikaisemmin.

SAKKI esittää, että oppivelvollisuus päättyisi vasta sen vuoden lopussa, jona oppivelvollinen täyttää 18 vuotta. OSKU puolestaan kannattaa oppivelvollisuuden päättymistä 18 ikävuoteen, eikä päättymistä tule

sitoa toisen asteen tutkinnon päättymiseen vaan nimenomaan täysi-ikäisyyteen. Opsian mukaan oppivelvollisuuden alkaminen tulisi määritellä lapsilähtöisesti, niin, että loppuvuonna syntyneet lapset mieluummin aloittaisivat ensimmäisen luokan seuraavana vuonna eikä syntymävuotenaan. Lisäksi oppivelvollisuus päättyisi siihen vaiheeseen, kun toisen asteen koulutuspaikka on vastaanotettu ja sen jälkeen opintojen suorittaminen olisi velvoittavaa.

Suur-Helsingin kristillisen koulun ja Suomen kotiopettajien lausunnossa esitetään myös, että pykälään lisätäisiin oppivelvollisuuden ja perusopetuksen alkaminen ja päättymisen. SOSTE kehottaa harkitsemaan pidentystä siten että oppivelvollisuus kattaisi koko toisen asteen koulutuksen tai olisi vähintäänkin yhtä pitkä syntymäajankohdasta riippumatta. Inari puolestaan ehdottaa pykälää täydennettäväksi niin, että opiskelija saisi etuudet sen koulun loppuun, jota hän on aktiivisesti tuolloin opiskelemassa, kuitenkin enintään kaksikymmentävuotiaaksi asti.

OPH ehdottaa, että pykälässä säädettäisiin tarkemmin, mikä taho määrittelee ulkomaisen tutkinnon vastavuuden.

EOAK:n ja OPH:n lausunnoissa oppivelvollisuuden kohdistumista vain Suomessa vakinaisesti asuviin lapsiin pidetään ongelmallisena, ja säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi viittaus vakinaiseen asumiseen. Kuntaliiton lausunnon mukaan turvapaikanhakijoiden ja Suomessa asuvien alle 18-vuotiaiden henkilöiden, jotka eivät ole oppivelvollisia, asemaa tulisi selkiyttää. Ålands landskapsregering toteaa, että huomiota tulisi kiinnittää erityisesti Suomessa ja Ahvenanmaalla asuvien yhdenvertaiseen asemaan oppivelvollisuuden muotoutumisessa. Autismiliiton ja Vammaisfoorumin lausunnoissa kiinnitetään huomiota myös siihen, että pidentetty oppivelvollisuus tulee olla toteutettavissa nykyiseen tapaan eikä lakimuutos ei saa heikentää pidentetyn oppivelvollisuuden toteuttamisen tasoa.

4 § Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksen oppimäärän suorittamisen jälkeen

Oikeusministeriö esittää säännöksen täsmentämistä, sillä lakiehdotuksen mukaan maksuttomuus voisi päättyä aiemmin kuin perusopetuslain takaama aikuisten perusopetuksen maksuttomuus, jolloin henkilö ei saisi maksutonta toisen asteen koulutusta eikä suorittaisi oppivelvollisuuttaan oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

YTL toteaa, että lakiesitysluonnoksen perusteluissa olisi hyvä ilmetä, että myös lain ylioppilastutkinnosta 25 §:n mukaiset ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavat tutkinnot täyttävät oppivelvollisuuden suorittamisen. Myös näiden tutkintojen maksuttomuuteen on tarpeen ottaa kantaa perusteluissa.

Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur esittää, että ammattitutkintoa koskeva maininta tulisi joko jättää pois tai täsmentää tarkemmin, mitä ammattitutkintoja tarkoitetaan.

Koulutuskuntayhtymä Lappian mukaan osa-aikainen opiskelu tulee mahdollistaa oppivelvollisille yksilöllisten opintopolkujen tukemiseksi.

EOL:n mukaan säännöksellä olisi tärkeää taata oppivelvollisuuden suorittaminen myös mm. oppisopimuskoulutuksella. Kehitysvammaliitto kiinnittää huomiota myös tuetun oppisopimuskoulutuksen suorittamisen mahdollistamiseen osana laajennettua oppivelvollisuutta ja painottaa työpajoissa ja kansanopistoissa järjestetyn koulutuksen tärkeyttä.

Suomen kansanopistoyhdistys ja Sivista esittävät pykälän 2 momentin 3 kohtaan lisättäväksi sana ”kansanopistot”.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen mukaan saamen kielten lukuvuosikoulutukset tulisi voida hyväksyä oppivelvollisuuden piiriin.

5 § Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa

OPH:n lausunnossa painotetaan sen tärkeyttä, että perusopetuslain 46 §:n 1 momentin sanamuotoa muutettaessa päädytään riittävän yksiselitteiseen määritelmään siitä, kenelle aikuisten perusopetus on tarkoitettu. OPH ehdottaa, että 5 §:n 1 momentti rajataan koskemaan vain niitä oppivelvollisia, jotka ovat suorittaneet perusopetuksensa muulla kuin suomen tai ruotsin kielellä.

Bildningsalliansen, Kirkkopalvelut, Samkommunen för Västra Nylands folkhögskola, Suomen kansanopistoyhdistys ja VST ehdottavat lain 5 §:ään lisättäväksi maahanmuuttajien kotouttamislain mukainen luku- ja kirjoitustaidon koulutus yhtenä mahdollisuutena oppivelvollisuuden suorittamiseksi. Sivistan ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen mukaan nuorten kotoutujien kohdalla tulisi olla mahdollisuus harkita myös kotoutumiskoulutukseen osallistumista 17-vuotiaana.

Opsia ehdottaa harkittavaksi, että jos oppilas ei ole suorittanut perusopetuksen päättötodistusta, hän voisi joissakin tapauksissa jatkaa sen suorittamista perusopetuksessa 17 ikävuoteen saakka.

6 § Opintojen riittävä edistyminen

EOAK:n, OPH:n, SAKKI:n ja Vantaan lausunnoissa pidetään ”riittämättömän edistymisen” käsitettä tulkinanvaraisena. Eduskunnan oikeusasiamies pitää ongelmallisena myös sitä lähtökohtaa, ettei opintojen riittämättömään edistymiseen ole laissa kytketty minkäänlaista velvollisuutta opetuksen järjestäjälle tukitoimien tarjoamiseen. OPH ja Vantaa lausuvat, että laissa tulisi selventää, mitä tapahtuu tilanteessa, jossa opinnot eivät edisty riittävästi. Autismiliitto korostaa lausunnossaan, että opintojen edistymistä arvioitaessa on otettava huomioon opiskelijan vammat, toimintarajoitteet ja pitkäaikaissairaudet.

7 § Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen

EOAK:n mukaan käytetyt termit ovat epäselviä ja vaativat selkiyttämistä: opintojen keskeytyminen/keskeyttäminen/eronneeksi katsominen. EOAK pitää esitystä oppivelvollisuuden keskeyttämisestä toistaiseksi ongelmallisena ja joka tapauksessa perusteet opintojen keskeyttämisen määräaikaaisuudelle tai voimassaololle toistaiseksi tulisi näkyä säädöksestä, eikä vain perusteluista. Ohjaus- ja valvontavastuu toteutuisivat varmemmin, mikäli keskeyttäminen olisi aina määräaikaista. EOAK pitää tärkeänä, että perusteluissa muistutetaan siitä, että oppilaan tilannetta tulee riittävästi selvittää, ja että päätös tulee tehdä oppilaan etua ajatellen. Erityishuomiota on kiinnitettävä oppimisen tuen mahdollisiin puutteisiin.

Oikeusministeriön mukaan epäselväksi jää oppivelvollisuuden keskeyttämistä koskevan sääntelyn suhde esimerkiksi lukiolain keskeyttämistä koskevaan sääntelyyn sekä se, miten toistaiseksi keskeytettyä oppivelvollisuutta jatketaan. Olisi tärkeää selventää sitä, tarkasteleeko alkuperäisen päätöksen tekijä säännöllisesti, onko keskeytysperusteet edelleen olemassa vai onko oppivelvollisen ilmoitettava olosuhteissaan tapahtuneesta muutoksesta.

OPH ehdottaa korostettavaksi, että 1 kohdan mukaiset tilanteet ovat viimesijaisia ja rajoitettuja. Vaarana on muutoin, että oikeus opetukseen heikkenee. Lisäksi olisi tarkennettava, koskeeko 7 § myös muita perusopetuksen oppilaita kuin oppivelvollisia.

Vantaan mukaan säännös vaatii selkeyttämistä siltä osin, että oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen määräajaksi tai toistaiseksi esimerkiksi vähintään kuukauden kestävän tilapäisen ulkomailla oleskelun ajaksi. Lakiluonnoksessa ehdotetaan, että asuinkunta voi päättää oppivelvollisuuden keskeyttämisen hyväksymisen oppivelvollisen tai hänen huoltajansa hakemuksen perusteella. Tämä vaatii lisätarkennusta siitä, millaisessa tilanteessa kunta voi kyseisen päätöksen tehdä. Tarkennusta vaatii myös oppivelvollisuuden itsenäinen suorittaminen ulkomailla, jos oppivelvollinen ei ole hakenut oppivelvollisuuden keskeyttämistä.

Siilinjärven mukaan säännöksen perustuslainmukaisuus tulee arvioida yksityiskohtaisesti. Lisäksi tulee arvioida, voiko kyseistä hallinnollista pakkoa käyttää viranhaltija vai edellyttääkö toimenpide monijäsenisen toimielimen päätöstä.

Muun muassa Sivistan, SLL:n ja Pohjois-Savon koulutuskuntayhtymän lausunnoissa esitetään, että pykälässä olisi vielä neljäs ns. kaatoluokka keskeyttämisen perusteiksi. SAMOK ja SAKKI ehdottavat pykälään lisättäväksi syy "muu erittäin vaikea elämäntilanne".

Kehitysvammaliitto ja Autismiliitto eivät kannata oppivelvollisuuden keskeyttämistä, koska se on selkeä linjamuutos koulutusinklusion kansanväliseen periaatteeseen eli siihen, että kaikilla on mahdollisuus koulutukseen. Lisäksi Vammaisfoorumin ja Kehitysvammaisten tukiliiton mukaan huomiota on kiinnitettävä siihen, ettei oppivelvollisuuden keskeyttämisen taustalla tule olla koulutuksen järjestäjän kyvyttömyys tai hallittomuus mahdollistaa opiskelun jatkumista. Helsingin mukaan koulutuksen järjestäjälle ja asuinkunnalle tulisi säätää mahdollisuus päättää keskeyttämisestä tilanteissa, joissa oppivelvollisen tai huoltajan tavoittamiseen on pysyvä este. Koulutuskuntayhtymä Lappia toteaa, että opintojen väliaikaisen keskeyttämisen ehtojen tiukentaminen ei tue yksilöllisiä opintopolkuja.

Kela huomauttaa, että jos henkilölle myönnetään työkyvyttömyyseläke ennen oppivelvollisuuden päättymistä, tässä tilanteessa oppivelvollisuutta ei voisi keskeyttää viranomaisaloitteisesti, vaikka käytännön kannalta tämä voisi olla tarkoituksenmukainen toimintatapa.

Saamelaiskäräjien mukaan saamelaisille perustuslaissa turvatun oikeuden oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen edellyttää, että saamelaisnuoren osallistuminen perinteisen elinkeinon harjoittamiseen tai muuhun saamelaiskulttuuriin liittyvään toimintaan tulisi katsoa perustelluksi syyksi keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen.

8 § Oppivelvollisuuden suorittaminen opiskeluoikeuden menettämisen aikana

EOAK:n lausunnon mukaan säädöksen suhde on epäselvä lukiolain 41 §:ään ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 85 §:ään, joissa säädetään kurinpitorangeistuksista. Tulisi harkita, olisiko tässä tapauksessa syytä lisätä säädös tai ainakin viittaus mainittuihin lakeihin. Säädös on myös käsitteellisellä tasolla epäselvä ja herättää kysymyksen siitä, voiko opiskelija, joka on velvoitettu edistämään opintojaan, olla teoreettisesti/käsitteellisesti vailla opiskeluoikeutta. Tulisi myös pohtia, onko kurinpitotilanteessa ylipäätään tarpeen säätää opiskeluoikeuden menettämisestä, vai vaan lähiopetusoikeuden menettämisestä. Oppilaan kuulemisvelvollisuuden lisäämistä ennen ilmoituksen tekemistä olisi syytä harkita.

SAKKI:n, SAMOK:n ja SLL:n mukaan pykälää tulisi täsmentää siten, että opiskelijan tilanne huomioidaan kokonaisvaltaisesti ja opiskelija, joka erotetaan määräajaksi tai jonka opiskeluoikeus pidätetään, ohjattaisiin samalla opiskeluhuollon palveluihin. SEDU, Suomen rehtorit, Tehy ja Helsinki painottavat, että tärkeää olisi myös selkiyttää oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän vastuuta oppivelvollisen määräaikaisen erottamisen aikana.

Suomen rehtorit esittää säädettäväksi, että koulutuksen järjestäjän tulee vain silloin, kun se on mahdollista, laatia suunnitelma oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen tai opiskeluoikeuden pidättämisen aikana yhdessä oppivelvollisen ja tämän huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa, sillä oppivelvollisella tai huoltajalla ei ole velvollisuutta osallistua suunnitelman laatimiseen eikä koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa siihen. Helsingin lausunnon mukaan tulisi selventää esim. sitä, voiko oppivelvollisuuslain 20 §:n perusteet tuomita oppivelvollisen huoltaja oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnistä sakkoon täyttyä tilanteessa, jossa oppivelvollinen ja/tai tämän huoltaja kieltäytyvät tai eivät kykene osallistumaan suunnitelman laadintaan.

9 § Huoltajan valvontavastuu

EOAK painottaa lausunnossaan, että koska huoltajalle valvontavelvollisuuden laiminlyönnistä voi seurata sakkorangaistus, olisi tärkeää, että ilmoituskäytäntö olisi tarkemmin säädelty. EOAK:n ja OPH:n mukaan huoltajien tiedonsaantioikeus mm. yhteishuoltajuustilanteissa sekä kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten oppivelvollisuuden valvonnan erityispiirteet olisi huomioitava. OKV:n mukaan ehdotuksessa tulisi arvioida yksityiskohtaisemmin huoltajan vastuun lisäämistä kattamaan jatkossa myös 16-18 -vuotiaiden nuorten oppivelvollisuuden suorittamisen valvonta.

SAK ja Helsinki esittävät, että säännöksissä tulisi selkiyttää vastuuta eri toimijoiden kesken. STM:n mukaan erityisesti sijaishuollosta vastaavien viranomaisten asemaa tulee täsmentää. Suomen rehtorit, SAK, SAMOK, Vammaisfoorumi, OAJ ja Opsia esittävät, että säännöstä täydennetään säätämällä sosiaali- ja nuorisotomelle ja lastensuojelulle velvoite tukea huoltajaa tehtävässään huolehtia oppivelvollisen oppivelvollisuuden suorittamisessa silloin, jos huoltajalla on vaikeuksia tämän tehtävän ja kasvatuksellisen vastuun hoitamisessa.

Kehitysvammaisten tukiliitto, Autismiliitto ja FDUV esittävät, että huoltajan valvontavastuuta tulisi myös arvioida suhteessa oppilaan vammaan ja pitkäaikaisiin sairauksiin. Kehitysvammaisten tukiliiton, Autismiliiton ja FDUV:n mukaan ennen toimiin ryhtymistä oppivelvollisuuden laiminlyönnin takia vammaisen oppilaan kohdalla tulee aina selvittää, onko oppimisen tuki järjestetty oppilaan yksilöllisiä tarpeita vastaavasti.

SLL pitää pykälässä 9 § määriteltyä huoltajan valvontavastuuta käytännössä haastavana toteuttaa toiselle asteelle siirtyneiden nuorten osalta, sillä huoltajan edellytykset oppivelvollisuuden valvomiseen voivat olla myös olennaisesti heikommat, jos opiskelija suorittaa koulutustaan toisella paikkakunnalla.

10 § Hakeutumisvelvollisuus perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen

OPH ehdottaa, että pykälä kirjoitetaan muotoon: ”osallistumalla yhteishakuun tai muutoin osoittamalla, että on hakeutunut koulutukseen”. Lisäksi OPH ehdottaa, että 3 momentin ”aikoo” muutettaisiin muotoon ”ennen kuin hän keskeyttää opintonsa”.

11 § Hakeutumisvelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuu

Oikeusministeriön mukaan opiskelijan tietojen toimittamista koskeva velvollisuutta on tarkennettava. Epäselväksi jää, mitä kaikkia tietoja ilmoitusvelvollisuuden piiriin tarkasti ottaen kuuluu. Säännös tulee perustaneeksi oppivelvolliselle selonottovelvollisuuden viranomaisten tietojärjestelmien sisältöön ja perustelujen valossa myös niiden tietosisältöjen ajantasaisuuteen. Tällaisesta selonottovelvollisuudesta ei kuitenkaan ole erikseen säädetty, eikä sitä muutoinkaan voida pitää kovin kohtuullisena. Jatkovalmistelussa syytä harkita, voitaisiinko tietojen toimittamisvelvollisuus kytkeä perusopetuksen järjestäjän pyyntöön.

OPH:n mukaan tulisi arvioida sitä vaihtoehtoa, että perusopetuksen järjestäjän vastuu seurannasta päättyisi nykyiseen opiskelupaikan vastaanottamiseen, jonka jälkeen seurantavastuu siirtyisi koulutuksen järjestäjälle, koska elokuun lopussa aloitustietoja ei vielä kattavasti ole Koski-tietovarannossa.

OPH esittää, että säädöstä tulisi tarkentaa siltä osin, mitkä ovat vapaan sivistystyön oppilaitoksessa opiskelevien kohdalla velvoitteet eri toimijoille. Lisäksi OPH ehdottaa, että pykälää täsmennetään ja siihen lisätään oppilaitoksen ylläpitäjä.

OAJ:n mukaan lain 11 §:ää on täsmennettävä siltä osin, miten perusopetuksen järjestäjän tulee järjestää riittävää oppilaanohjausta, jotta oppilas voi täyttää säädetyn hakeutumisvelvollisuutensa. Opsia ja Suomen rehtorit toteavat lausunnoissaan, että opiskelijan oikeus opinto-ohjaukseen on säädettävä päättymään, kun koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu päättyy. Uusien oppilaanohjauksen ja opinto-ohjauksen

säännösten perusteluissa on myös tuotava esille, että nämä uudet velvoitteet edellyttävät uusien oppilaan-ohjaajien ja opinto-ohjaajien palkkaamista. Uudet säännökset on otettava myös huomioon oppilaan- ja opinto-ohjaajien palvelussuhteiden ehdoista neuvoteltaessa.

OPH ehdottaa, että perusopetuksen järjestäjän ilmoitusmenettelyä tuettaisiin uudella sähköisellä palvelulla, jossa hyödynnettäisiin opiskelijavalintarekisterin ja KOSKI-tietovarannon tietoja. OPH ehdottaa, että koulutuksen järjestäjien edellytetään tallentavan jatkuvan haun haku- ja valintatiedot valtakunnalliseen opiskelijavalintarekisteriin. Olisi tarpeellista todeta myös, miten toisessa koulutusmuodossa suoritettut opinnot viedään KOSKI-tietovarantoon ja miten oppivelvollisuuskoulutuksen suoritus ilmaistaan siinä tapauksessa tietovarannossa. Tarkennusta vaatii myös se, onko 11 §:n aikataulut määriteltävä joka vuosi erikseen.

Koulutuskuntayhtymä Lappian mukaan jo olemassa olevia kansallisia järjestelmiä (Opintopolku, Koski, eHOKS) tulee kehittää, eikä oppivelvollisuuden seuraamista varten tule perustaa erillistä palvelua. Koulutuksen järjestäjillä tulee olla mahdollisuus järjestää jatkuvahaku ilman Opintopolkua omissa järjestelmissä.

Tilastokeskus toteaa, että rekisterit eivät sisällä kattavasti tietoja opetushallinnon hallinnonalaan kuulumattomien tutkintoon johtavaa koulutusta järjestävien oppilaitosten opiskelijoista. Tilastoinnin sekä valtion resurssien tehokkaan käytön kannalta valtakunnallisten rekistereiden tulisi kattaa kaikki koulutusmuodot.

12 § Koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu

OPH ehdottaa, että käsitettä ”aikeissa” voitaisiin täsmentää. Tämän lisäksi ehdotetaan, että pykälää tarkennettaisiin niin, että poissaoloperusteilla tulisi tehdä ”päätos”.

Vammaisfoorumin, Autismiliiton ja Kelan mukaan oppilaitoksilla tulisi olla velvollisuus tukea ja neuvoa perheitä sosiaaliturvaan, lakisääteisiin palveluihin (esimerkiksi vammaispalvelulaki) ja kuntoutukseen liittyvissä kysymyksissä.

Kelan mukaan olisi toivottavaa, että myös lain tasolla tuotaisiin esiin koulutuksen järjestäjän velvollisuus ohjata oppilasta tukitoimien hakemisessa keskeytystilanteessa. Kela ehdottaakin, että 12 §:n 4 momenttia täydennetään seuraavasti: Koulutuksen järjestäjän tulee keskeyttämistilanteessa myös tarkistaa oppivelvollisen saaman ohjauksen ja tukitoimien riittävyys. Oppivelvollista on tarpeen mukaan ohjattava hakemaan myös muita tarpeellisia tukipalveluita, kuten opiskeluhuollon palveluita, sosiaali- ja terveyspalveluita tai Kansaneläkelaitoksen tarjoamia kuntoutuspalveluita.

OAJ ja Kela esittävät, että pykälässä tulisi säätää koulutuksen järjestäjälle velvollisuus keskeyttämistilanteessa tarkistaa oppivelvollisen saaman opetuksen ja tukitoimien riittävyys. OAJ:n mukaan opetuksen ja tukitoimien riittävyttä pitäisi arvioida säännöllisesti kaikkien opiskelijoiden osalta, ja perusteluihin on täsmennettävä, miten riittävyttä arvioidaan.

OAJ:n mukaan 12 §:n perusteluissa voisi myös ottaa huomioon, että huoltaja saattaa asua eri paikkakunnalla oppivelvollisen kanssa. Tämän vuoksi edellytetään hyvää tiedonkulkua koulun tai oppilaitoksen ja huoltajan välillä oppivelvollisen opinnoissa esiintyvistä vaikeuksista.

Lahden mukaan ohjaus- ja valvontavastuu kaipaavat vielä tarkennusta. On esim. epäselvää, kuinka laaja toisen asteen koulutuksen järjestäjän selvittämisvastuu on ja milloin se katsotaan päättyneeksi.

13 § Oppivelvollisen eronneeksi katsominen

Säädöksessä ei ole asetettu sen 1 momentin mukaisen ilmoituksen tekemiseen määräaikaa. EOAK:n lausunnon mukaan määräajan asettaminen on tarpeellista.

14 § Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu

OPH:n mukaan tulee selvittää, mitä kautta tieto asuinkunnasta olisi saatavissa OPH:n palveluihin, jotta kunnat voivat sitä käyttää oppivelvollisten ohjaus- ja valvontatehtävissä.

Kotkan-Haminan seudun koulutuskuntayhtymän mukaan on tärkeää, että ohjaus- ja valvontavastuuta tarkennetaan asuinkunnan ja koulutuksen järjestäjän työnjaon osalta.

ULA nätverket esittää, että laissa olisi säädettävä siitä, että pidennetyn oppivelvollisuuden toimeenpanon valvonnasta vastaava taho ei ole etsivä nuorisotyö. Nuorisotyöhön osallistumisen tulee aina pysyä vapaaehtoisena nuorille.

Opsian mukaan asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuuta hoitavan henkilön kelpoisuudesta on säädettävä opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimusasetuksessa. Lakiesitystä tulisi täsmentää sen osalta, mille opetustoimen ammattiryhmälle se kohdistuu ja miten vastuut kunnan opetustoimessa jaetaan.

FDUV ehdottaa, että perusteluihin kirjattaisiin selkeämmin opetuksen järjestäjän velvollisuus osoittaa oppilaan kotikunnalle ennen keskeyttämistä tarjotut tukimuodot erityisesti niissä tilanteissa, joissa oppilaalla ei ole opiskelupaikkaa.

OAJ esittää, että säädettäisiin nimenomainen velvoite viranomaisten väliseen yhteistyöhön, jos koulun tai oppilaitoksen keinoin yhdessä opiskeluhuollon ja kodin kanssa ei ole saatu tilannetta ratkaistua ja lasta tai nuorta kouluun tai oppilaitokseen. Tällöin sosiaalitoimella sekä lastensuojelulla pitäisi olla velvollisuus selvittää oppivelvollisen ja huoltajan tilanne sekä tukea asuinkuntaa oppivelvolliselle sopivan opiskelupaikan tai tukimuodon löytämisessä.

Valtion koulukotien mukaan säännöksessä olisi huomioitava se, miten taataan sijoituksen perusteena olevan hoidon toteutuminen ja oppivelvollisuuden tuomat oikeudet samanaikaisesti. Oppivelvollisuuden valvontavastuu tulee määritellä tarkemmin lapsen asuessa sijaishuollossa eri paikkakunnalla.

15 § Opiskelupaikan osoittaminen

Oikeusministeriön lausunnon mukaan säännöksen sana ”kuluttua” tulisi muuttaa muotoon ”kuluessa”. Säännöksestä saa sen kuvan, että oppivelvollista ei kuulla eikä hänelle lähetetä opiskelupaikan osoittamista koskevaa päätöstä. Säännöskohtaisissa perusteluissa ei ole myöskään avattu opiskelijan asemaa näiltä osin. Säännöstä tulisi täydentää siten, että ilmenee hallintolain tulevan muutoin sovelletuksi tai selostaa, miten muuten opiskelija tulee kuulluksi ja saa päätöksen tiedoksi. Mahdolliselle hallintolaista poikkeamiselle tulee olla erityiset, painavat perusteet.

OPH, EOAK, Suomen rehtorit, Opsia ja SLL esittävät, että lakiin olisi otettava maininta opiskelijan ja hänen huoltajansa kuulemisesta. Suomen rehtorit esittää, että oppilaalle tulee myös säätää velvollisuus ottaa vastaan ja aloittaa opinnot hänelle osoitetussa tutkintoon valmentavassa koulutuksessa.

EOAK kiinnittää huomiota mahdolliseen ongelmaan, joka voi seurata siitä, että opiskelija voidaan oppivelvollisuuslain 15 §:n mukaan osoittaa soveltuvaan valmentavaan koulutukseen, mutta sen järjestämisvastuusta ei ole säädetty.

Helsingin mukaan asuinkunnalle tulisi säätää oikeus osoittaa opiskelupaikka myös asuinkunnan järjestämään tutkintoon johtavaan koulutukseen silloin, kun oppivelvollinen täyttää tutkintokoulutuksen edellytykset. Myös SLL kannattaa tätä ehdolla, että nuori itse katsoo tämän itselleen parhaaksi vaihtoehdoksi.

Helsingin mukaan esitysluonnoksesta ei selviä, miten toimitaan tilanteissa, joissa vaativaa erityistä tukea tarjoavien koulutuksen järjestäjien opiskelijapaikat ovat täynnä.

Vammaisfoorumin ja Autismiliiton mukaan osoitettaessa opiskelupaikkaa vammaiselle nuorelle on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että se on hänelle soveltuva. Vammaisten nuorten kohdalla huomioitavista asioista olisi hyvä kirjata erikseen vähintään lain perusteluosaan. Ennen opiskelupaikan osoittamista tulee arvioida mm. nuoren kokonaistilanne. Etenkään autismikirjon nuoren kohdalla kahden kuukauden määräaika ei ole riittävä tilanteen selvittämiseen.

16 § Oikeus maksuttomaan koulutukseen

Oikeusministeriö toteaa, että ehdotuksessa ei ole juurikaan perusteltu opetuksen maksuttomuuden rajaamista ainoastaan tietyille ikäryhmälle. Oppivelvollisuuslain maksuttomuuden kestoja koskeva säännös vaikuttaa olevan ristiriidassa perusopetuslain 46 §:n kanssa, jossa säädetään aikuisten perusopetuksen maksuttomuudesta riippumatta siitä, onko henkilö ollut oppivelvollinen vai ei.

Pykälän 2 momentin osalta EOAK kiinnittää lausunnossaan huomiota perusteluissa s. 136 sanottuun tilanteeseen, jonka mukaan jos väliaikaisen keskeyttämisen jakso on jatkunut sen kalenterivuoden jälkeen, jolloin opiskelija on täyttänyt 20 vuotta, ei tätä jaksoa otettaisi huomioon pidennettäessä maksuttomuuteen koulutukseen oikeuttavaa aikaa. Lausunnon mukaan tällaisen rajauksen tulisi näkyä suoraan säädöksestä, eikä vain sen perusteluista. Lausunnon mukaan tulee pohtia, onko perusteita sille, että maksuttomuuden pidentämistä haetaan vasta siinä tilanteessa, kun oikeus maksuttomaan koulutukseen on päättymässä, vaikka mahdollisen pidennysperusteen olemassaolo olisikin tiedossa jo tätä aiemmin.

Koulutuskeskus Salpaus ja Opsia esittävät, että maksuttomuus tulisi rajata oppivelvollisuuskään. Sivista esittää jatkovalmistelussa pohdittavaksi vaihtoehtoa, että maksuttomuus rajattaisiin päättymään sen vuoden kevätlukukauden päättyessä, kun opiskelija täyttää 20 vuotta.

OPH ehdottaa, että 16 §:ään lisättäisiin viittaus perusopetuslain mukaiseen maksuttomuuteen, lisäksi, oppivelvollisuuslain suhteesta lukiokoulutuksesta ja ammatillisesta koulutuksesta annettuihin lakeihin tulisi säätää.

SAMOK:n mukaan 16 § 2 mom tulisi lisätä, että maksuttomuutta pidentää myös oppivelvollisuuslain 8 §:ssä määritelty tilanne, jossa opiskeluoikeus on määräaikaaisesti menetetty tai pidätetty. SLL esittää opiskeluajan pidentymisen syiksi lisättäväksi kohdaksi 5) kansainvälinen opiskelijaliikkuvuus. Kela toteaa, että lain 16 §:n 3 momentin mukaisen maksuttomuuden pidentämisen osalta epäselväksi jää, voitaisiinko pidentämisperusteeksi katsoa myös terveydentilasta johtuva väliaikainen keskeytys ja väliaikaisen keskeytyksen aikana Kelan ammatilliseen kuntoutukseen osallistuminen.

YTL:n mukaan lakiesitysluonnoksesta ei ilmene yksiselitteisesti, missä tilanteissa ammatillisen tutkinnon ja yo-tutkinnon suorittajat ovat maksuttomuuden piirissä. Miten kirjataan kokelaalle jatkoaikaa maksuttomuuteen, jos hän ei ole enää kirjoilla koulutuksen järjestäjällä. Yksiselitteinen ikäraja selkeyttäisi koulutusten järjestäjien ja YTL:n työtä. Maksuttomuudesta tehtyjen poikkeuksien olisi tarkoituksenmukaista koskea kokonaista kalenterivuotta, jotta henkilön oikeudesta maksuttomiin kokeisiin ei tule tulkintavaikeuksia.

Ålands landskapregering toteaa lausunnossaan, että laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta sääntelee myös niiden opiskelijoiden rahoitusvastuuta, joilla on kotikunta Ahvenanmaalla. Maksuttomuuden laajentaminen tulisi ulottaa koskemaan myös niitä opiskelijoita, joilla on kotikunta Ahvenanmaalla. Lisäksi tulee huomioida ne nuoret, joilla on kotikunta Ahvenanmaalla, mutta jotka ovat lastensuojelulain (40 §, 2007:417) mukaan huostaan otettuja ja sijoittuneet perhekoteihin tai lastensuojeluyksikköön Suomessa ja opiskelevat Suomessa.

Suur-Helsingin kristillinen koulu ja Suomen kotiopettajat esittävät, että viittaus KHO:n 1297/2013 ratkaisuun pitäisi poistaa. Lausunnonantajien mukaan oikeutta maksuttomaan koulutukseen tulisi arvioida perusoikeuksien rajoittamisoppien mukaisesti, ks. PeVM 25/1994 vp.

17 § Maksuttomuuden laajuus

Suomen rehtorit ja Kerava esittävät, että pykälää on täsmennettävä; mitkä oppimateriaalit sekä työvälineet, -asut ja -aineet ovat maksuttomia tai ei. OPH kiinnittää huomiota siihen, vaatisiko erityistä harrastuneisuutta painottavissa koulutuksissa tarvittavat välineet tarkempaa sääntelyä ja tulisiko koulutukset, joita tämä koskee, määritellä tarkemmin. OPH ehdottaa lisäksi, että tietotekniset laitteet ja ohjelmat lisättäisiin pykälätekstiin sekä tarkennettavaksi, sisältykö pykälään tietoliikenneyhteyksien maksuttomuus. Helsinki ehdottaa täsmennettäväksi, mikä kaikki erityistehtävälukioissa kuuluu harrastuneisuuteen ja jää opiskelijan itse maksettavaksi. Paimion mukaan perustuslain kanssa ristiriidassa on se, että osa opiskelussa tarvittavista välineistä esitetään oppivelvollisuuslakiesityksen 17 §:ssä rajattavaksi maksuttomuuden ulkopuolelle.

Useissa lausunnoissa ehdotetaan oppivelvollisuuslakia muutettavaksi siten, että se mahdollistaa maksujen perimisen myös oppivelvollisilta sellaisista vapaaehtoisista lisäopinnoista, joille on olemassa maksuton vaihtoehto.

Vammaisfoorumi, Autismiliitto ja Kehitysvammaisten tukiliitto toteavat, että vammaiset opiskelijat saattavat tarvita opinnoissaan erityisiä tukitoimia tai oppivälineitä, jotka eivät saa olla maksullisia. Lainsäädännön tulee taata opiskelijalle riittävässä määrin henkilökohtaista apua, tulkitsen palveluja ja/tai apuvälineitä. Kehitysvammaisten tukiliiton mukaan avustamisen järjestämisen vastuutaho pitää selkeyttää ja varmistaa, että tukea tarvitseva nuori saa opintoihinsa riittävän avustamisen myös toisella asteella. Kuuloliiton mukaan perusopetuslaissa määriteltyjen vammaisen lapsen tukimuotojen on katettava koko oppivelvollisuus-aika.

Opiskelutulkkaukset on sisällytettävä oppivelvollisuuslakiin, ja asiaa on selvitettävä laajemmin hallituksen esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa. On selkeästi ilmaistava oppilaitoksen ja Kelan välisen yhteistyön vastuut opiskelutulkkausten järjestämiseksi. (Kuuloliitto, Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto, Kuurojen Liitto, Kuurojen Palvelusäätiö ja LapCI). Kuurojen Liitto ehdottaa ensisijaisesti siirtymistä termiin opiskelutulkkaukset ja sitä koskevan momentin lisäämistä oppivelvollisuuslain maksuttomuuden laajuutta koskevaan 17 §:ään. Toissijaisesti esitetään substanssilakeihin tehtäviä erillisiä täydennyksiä tulkitsen palvelua koskevilla säännöksillä. Kyseessä ei ole opintososiaalinen etuus vaan yhdenvertaisuuslain edellyttämä kohtuullinen mukautus.

Opsian mukaan maksuttomuuden periaatteita on täsmennettävä sen osalta, jos opiskelija vaihtaa ammatillisessa koulutuksessa opintoalalta toiseen.

Kela ehdottaa, että koulutarvikemäärärahasta säädettäisiin selvyiden vuoksi samalla tavalla, kuin esityksessä ehdotetaan säädettäväksi oppimateriaalilain osalta siten, että koulutarvikemäärärahaan ei kuitenkaan ole oikeutettu opiskelija, joka on oikeutettu oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen.

OAJ:n mukaan esitykseen on lisättävä säännös, jossa säädetään koulutuksen järjestäjälle velvollisuus suunnitella oppimateriaalihankinnat yhteistyössä opettajien kanssa sekä velvollisuus kuulla opetushenkilöstöä ennen oppimateriaalien sekä työvälineiden, -asujen ja -aineiden hankkimispäätöstä tai päätöstä siitä, miten ne saatetaan opiskelijoiden käyttöön ja miten niitä oppilaitoksessa käsitellään.

18-19 §: Matka- ja majoituskorvaus oppivelvolliselle

EOAK ja OPH kiinnittävät lausunnoissaan huomiota käsitteeseen ”lähin lukio tai oppilaitos”; onko vapaan hakeutumisoikeuden ja yhdenvertaisuuden kannalta kohtuullista koko Suomessa.

Oikeusministeriö ehdottaa yksityiskohtaisia perusteluja täydennettävän maininnalla, että lähimmän oppilaitoksen määrittelyssä otettaisiin huomioon myös se, että opetusta annetaan sillä kielellä, jolla nuori on suorittanut perusopintonsa.

Saamelaiskäräjät ja Saamelaisalueen koulutuskeskus painottavat, että pitkät välimatkat ja saamelaisalueen oppilaitosten erityinen asema pitäisi huomioida myös majoitus- ja matkakorvauksissa siten, että oikeus majoitus- ja matkakorvaukseen koskisi saamelaisnuoria aina, kun he hakeutuvat koulutukseen saamelaisalueelle, vaikka koulutusta olisi ollut tarjolla myös lähempänä.

TEHY:n mukaan kirjaus matkakustannuksista on vaikeaselkoinen ja sitä tulee selkiyttää.

Useat lausunnonantajat katsovat, että opintososiaalisten etuuksien maksaminen tulisi keskittää Kelaan (mm. Sivistystyönantajat, OSKU, SAKKI, Kotkan-Haminan seudun koulutuskuntayhtymä, Raahen koulutuskuntayhtymä, Ylä-Savon koulutuskuntayhtymä, Koulutuskeskus Salpaus, Koulutuskuntayhtymä Lappia).

OSKU ja Sivista ehdottavat, että lakia yleisestä asumistuesta muutettaisiin niin, että oppivelvollisille voitaisiin ehtojen täytyessä korvata 100 prosenttia asumiskustannuksista.

SAKKI esittää, että monialaiseksi ammatilliseksi oppilaitokseksi tulisi määritellä ne, joissa on tarjolla enemmän kuin kolme koulutusalan opintoja.

Lappeenrannan mukaan säännöksessä tulisi huomioida myös erityistilanteet, joissa harvaanasutulla alueella asuvat henkilöt eivät voi suorittaa oppivelvollisuuttaan muutoin kuin etäopiskellen tai omalla kustannuksellaan – etäisyydet lähimpiin oppilaitoksiin voivat olla yli 20 kilometriä, mutta kuitenkin alle 100 kilometriä.

Kelan kuntoutuslain 14 §:n perusteella Kelan ammatillisen kuntoutuksen koulutuspäätöksen saaneille opiskelijoille voidaan korvata tarpeelliset ja kohtuulliset majoituskustannukset, jos opiskelija on yöpynyt tilapäisesti opiskelupaikkakunnalla opiskeluun liittyvän syyn takia. Sen sijaan kokoaikaisesta majoituksesta syntyneitä kustannuksia ei Kelan ammatillisen kuntoutuksen koulutuspäätöksen perusteella korvata. Täten vaikuttaisi siltä, että oppivelvollisuuslain 18 § ja Kelan kuntoutuslain 14 §:n perusteella maksettavat majoituskorvaukset kohdentuisivat eri joukolle oppivelvollisia. Tästä johtuen Kelan maksama majoituskorvaus ei myöskään olisi ensisijainen korvaus suhteessa oppivelvollisuuslain perusteella maksettavaan majoituskorvaukseen. Oppivelvollisen matkojen korvaaminen muotoutuu myös hyvin erillaiseksi riippuen siitä, onko henkilöllä ammatillisen kuntoutuksen koulutuspäätös vai ei, jos kuntoutuslain perusteella maksettavat matkat katsotaan ensisijaisiksi. Siten olisi toivottavaa, että oppivelvollisuuslain perusteluissa todettaisiin selkeästi, ovatko Kelan kuntoutuslain perusteella korvattavat matkat ensisijaisia oppivelvollisuuslain 19 §:ssä säädettyihin matkakorvauksiin.

20 § Oppivelvollisen valvonnan laiminlyönti

Oikeusministeriö kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että 9 §:n mukaan huoltajan on ”huolehdittava” siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua, kun taas 9 §:n otsikossa ja 20 §:ssä puhutaan (vain) ”valvonnan” laiminlyömisestä. Rangaistussäännös on syytä aloittaa ilmaisulla ”Huoltaja, joka...”. Ilmaisun ”törkeää huolimattomuuttaan” asemesta on syytä käyttää ilmaisua ”törkeästä huolimattomuudesta”. Rikosnimike tulee kursivoida. Edelleen 20 §:n perusteluissa ei selvitetä pykälän jälkimmäisen virkkeen tarkoitusta ja sisältöä. Jos huoltajaa syytetään, häntä kuullaan joka tapauksessa esitutkinnassa. Epäselväksi jää, kuka on 7 §:ssä tarkoitettu valvontavastuussa oleva. Ehdotuksessa tulisi täsmentää, miten huoltaja tai laillinen edustaja tosiasiallisesti voi valvoa oppivelvollisuuden suorittamista perusopetuksen jälkeen.

EOAK ja OPH kiinnittävät lausunnoissaan huomiota 20 §:ssä olevan pykäläviittauksen täsmentämiseen. Helsinki toteaa, että perusteluissa on täsmennettävä, minkälainen huoltajan toiminta katsotaan velvollisuuden

laiminlyönniksi. Suomen kotiopettajat ry ehdottaa poistettavaksi 20 §:n kohdat tahallisuudesta ja törkeästä huolimattomuudesta.

SLL esittää, että perusopetuksessa ja perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa oleville säädetään eri käytännöt oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnin osalta. Näiden käytäntöjen tulisi huomioida koulutusmuotoihin liittyvät ominaispiirteet sekä nuoren kehitysvaihe. SLL esittää, että perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa olevien osalta säädetään seuraavasti: Perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa olevalle oppivelvolliselle annetaan oppivelvollisuuden laiminlyönnistä huomautus. Oppivelvollisen kanssa käydään ohjauskeskustelu. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus tehdä oppivelvollisesta ilmoitus etsivään nuorisotyöhön tai muuhun asuinkunnan nuorisotoimeen. OSKU ei kannata sakkoa huoltajalle oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnistä, vaan ehdottaa säännöksen poistoa.

21 §: Tietojensaanti

Oikeusministeriön mukaan lakiehdotuksen 21 §:n rakenne opetuksen ja koulutuksen järjestäjää koskevien mainintojen osalta vaikuttaa hiukan epäkoherentilta. Perusteluissa mainitusta tietojen luovuttamisesta teknisten rajapintojen osalta on huomioitava, että perustuslakivaliokunta on katsonut, ettei tiedonhallintalaissa säädetty sääntely sovellu sellaiseen luovutukseen, jossa viranomaisen on arvioitava luovutettavan tiedon tapauskohtaista välttämättömyyttä. Säännöksen perusteluja tulee lisäksi tarkentaa tietosuoja-asetuksen ja tiedonhallintalain vaatimusten osalta. Tiedonsaantioikeus itsessään ei luo toimivaltaa käsitellä henkilötietoja, vaan viranomaisen tehtävä ja toimivaltuudet tulee kuvata lainsäädännössä niin, että henkilötietojen käsittelyn oikeusperusta ja tarkoitus voidaan perustellusti siitä johtaa toiminnan tavoite huomioon ottaen.

OPH toteaa, olisiko pykälässä tarpeellista säätää myös oppivelvollisen ohjaus- ja valvontavastuussa olevalle opetuksen tai koulutuksen järjestäjälle velvollisuus toimittaa tiedot. Tiedonhallintalain 5 luvussa säädetään tietojen sähköisistä luovutustavoista. OPH näkemyksen mukaan tiedonhallintalain 23 § mukaisen katseluyhteyden avaaminen viranomaiselle saattaisi olla toimiva tiedon luovuttamisen tapa.

Tietosuoja-valtuutettu muistuttaa, että vaikka tiedonhallintalaki osoittaa sen, miten rekisterien välinen tiedonhallinta on toteutettava, ei se kuitenkaan ole tiedonsaantioikeuden oikeuttamisperuste. Ehdotusta olisi perusteltua täsmentää osoittamalla mekanismi, jolla varmistutaan luovutusten lainmukaisuudesta.

OAJ ja FSL toteavat, että opetuksen turvallisuuteen liittyvää tietoa pitäisi pystyä jakamaan koulutuksen järjestäjän ja eri viranomaisten välillä. Sellainen dokumentaatio, joka koskee oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tukea, pitäisi pystyä antamaan opettajille ja rehtorille, joka vastaa oppilaan opetuksesta.

22 §: Oikaisuvaatimus ja muutoksenhaku

OPH ehdottaa, että 3. momentissa viitattaisiin 1. momentissa mainittuun ”päätökseen”.

EOAK:n mukaan säädöksen 2 momentista ei käy esille se perusteluissa (s. 144) mainittu, että maksuttomuuden osalta voidaan hakea päätöstä, ja sitten päätökseen muutosta, jos opiskelija katsoo, ettei lainmukaista oikeutta maksuttomaan koulutukseen tai oppimateriaaleihin ole toteutettu. Lainsäädännön lähtökohtana ei voi olla se, että opiskelijoiden tulisi perehtyä lain esitöihin ymmärtääkseen oikeutensa ja velvollisuutensa.

OM:n mukaan 22 §:n 1 momentin säännös on päällekkäinen 15 §:n 4 momentin kanssa, jossa säädettäisiin, että opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön vailla lainvoimaa olevana. Epäselväksi jää, minkä vuoksi oikaisuvaatimusmenettelyä ei ole laajennettu koskemaan myös 2 momentissa tarkoitettuja päätöksiä. Lisäksi säännöksen muotoilua tulisi tarkentaa siten, että siinä viitataan oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen. Edelleen 22 §:n 2 momentti on muotoiltu epätyypilliseen ja epäsuotavaan

tapaan listaamalla päätökset, joihin saa hakea muutosta valittamalla. Ehdotuksessa tulisi perustella perustuslain 21 § huomioiden säännös valituskiellosta ja siitä, minkä vuoksi valituslupasääntely ei ole asiassa riittävä. Perusteluissa on näiltä osin viitattu voimassaoleviin lukiolakiin ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lakiin, joita ei ole päivitetty vastaamaan uutta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia, jossa pääsääntönä on valituslupajärjestelmä haettaessa muutosta hallinto-oikeuden päätökseen. Lisäksi muotoilussa olisi syytä viitata hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu 1 momentissa tarkoitettua oikeusvaatimusta koskeva asia. Vastaavat kommentit koskevat myös tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 23 § ja 24 §:ää.

2. Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta

1 § Soveltamisala

OPH:n mukaan viiden lain soveltaminen säädös- ja soveltamisteknisesti yhdessä on raskas konstruktio, kun samalla sovelletaan oppivelvollisuuslakia, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettua lakia, perusopetuslakia, lukiolakia ja ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia.

Opsia esittää harkittavaksi, että tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta säädetään samassa laissa kuin toisen asteen koulutuksen oppivelvollisuudesta.

3 § Koulutuksen järjestäjät

OPH esittää, että valtion oppilaitoksen osalta tulisi käyttää perusopetuslain mukaisesti sanaa ”päättö”.

Bildningsalliansen toteaa, että on tärkeää varmistaa, että myös kansanopistot voivat tarvittaessa hakea ylläpitämislupaa ja jatkaa lisäopetuksen järjestämistä myös tulevaisuudessa. On tärkeää, että ruotsinkielisen lisäopetuksen saatavuus voidaan taata kaikilla alueilla.

4 § Järjestämisluvan myöntäminen

EOAK kiinnittää huomiota kysymykseen, miten voidaan varmistaa valmentavan koulutuksen tarjonta, jos järjestämislupia ei haeta. SAKKI:n mukaan tutkintoon valmistavan koulutuksen saatavuus tulisi taata esitettyä varmemmin, esimerkiksi säätää järjestämisvelvollisuus tietyn kokoluokan ylittävälle ammatillisen koulutuksen järjestäjille velvollisuudeksi.

Oikeusministeriö ehdottaa, että oppivelvollisuuslain 4 §:n 1 momentin perusteluihin lisättäisiin maininta siitä, että kun tarkastellaan järjestämisluvan myöntämisen edellytyksiä, tulisi myös huomioida tarvetta ja tarjontaa kielellisestä näkökulmasta.

OPH:n mukaan pykälän 3 momentin järjestämislupahakemuksesta olisi tarpeellista säätää tyhjentävästi ko. laissa eikä viitata muihin lakeihin.

Helsinki pitää tärkeänä, että kuntaa kuullaan järjestämislupia myönnettäessä.

5 § Yhteistyö ja koulutuksen hankinta

OM kiinnittää huomiota siihen, että opetus on julkisen palvelutehtävän toteuttamista, ja siihen voi sisältyä julkisen vallan käyttöä, minkä vuoksi olisi aiheellista, että koulutuksen järjestäjä vastaisi siitä, että opetus on myös hallinnon yleislakien mukaista. Lisäksi ehdotusta tulisi arvioida perustuslain 124 §:n näkökulmasta.

OPH esittää, että täydentämisen sijasta säädettäisiin seuraavasti ”hankkia osan koulutuksesta”. Lisäksi OPH ehdottaa, että hallintopäätökset ja muut julkisen vallan käyttöön liittyvät toimet tulisi säätää selkeästi koulutuksen järjestäjän vastuulle.

EOAK:n lausunnon mukaan ilman yhteistyön kiinnittymistä tarkoitukseen tai muotoihin säädös jää tasoltaan niin yleiseksi, ettei sen noudattamisen arviointi ole mahdollista.

6 § Opiskelijaksi ottamisen edellytykset

OPH ehdottaa poistettavaksi sanan ”aikaisemmin”, jolloin esimerkiksi ulkomailla suoritettut vastaavat opinnot antavat mahdollisuuden hakeutua opintoihin. Opsian mukaan ongelmia saattaa aiheuttaa se, miten perusopetuksen päättötodistusta ilman jääneet voidaan ottaa mukaan samaan valmentavaan koulutukseen.

7 § Hakeutuminen ja hakumenettelyt

Omnian mukaan TUVA-koulutukseen hakeutumista ja hakumenettelyjä tulisi esitettyä enemmän yhtenäistää sekä mahdollistaa hakeutuminen myös suoraan toteutukseen, jossa on mahdollista yhdistää eri koulutusmuotojen opiskelu saman järjestäjän toimesta. Pääsy- ja soveltuvuuskokeet eivät vastaa uuden koulutuksen tarkoitusta.

9 § Koulutuksen laajuus ja muodostuminen

Suomen diakoniaopisto esittää, että uudelle nivelvaiheen koulutukselle tulisi määrittää yhtenäinen suoritustas, kuten opintopiste tai osaamispiste. Omnian, SAJO:n ja Suomen diakoniaopiston mukaan TUVA-koulutuksen keston rajoitusta 1 vuoteen tulisi uudelleen harkita, lisäksi olisi mahdollistettava yksilöllisesti myös opinto-oikeuden pidennys tarvittaessa. OPH ehdottaa määriteltäväksi, kuinka pitkäksi ajaksi sairauden, vamman tai muun erityisen syyn vuoksi lisääntynyttä opintojen loppuun saattamiseksi voidaan myöntää.

10 § Koulutuksen perusteet

SLL katsoo, että näiden perusteiden tulee pohjautua valinnaisuuteen, jotta pykälässä 11 § määritellyt yksilölliset valinnat voivat aidosti toteutua.

12 § Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma

OAJ ja OPH esittävät, että laissa tutkintoon valmentavasta koulutuksesta on 12 §:n ensimmäiseen momenttiin lisättävä myös opetus kirjattavaksi suunnitelmaan.

13 § Palaute osaamisen kehittämisestä ja arviointi

OAJ esittää, että kunkin opintoon kuuluvan osion arvioinnista päättää opiskelijan opettaja tai, jos opettajia on useita, opettajat yhdessä. Perusteluista ei käy ilmi, mikä voisi olla tällainen erityinen syy, että tutkintoon valmentavassa koulutuksessa opiskelijaa ei arvioisi kelpoisuuden omaava opettaja. Perusteluista ei käy myöskään ilmi, miten tällainen henkilö, joka ei ole opettaja, voisi kuulua opetushenkilöstöön.

15 § Opiskeluoikeus

OPH:n mukaan selvyiden vuoksi lisättävä viittaus oppivelvollisuuslain 7 §:ään.

16 § Opiskelijan eronneeksi katsominen

OPH ehdottaa, että perusteluissa tarkennettaisiin huoltajien roolia oppivelvollisen opiskelijan erottamis- tai eroamistilanteessa, koska huoltajilla on velvollisuus huolehtia oppivelvollisen opiskelusta. Asuntolassa asuminen oikeudesta eroamis- tai erottamistilanteesta olisi lisäksi syytä olla erillinen maininta.

EOAK:n mukaan yhdenmukaisen tulkinnan turvaamiseksi voitaisiin perusteluissa avata ilmeisyyden käsitettä joillain esimerkeillä.

17 § Oikeus saada opetusta ja ohjausta

Useassa lausunnossa ehdotetaan harkittavaksi vielä säännöksen uudelleen muotoilua ja sitä, onko tuntimääräkirjaus tarpeellinen – tällainen kirjaus on vastoin henkilökohtaistamisen periaatteita eikä tue yksilöllisiä opintopolkuja (Kuntaliitto, Sivista, OSKU, AMKE, Omnia, SAJO, Ylä-Savon koulutuskuntayhtymä, Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä, Kotkan-Haminan seudun koulutuskuntayhtymä, Satakunnan koulutuskuntayhtymä, Pohjois-Savon kuntayhtymä, Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur, Helsinki, Lieto).

SAKKI pitää hyvänä, että esityksessä on linjattu opiskelijan oikeudesta saada opetusta ja ohjausta keskimäärin 29 tuntia opiskeluvuotta kohti ja olisi hyvä lisätä samansuuntainen pykälä lakiin ammatillisesta koulutuksesta.

OPH esittää harkittavaksi, olisiko syytä määritellä myös annettavan lähiopetuksen määrä. OPH ehdottaa, että opetuksen ja ohjauksen rinnalla mainittaisiin myös tuki.

19 § Oikeus erityiseen tukeen

OPH:n mukaan tekstistä ei selviä, sovelletaanko tuen osalta perusopetuslakia niihin opiskelijoihin, jotka korrattavat perusopetuksen arvosanoja. Esityksessä jää myös epäselväksi, mitä opintoja päätös erityisestä tuesta koskee ja mikä on sen vaikutus esimerkiksi lukio-opintoja suoritettaessa.

OAJ ehdottaa, että tutkintoon valmentavassa koulutuksessa erityisestä tuesta säädettäisiin vastaavasti kuin vaativasta erityisestä tuesta eli että sitä järjestettäisiin ammatillisissa oppilaitoksissa. Lukioissa ei ole erityistä tukea, eikä tämän koulutuksen järjestäminen saa olla lukioille vähemmän houkuttavaa tällaisen uuden velvoitteen takia.

20 § Erityisestä tuesta päättäminen

Oikeusministeriön mukaan muotoilu päätöksen antamisesta on poikkeava. Saman pykälän opiskelijan ja huoltajan kuulemisesta koskevan säännöksen tarpeellisuutta suhteessa hallintolakiin tulee tarkastella.

EOAK kiinnittää huomiota siihen, että tuen toteuttamistapa kirjattaisiin vain henkilökohtaiseen oppimissuunnitelmaan, ei itse päätökseen (EOAK/1586/2019). Päätöksestä tulee riittävän yksilöidysti ilmetä, miten erityinen tuki toteutetaan, mitä on päätetty ja mihin asianosainen on oikeutettu. Päätöksen perusteluilla on keskeinen merkitys yksilön muutoksenhakuoikeuden käyttämisen kannalta.

21 § Erityistä tukea saavan opiskelijan opintososiaaliset etuudet

Kuurojen liiton mukaan pykälää on muotoiltava rakenteellisesti siten, että opiskelutulkkaukset ja muut kohtuullisiksi mukautuksiksi katsottavat toimet kootaan eri pykälään kuin taloudelliset etuudet. Ko. pykälään on lisättävä viittaus vammaisten henkilöiden tulkkauksesta annettuun lakiin, jota on myös muutettava lisäämällä tämän koulutusmuodon nimike.

OPH:n mukaan lakiehdotuksessa jää epäselväksi miten täydentäviä osuuksia suorittavan oikeudet määrittyvät. Perusteluissa tulisi korostaa, että valmentavassa koulutuksessa tarvittavat palvelut ovat järjestäjän vastuulla.

23-24 § Oikaisuvaatimus ja muutoksenhaku

Oikeusministeriön mukaan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 24 § on muotoiltu epätyypilliseen ja epäsuotavaan tapaan listaamalla päätökset, joihin saa hakea muutosta valittamalla. Esimerkiksi lain 20 §:ssä tarkoitettu päätös opiskelijalle annettavasta erityisestä tuesta onkin jäänyt sekä 23 §:n että 24 §:n ulkopuolelle.

25 § Muiden koulutuslakien soveltaminen

EOAK lausunnon mukaan ehdotettu pykälä on sääösteknisesti varsin hankala. OPH ehdottaa selkeytettäväksi, milloin mitään lakia sovelletaan. OPH kiinnittää lisäksi huomiota, että ensimmäisen momentin viimeinen virke jää epäselväksi, jos kunta järjestää koulutusta, mitä koulutusta se järjestää ja mitä sovelletaan.

3. Laki perusopetuslain muuttamisesta

OPH ja oikeusministeriö kiinnittävät huomiota siihen, että ehdotuksella huononnettaisiin muiden kuin oppivelvollisten lasten oikeutta maksuttomaan perus-opetukseen muuttamalla perusopetuslain maksuttomuutta koskeva säännös koskemaan vain vakinaisesti Suomessa asuvia oppivelvollisia, ei kaikkia oppivelvollisikäisiä vakinaisesta asumisesta riippumatta. Lisäksi epäselväksi jää voimassaolevan perusopetuslain 31 §:n maksutonta perusopetusta koskevan säännöksen suhde muutettavaan 4 §:n 1 momenttiin (maksutonta vain oppivelvollisille). Lapsen oikeuksien yleissopimus edellyttää pakollista maksutonta perusasteen koulutusta. Oikeusministeriön mukaan luonnoksessa ei tehdä selkoa sen suhteesta lapsen oikeuksien yleissopimukseen sekä yhdenvertaisuusvaatimukseen näiltä osin. Myös eduskunnan oikeusasiamies on useammassa antamassaan ratkaisussaan tuonut esille, että lapsella on oikeus saada maksutonta perusopetusta, vaikka hän ei asu pysyvästi kunnassa tai kunta ei ole hänen kotikuntansa. Ainoastaan oppivelvollisuus on rajattu koskemaan kunnassa vakituisesti asuvia lapsia.

Suur-Helsingin kristillinen koulu ja Suomen kotiopettajat ehdottavat, että kotikoulu ja yksityisopiskelu -termien sijasta käytettäisiin termiä kotiopetus. Lisäksi sivun 165 perusteluissa syntyy käsitys, että erityinen tukinto olisi oppilaalle pakollinen.

Pääkaupunkiseudun ateistit ry antaa lausunnossaan useita yksityiskohtaisia ehdotuksia perusopetuslain 46 §:n päivittämiseksi, muuttamiseksi ja täsmentämiseksi esim. sanamuotojen ja opiskelijan aseman osalta.

4. Laki lukiolain muuttamisesta

Oikeusministeriön mukaan epäselväksi jää, miten yhdenvertaisuuden näkökulmasta on perusteltavissa se, että muut kuin oppivelvolliset olisivat ehdotuksen mukaan erotettavissa kolmea kuukautta pidemmäksi ajaksi. Seinäjoen koulutuskuntayhtymä toteaa, että jos oppivelvollinen voidaan erottaa enintään 3 kk ajaksi, tulisi määritellä tarkemmin oppilaitoksen vastuu siksi ajaksi, kun erottaminen astuu voimaan.

Oikeusministeriö toteaa, että kun osa lukio- ja ammattikoulutuksesta tulee oppivelvollisuuden piiriin, lienee perusteltua, että näitä koskevan kurinpitösääntelyn on oltava yhdenmukainen perusopetuslain vastaavien säännösten kanssa. Perusopetuslain 36 a §:n 3 momentin mukaan päätös erottamisesta on täytäntöönpantavissa vasta lainvoimaisena. Jos oppilas on käyttäytynyt siten että toisen turvallisuus on kärsinyt tai vakavasti vaarantunut ja on olemassa ilmeinen jatkamisvaara, erottaminen on täytäntöönpantavissa lainvoimaa vailla olevana. Puolestaan lukiolain 42 §:n mukainen erottamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön vailla lainvoimaa, ellei koulutuksen järjestäjä tai hallinto-oikeus toisin päättä.

EOAK kiinnittää huomiota siihen, että luonnoksen sivulla 86 esitetty ratkaisu (EOAK/1120/2018) opintoretkien maksuttomuudesta koski perustuslaissa ja perusopetuslaissa turvattua perusopetuksen maksuttomuutta. Ratkaisu luonnollisesti koski voimassa olevaa oikeustilaa, eikä ratkaisusta voida johtaa velvoitetta, jos sitä on tarkoitettu, säätää toisen asteen opetuksen maksuttomuudesta vastaavalla tavalla kuin perusopetuksesta on säädetty.

Lappeenranta kiinnittää lausunnossaan huomiota seuraavaan: Lukiolain 34 § esityksen mukaan muulta kuin oppivelvolliselta voidaan periä kohtuullisia maksuja opintoja täydentävistä vapaaehtoisista opintoretkistä, vierailuista ja muista vastaavista oppilaitoksen ulkopuolisista tapahtumista. Osa opiskelijoista voisi jo lukion toisen vuoden opintojen aikana hankkia osaamista vaihtoehtoisella tavalla, osa vasta kolmantena opiskeluvuonna. Tämä johtaisi epätasa-arvoiseen tilanteeseen.

Saamelaiskäräjien mukaan vähintään lakiesityksen yksityiskohtaisiin perusteluihin on tarkennettava, että saamelaisnuorten kohdalla henkilökohtaiseen elämään liittyvä syy (aikuisille tarkoitetun lukiokoulutuksen suorittamiseen alle 18-vuotiaana) voi liittyä saamelaisille alkuperäiskansana kuuluvaan oikeuteen oman kielensä ja kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Tällöin esimerkiksi nuorella, joka osallistuu perinteisen elinkeinon harjoittamiseen eikä siksi voi osallistua täysipäiväiseen opiskeluun, olisi mahdollisuus suorittaa oppivelvollisuutta aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa.

5. Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

OPH:n mukaan laissa tulisi säätää yhdenmukaisesti ammatillisen tutkinnon suorittamisajasta oppivelvollisten sekä muiden opiskelijoiden kohdalla, sillä koulutuksen kestolla on yhteys rahoituksen perusteeksi laskettavien opiskelijavuosien kertymään.

OAJ ja SAKKI esittävät laissa säädettäväksi oppivelvolliselle oikeus saada opetusta 22 tuntia osaamispistettä kohden. Tästä tuntimäärästä voitaisi poiketa, jos oppivelvollinen osoittaisi, että hänellä on aiemmin hankittua osaamista asiasta tai hän tarvitsee jostain syystä enemmän opetusta. OSKU vaatii kirjausta, jossa määritellään lukiolain tavoin opetuksen määrä opintopistettä kohden. Lapsiasiavaltuutetun toimisto esittää, että myös ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tulee säätää määrällisesti sitovasti opiskelijan oikeudesta saada opetusta ja opiskelijoiden saamasta tuesta tulee säätää yhdenvertaisesti koulutusmuotojen välillä.

Pohjois-Savon koulutuskuntayhtymän mukaan mikäli koulutuksen järjestäjä arvioi, että oppivelvollisella ei ole edellytyksiä suorittaa ammatillista tutkintoa tutkintokoulutukseen osallistumatta, pitää koulutuksen järjestäjällä olla oikeus edellyttää tutkintokoulutukseen osallistumista tai oikeus kieltäytyä tarjoamasta tutkinnon tai sen osan suorittamismahdollisuutta ilman tutkintokoulutukseen osallistumista.

Helsinki huomauttaa, että ammatillisesta koulutuksesta valmistutaan pitkin vuotta, jolloin esimerkiksi tammi- ja joulukuussa valmistuneet ovat jälkiopinto-ohjauksessa eriarvoisessa asemassa. Pohjois-Savon koulutuskuntayhtymän mukaan ohjausoikeus tulisi ulottaa ajallisesti vain seuraavaan ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen hakukierrokseen.

OPH:n mukaan opiskelijan eronneeksi katsomista koskevien säädösten (katsominen eronneeksi 1 kk kuluessa) tulisi olla yhdenmukaisia sekä oppivelvollisten että muiden opiskelijoiden osalta.

AMEO:n mukaan koska oppivelvollisuuden alaisilla on ensisijainen oikeus asumiseen, on rahoituksellisesti tuettava koulutuksenjärjestäjien mahdollista asumisen lisähankintaa. Vaativassa erityisessä tuessa on huomioitava ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmässä myös asumisen tuen taloudellinen riittävyys asumiseen oikeutettujen henkilömäärän kasvaessa. Esteettömyys on mahdollistettava kaikille uusille koulutukseen hakeville kohderyhmille. Koulutuskuntayhtymä Lappian mukaan ammatillisen koulutuksen asuntola-toiminnan rahoitus on riittämätöntä ja se tulee saattaa kustannuksia vastaavalle tasolle.

6. Laki vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta

Reisjärven kansanopisto, Reisjärven Kristillinen Kansanopistoyhdistys, Etelä-Pohjanmaan opisto, Korpisaaren säätiö ja Kirkkopalvelut esittävät lausunnoissaan, että opiskelijamäärärajoituksesta luovutaan.

Jämsän kristillinen opisto esittää, että kohtuullisten maksujen periminen muusta kuin opiskeluun välittömistä liittyvistä asioista tulisi mahdollistaa kaikilta kansanopisto-opiskelijoilta.

Koulutuksen kestosta tulisi voida poiketa myös silloin, jos kansanopiston ylläpitäjän 4 §:ssä tarkoitetun ylläpitämisluvan osana koulutustehtävää on vaikeasti vammaisille järjestettävä koulutus, jolloin mahdollisuus

poiketa koulutuksen kestosta koskisi kaikkia vaikeasti vammaisia opiskelijoita kansanopistojen oppivelvoillesille tarkoitettussa koulutuksessa (Suomen kansanopistoyhdistys, Jämsän kristillinen opisto, Finlands Folkhögskolförening, Reisjärven Kristillinen Kansanopistoyhdistys, Reisjärven kansanopisto).

Suomen kansanopistoyhdistys, Bildningsalliansen ja Peräpohjolan kansanopiston kannatusyhdistys toteavat, että koulutuksen kesto tulisi voida määritellä yksilöllisissä opintosuunnitelmissa. Opiskelijan tulee voida hakeutua joustavasti koulutukseen kuluvan lukuvuoden aikana ja jatkaa, kunnes hän on saavuttanut yhden vuoden opiskelun.

Vapaan hakeutumisoikeuden turvaamiseksi Kansanopistoyhdistys esittää, että 25 e §:n alkuun lisätään: Henkilöllä on oikeus vapaasti hakeutua suorittamaan tässä laissa tarkoitettua koulutusta.

Suomen kansanopistoyhdistyksen mukaan epäselväksi jää, tarkoitetaanko 25 g §:ssä kokonaan uutta mahdollisuutta osaamisen hankkimiselle vai osaamisen osoittamisen uusimista. Esitetään, että kohta muutetaan muotoon: Kansanopiston ylläpitäjän tulee järjestää mahdollisuus osaamisen osoittamisen uusimiseen, jos opiskelija on saanut arvosanan hylätty.

Suomen kansanopistoyhdistyksen mukaan 25 h §:ssä pitäisi viitata 4 §:n sijaan 25 b §:ään.

Suomen kansanopistoyhdistys ja Bildningsalliansen esittävät, että lain perusteluista tulisi käydä ilmi myös se, että sovelletaanko erottamisenettelyä sekä oppilaitoksesta että asuntolasta erottamiseen. Esitetään, että 25 i §:ssä käsitellään myös asuntolasta erottamista.

Suomen kansanopistoyhdistys ehdottaa, että 25 j § nimetään sen asiasisällön mukaan.

Oikeusministeriön mukaan olisi selvennettävä, tarkoitetaanko 25 g §:ssä tiedon saamisella hallintolain mukaista tiedoksisaantia. Muodossa ”siten kuin” oleva viittaus hallintolakiin tulisi muuttaa informatiiviseksi viittaukseksi, sama kommentti 25 l §. Lisäksi valituskielto on perusteltava. Poikkeava valitusaika ja sen sitominen tiedoksiantoon, ei tiedoksisaantiin, tulisi 25 l §:ssä perustella. 25 l §:n säännöksen toissijaisuutta koskeva maininta on ongelmallinen tulkinnan ja soveltamisen näkökulmasta.

7. Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esityksessä siirtymäsäännöksen vuosiluvut ja prosentit osittain poikkeavat OPH:lla tiedossa olevista ennakkolaskelmien kautta saaduista tiedoista. Esityksessä kuuluisi lukea; Siirtymäsäännöksen mukaan kunnan omarahoitusosuus olisi 57,13 prosenttia myönnettäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2021, 54,91 prosenttia myönnettäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2022 ja 53,17 prosenttia myönnettäessä rahoitusta varainhoitovuodelle 2023. 24 §:ssä 1,57 prosentin sijaan olla 1,45 prosenttia, jolloin erityisten koulutustehtävien lisärahoituksen euromäärä pysyisi nykyisellä tasolla.

8. Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamisesta

Oikeusministeriö on aiemminkin kiinnittänyt huomioita siihen, että eri toimijoiden roolit ja toimivalta tietojen luovutustilanteisiin liittyen jäivät valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain säännösten ja niiden perustelujen kokonaisuuden valossa jossakin määrin epäselviksi. Lain 5, 18 ja 24 §:ssä säädetään yhteisrekisterinpitäjistä ja niiden tehtävistä. Lisäksi lain 30 §:ssä säädetään OPH:n tehtävistä luovutuspalvelun ylläpitäjänä. Yhteisrekisterinpitäjiin ja niiden tiedonsaantioikeuksiin liittyen on syytä huomata, mitä perustuslakivaliokunta on suhteellisen tuoreessa lausunnossaan PeVL 7/2019 vp todennut yhteisrekisterinpitäjinä toimivien eri viranomaisista ja niiden oikeudesta saada toisiltaan salassapidettävää tietoa.

Tietosuoja-valtuutetun mukaan säädettyjen rekisterien rekisterinpitäjien joukkoa ja rekisterien käyttötarkoitusta on laajennettu. Esityksen jatkovalmistelun yhteydessä on kuitenkin syytä tehdä arvio ehdotusten suhteesta tietosuoja-asetuksen 6.3 artiklaan ja sen perusteena olevan kansallisen liikkumavaran käyttöön.

OPH:n näkemyksen mukaan toisen koulutuksen järjestäjän tai asuinkunnan kohdalla kyse ei olisi rekisterinpitäjän roolissa tapahtuvasta tietovarannon tietojen käyttämisestä rekisterinpitäjän käyttöliittymän kautta (tiedonhallintalaki 16 §), vaan julkisuuslain 16 §:n mukaisesta henkilötietojen luovuttamisesta lakisääteisen velvoitteen hoitamiseksi. OPH katsoo, että tietojen luovuttamisen osalta juridinen perusta tulisi olla yhdenmukainen Koskitietovarannon ja opiskelijavalintarekisterin kohdalla.

OPH ehdottaa, että 2 § koskisi myös EB-tutkinto-opiskelijoita. Esittää, että pykälään lisätään oppilaitoksen ylläpitäjä. Tietojen luovuttamisesta olisi tarkoituksenmukaista säätää lain 10 §:ssä, joka koskee tietojen luovuttamista tietovarannosta. Nykyisen opiskeluterminologian mukaisesti olisi parempi käyttää ilmaisua opintojen arviointi kuin opiskelijan arviointi.

YTL kiinnittää lausunnossaan huomiota seuraavaan: Lakiesitysluonnoksessa ei ole erikseen kirjattu 4 §:ssä Ylioppilastutkintolautakunnalle oikeutta saada tietoa, että henkilö on oppivelvollisuuslain tarkoittaman maksuttomuuden piirissä. Lautakunta tulkitsee, että nykyisen lainsäädännön muotoilut ovat riittäviä turvaamaan tämän. Asian olisi hyvä ilmetä perusteluista.

OPH:n mukaan lain perusteluissa voisi olla hyvä nostaa esille, mikäli lainkohdissa mainittu opiskelijan arviointi saattaisi osin sisältää luonteeltaan salassa pidettävää tietoa, kuten henkilökohtaisten ominaisuuksien sanalliset arvioinnit tai mikäli erityisen tuen tarve ilmenee arvioinnista.

OPH kiinnittää huomiota seuraavaan: Kunta ei lain 5 §:n mukaan ole tietovarannon yhteisrekisterinpitäjä. Epäselväksi jää, kuka vastaa kunnan tallentamien tietojen osalta tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohdassa tarkoitettua täsmällisyydestä sekä 16 artiklan mukaisesta rekisteröidyn oikeudesta tietojen oikaisemiseen. Selvennettävä on myös, mikä taho vastaa tietosuoja-asetuksen mukaisen informointivelvoitteen toteuttamisesta oppivelvollisuutta koskevien tietojen osalta. Ongelmallista on lisäksi se, että asuinkuntaa koskevien tietojen ilmoittaminen on vapaaehtoista eikä asuinpaikkaa koskevia tietoja ole siten tällä hetkellä saatavilla keskitetysti. Kotikuntatiedot taas on mahdollista saada valtakunnallista väestötietojärjestelmästä. Mikäli asuin- tai kotikuntaa koskevia tietoja on tarkoitus saada toisen viranomaisen tietovarannosta, kuten esimerkiksi väestötietojärjestelmästä, tämä tulisi mainita lakisääteisenä tietolähteenä.

YTL:n mukaan 14 §:ään säilyttämisaika tulisi määritellä myös niihin tilanteisiin, joissa tutkinto jää kesken.

Kela esittää, että Kelan käytössä pitäisi olla tieto koulutuksen maksuttomuudesta samasta ajankohdasta, kun opiskelija on saanut tiedon opiskelupaikasta joko OPH:n opiskelijavalintarekisteristä tai Koski-tietovarannosta tai kummastakin.

YTL:n mukaan rekisteriin talletettavista tiedoista eivät yksiselitteisesti ilmene kaikki tilanteet, joissa iältään maksuttomuuden piirissä mahdollisesti oleva opiskelija on tai ei ole maksuttomuuden piirissä. Opiskelija voi aloittaa oppivelvollisuuden piiriin kuuluvan koulutuksen, mutta saada ulkomaisen vastaavan koulutuksen valmiiksi. Ennen vuotta 2021 ulkomailla perusopetuksen oppimäärää vastaavat opinnot suorittaneet eivät ole oppivelvollisuuden piirissä. Opiskelija voi muuttaa Suomeen siten, että tiedot jäävät puutteellisiksi. Opiskelija on voinut olla alle 18-vuotiaana oppivelvollinen, mutta aloittaminen oppivelvollisuuden piirissä olevassa koulutuksessa lykkäytyy siten, että häntä ei kirjata oppivelvolliseksi.

Oikeusministeriön mukaan lakiehdotuksen 21 §:n 1 momentin 1 a kohdan osalta on huomion-arvioista, että säännöksessä ei täsmennetä ollenkaan niitä tehtäviä, joiden hoitamiseksi tietoja on mahdollista saada. Sääntelyä olisi tältä osin täsmennettävä jatkovalmistelussa. Vastaava huomio koskee osin myös 20 §:ssä säädettyä.

9. Laki opintotukilain muuttamisesta

Kela ehdottaa, että opintotukilakia muutettaisiin myöhemmin niin, että oppimateriaalilisää koskeva 11 a § poistettaisiin. Etuuden toimeenpanokustannukset huomioiden ei ole järkevää ylläpitää etuuden osaa, jossa tuensaajia on vain muutamia henkilöitä vuodessa. Jos opintotukilain 11 a §:ää ei tulla poistamaan, on huomioitava, että kyseiseen pykälään ei ole lisätty uutta opintotukilain 4 §:n 3 momentin 3 kohtaa valmentavasta koulutuksesta.

10. Laki koulumatkatukilain muuttamisesta

Kela kiinnittää huomiota siihen, että lain 4 §:n 6 momentin mukaan maksuttomaan koulutukseen oikeutetulle opiskelijalle itselle jäisi koulumatkoista kustannuksia, jos opiskelijan yhdensuuntainen koulumatka sisältäisi esimerkiksi 5 kilometrin ja 3 kilometrin erilliset matkaosuudet. Tällöin opiskelija saisi mainitun pykälän perusteella koulumatkatuen vain 5 kilometrin matkaosuuteen ja 3 kilometrin matkaosuus jäisi koulumatkatuen ulkopuolelle. Säädös olisi sama sekä maksuttomassa koulutuksessa että muille koulumatkatuen saajille.

TVV lippu- ja maksujärjestelmä Oy esittää, että kaiken mittaisilla matkoilla tulisi myöntöperuste olla toteutettu yhden mallin mukaan. Aiemmin käytössä ollut malli on todettu hyväksi ja toimivaksi, jolloin kyseisen taulukon käyttöä perusteena tulisi ensisijaisesti jatkaa. Tarvittaessa lyhyen matkan korvaussummia tulee tarkastella erikseen. Tällaisessa tapauksessa korvausten laskemisessa tulee kuitenkin huomioida, että tukien mahdollinen uusi taso ei saa johtaa tilanteeseen, jossa korvaustasot menevät niin alas, että viranomaisilla ei tällaisissa tilanteissa ole enää edellytyksiä järjestää joukkoliikennettä. Mikäli lyhyiden matkojen tukiperustaksi jää kuitenkin varsinainen lippujen hinta, tulee hinnoittelun pohjana käyttää viranomaisten tuotantokustannusten hintaa eli lipun ei-subventoitua hintaa, eikä itse lipun maksavilta nuorilta perittävää lipun hintaa.

Kela esittää, että 6 §:n voimaantuloaikaa siirrettäisiin vuodella eteenpäin, jotta Kela ehtisi tehdä tarvittavat IT-järjestelmiin liittyvät muutostyöt sekä rakentaa koulumatkatuen sähköisen hakemuksen ja sähköisen osatodistuksen.

Liikenne- ja viestintäministeriön mukaan koulumatkatukea koskevassa muutosehdotuksessa olisi hyvä varmistaa määritelmien yhteneväisyys liikenteen palveluista annetuin lain (320/2017) kanssa, etenkin joukkoliikenteen osalta. Joukkoliikenteen määritelmän ei tulisi olla este monipuolisten, kestävien liikenteen palveluiden hyödyntämiselle tuetussa koulumatkaliikenteessä.

Kela ehdottaa, että koulumatkatuen määrä tulisi perustua kaikkien koulumatkatuella tuettavien kulkutapojen osalta OKM:n asetukseen sekä opiskelijan kulkeman koulumatkan pituuteen riippumatta siitä, onko opiskelijalla oikeus maksuttomaan koulutukseen. Kela ehdottaa, että koulumatkatukilaissa ja opintotukilaissa tulisi säätää oppivelvollisuuslain 16 §: 1 momentista poiketen, että maksuttomaan koulutukseen perustuvat mainittujen etuuksien myöntämisedellytykset olisivat voimassa sen lukuvuoden loppuun, jonka aikana opiskelija täyttää 20 vuotta.

11. Laki ylioppilastutkinnosta annetun lain muuttamisesta

YTL:n mukaan jotta kokelaalta ei jouduta perimään kyseisestä kokeesta tutkintomaksua jälkikäteen, sanamuotoa olisi hyvä tarkentaa muotoon ”Hylätyn kokeen uusimisesta voidaan kuitenkin periä maksu, jos koe on katsottu 14 tai 15 §:n nojalla hylätyksi.”

YTL huomauttaa, että sivulla 198 kuvataan kompensatiomenettelyä. Tätä termiä ei käytetä lainsäädännössä, vaan kyse on lautakunnan määräämästä menettelystä.

Helsinki toteaa, että esitysluonnoksessa jää epäselväksi, koskeeko maksuttomuus myös oikaisuvaatimuksia.

Karkkilan mukaan ylioppilastutkinnon viiden kokeen maksuttomuus on ristiriidassa nykyisen kehityssuunnan kanssa, kun jako pakollisiin ja ylimääräisiin kokeisiin on juuri poistumassa. Kysymys myös uusintakokeiden maksuttomuudesta on avoin.

Opsian mukaan ylioppilastutkinnon maksuttomuus tulisi rajata kahteen maksuttomaan kertaan.

12. Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta

OPH ehdottaa harkittavaksi, tulisiko opiskeluhuoltolain muissakin pykälissä huomioida oppivelvollisuusudistus.

Seinäjoen koulutuskuntayhtymä kaipaa selvennystä seuraavaan kysymykseen: Jos opiskelija valitaan tutkinnon osaan, kattaako oppilas- ja opiskeluhuoltolaki myös nämä opiskelijat?

15. Laki nuorisolain 11 §:n muuttamisesta

Valtion nuorisoneuvoston ja Valtakunnallisen työpajayhdistyksen mukaan esitysluonnoksessa jätetään avoimeksi, mikä taho kunnassa vastaa siitä, että oppivelvollinen hakeutuu koulutukseen. Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että esityksessä tulisi todeta, että se ei ole ainakaan etsivä nuorisotyö, sillä sen tulee perustua aina vapaaehtoisuuteen, eikä olla nuorelle velvoittavaa.

Valtakunnallisen työpajayhdistyksen mukaan esitys jättää epäselväksi, mitä yhteistyö etsivän nuorisotyön kanssa jatkossa käytännössä tarkoittaa. Kunnan, opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ja etsivän nuorisotyön yhteistyötä, tehtäväjakoa, keskinäisiä rooleja ja vastuuta tulee vielä selkiyttää. Myös nuorten omien yhteydenottojen mahdollisuudet tulee todeta. Laissa tulee varmistaa, ettei etsivän nuorisotyön vastuulle jätetä kunnalle määritellyn lakisääteisen, velvoittavan tehtävän toteuttamista.

Sotkamon mukaan lakiehdotuksessa on tarpeettomasti rajoitettu etsivän nuorisotoimen tiedonsaantioikeutta.

17. Laki nuorista työntekijöistä annetun lain muuttamisesta

Sivistan mukaan ehdotettuja muutoksia tulisi perustella paremmin ja kattavimmin. Luonnoksessa ei aukottomasti todisteta, että oppivelvollisten vähintään 15-vuotiaiden ja alle 18-vuotiaiden nuorten työntekijöiden työskentely ei ole ristiriidassa nuorten työntekijöiden suojelusta annetun neuvoston direktiivin 94/33/EY kanssa. Epäselväksi jää, miten huolehditaan siitä, että koulu- ja työpäivien pituus ei muodostu kohtuuttomaksi taakaksi. Hallituksen esitysluonnos on puutteellinen myös sen vuoksi, että siinä ei huomioida ILO:n yleissopimusta nr. 138, vaan ainoastaan ILO:n erityistä koskeva yleissopimus. ILO:n 138:n yleissopimuksen mukaan kansallisessa lainsäädännössä voidaan sallia työnteko oppivelvollisille, mutta tietyin ehdoin. Epäselväksi jää se, suojellaanko oppivelvollisia työntekijöitä sellaisilta koulu- ja työpäiviltä, että ne eivät vahingoita heidän terveyttään ja kehitystään. Epäselväksi jää myös työnantajan mahdollisuus selvittää ja sovittaa työajat siten, että oppivelvolliselle ei koidu haittaa työnteosta koulutyön ohessa. Samoin koulutuksen järjestäjien rooli jää tässä yhtälössä epäselväksi.

20. Laki työttömyysturvalain 2 luvun 10 §:n ja 3 luvun 1 §:n muuttamisesta

TEM ehdottaa perusteluiden täydentämistä seuraavasti: Esityksessä ei ehdoteta muutettavaksi työttömyysturvalain 2 luvun 13 §:n 4 momentin säännöstä siitä, että alle 18-vuotiaalla nuorella, joka ei ole suorittanut peruskoulun tai lukion jälkeistä tutkintoon johtavaa, ammatillisia valmiuksia antavaa koulutusta, ei ole oikeutta työttömyyden perusteella maksettavaan työmarkkinatukeen. Näin ollen alle 18-vuotiaalla nuorella,

joka olisi hyväksytysti suorittanut lukiolaissa (714/2018) tarkoitetun tutkinnon, ei olisi edelleenkään oikeutta työttömyyden perusteella maksettavaan työmarkkinatukeen, vaikka hän olisi suorittanut oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun oppivelvollisuutensa. Työmarkkinatukea voitaisiin maksaa työllistymistä edistävän palvelun ajalta lukiolaissa tarkoitetun tutkinnon suorittaneelle alle 18-vuotiaalle nuorelle.

P-Pohjanmaan ELY/TE toteaa, että koska työttömyysturvalain 2 luvun 13 §:n 4 momenttiin ei ole esitetty luonnoksessa muutoksia, herää kysymys, onko 17 vuotta täyttäneellä oikeus työmarkkinatukeen työllistymistä edistävän palvelun ajalta, vaikka hän ei olisikaan oppivelvollisuuttaan suorittanut.

Suomen Oppisopimusosaaajat painottaa, että palkkatuen myöntäminen työnantajalle tulisi olla edelleenkin mahdollista, vaikka oppisopimuksella työllistettävä henkilö on oppivelvollinen.

23. Laki Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Kuntaliiton mukaan ehdotus Lastensuojelulain muutoksesta ei uudessa tilanteessa kerro riittävän selvästi, tarkoitetaanko lain 24 § 2 momentissa oppilaan kotikunnan, asuinkunnan vai kenties oppilaitoksen sijaintikunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen edustajaa. Mikäli tehtävä määritellään lapsen kotikunnan vastuulle, tulee ottaa huomioon mahdollisuus siihen, että oppilaan jokapäiväinen arki ja koulunkäynti voi tapahtua kokonaan toisessa kunnassa. Jos taas tehtävä määritellään oppilaitoksen sijaintikunnan vastuulle, voisi sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen edustajana toimia esimerkiksi koulukuraattori.

Valtion koulukotien mukaan on melko epätodennäköistä, että lastensuojelulaitoksissa jatkossa olisi merkittäviä määriä sellaisia nuoria, jotka olisivat jo suorittaneet oppivelvollisuutensa. Säännöksen merkitys tullee siten jatkossa vähenemään. STM:n asettama vaativan sijaishuollon lainsäädäntöä uudistava työryhmä tullee esittämään muutosta myös nykyisen lain kyseiseen 8 §:ään. Oppivelvollisuuslain uudistamisessa tulisi huomioida Valtion lastensuojeluyksiköiden toimintaa säätelevän lain tulevat muutokset.

LIITTEET

Liite 1 Lausunnon antaneet tahot

Liite 1 HALLITUKSEN ESITYSLUONNOS EDUSKUNNALLE OPPIVELVOLLISUUSLAIKSI JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI, LAUSUNNON ANTANEET TAHOT

- 1 Aikuislukoliitto ry
- 2 Aineopettajaliitto ry (AOL)
- 3 Aikuislukuiden opettajat ry (AIO)
- 4 Akava ry
- 5 Alavuden kaupunki
- 6 Ammatilliset erityisopettajat ry
- 7 Ammatilliset erityisoppilaitokset (AMEO)
- 8 Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ry (Arene)
- 9 Ammattiliitto Pro ry
- 10 Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys ry (AMKE)
- 11 Autismiliitto ry
- 12 Axxell Utbildning Ab
- 13 Bildningsalliansen rf
- 14 Celia - Näkövammaisten kirjasto
- 15 Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia (EOAK)
- 16 Elinkeinoelämän Keskusliitto (EK)
- 17 Elinkeinoelämän Oppilaitokset ry (EOL)
- 18 Erilaisten oppijoiden liitto ry
- 19 Erityiskansanopiston kannatusyhdistys ry
- 20 Espoon kaupunki
- 21 Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia
- 22 Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä
- 23 Etelä-Savon Koulutus Oy
- 24 Finlands Svenska Lärarförbund rf (FSL)
- 25 Finlands Svenska Skolungdomsförbund rf (FSS)
- 26 Förbundet De Utvecklingsstördas Väl rf (FDUV)
- 27 Förbundet Hem och Skola i Finland rf
- 28 Haaga-Helia ammattikorkeakoulu Oy
- 29 Haapaveden kaupunki
- 30 Helsingin kaupunki
- 31 Helsingin seudun kauppakamari
- 32 Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä
- 33 Helsingin yliopisto
- 34 Hirvensalmen kunta
- 35 Iin kunta
- 36 Iitin kunta
- 37 Ikaalisten kaupunki
- 38 Ilomantsin kunta
- 39 Imatran kaupunki
- 40 Inarin kunta
- 41 Itä-Karjalan Kansanopistoseura ry
- 42 Itä-Suomen suomalais-venäläisen koulun säätiö
- 43 Joensuun kaupunki
- 44 Julkisten ja hyvinvointialojen liitto (JHL)

- 45 Juuan kunta
- 46 Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradia
- 47 Jyväskylän yliopisto
- 48 Jämsän kristillinen opisto ry
- 49 Kajaanin kaupunki
- 50 Kalajoen kaupunki
- 51 Kalajoen Kristillisen Opiston Kannatusyhdistys
- 52 Kangasalan kaupunki
- 53 Kankaanpään kaupunki
- 54 Kansalaisopistojen liitto (KoL)
- 55 Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
- 56 Kansaneläkelaitos (Kela)
- 57 Karkkilan kaupunki
- 58 Kauniaisten kaupunki
- 59 Kaupan liitto ry
- 60 Kehitysvammaisten Tukiliitto ry
- 61 Kehitysvammaliitto
- 62 Kehitysvammatuki 57 ry
- 63 Kemianteollisuus ry; Metsäteollisuus ry; Teknologiateollisuus ry
- 64 Kemijärven kaupunki
- 65 Kemi-Tornionlaakson koulutuskuntayhtymä Lappia
- 66 Kempeleen kunta
- 67 Keravan kaupunki
- 68 Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä
- 69 Keskuskauppakamari
- 70 Keuruun kaupunki
- 71 Kirjakauppaliitto ry
- 72 Kirkkohallitus
- 73 Kirkkopalvelut ry
- 74 Kokkolan kaupunki
- 75 Kokoomuksen eduskuntaryhmä
- 76 Kokoomuksen Nuorten Liitto ry
- 77 Kolarin kunta
- 78 Koneyrittäjät ry
- 79 Kopioisto r.y.
- 80 Korpisaaren Säätiö sr
- 81 Kotkan kaupunki
- 82 Kotkan-Haminan seudun koulutuskuntayhtymä
- 83 Koulukuraattorit ry
- 84 Koulutuskeskus Salpaus -kuntayhtymä
- 85 Koulutuskuntayhtymä OSAO
- 86 Kouvolan kaupunki
- 87 Kruunupyy
- 88 KT Kuntatyönantajat
- 89 Kuhmon kaupunki
- 90 Kuopion kaupunki
- 91 Kuuloliitto ry

- Kuuloliitto ry, Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry, Kuurojen Liitto ry, Kuurojen Palve-
- 92 lusäätiö sr ja LapCI ry
- 93 Kuurojen Liitto ry
- 94 Kuusamon kaupunki
- 95 Käsämsäen kunta
- 96 Lahden kaupunki
- 97 Laitilan kaupunki
- 98 Lapin aluehallintovirasto
- 99 Lapinlahden kunta
- 100 Lappeenrannan kaupunki
- 101 Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- 102 Lastensuojelun Keskusliitto
- 103 Lempäälän kunta
- 104 Leppävirran kunta
- 105 Liedon kunta
- 106 Lieksan kaupunki
- 107 Liikenne- ja viestintäministeriö
- 108 Limingan kunta
- 109 Linja-autoliitto ry
- 110 Loimaan kaupunki
- 111 Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä
- 112 Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto
- 113 Maalahden kunta
- 114 Maaseutupolitiikan neuvoston sihteeristö
- 115 Medialiitto ry
- 116 Metsäkoulutus ry
- 117 Mikkelin kaupunki
- 118 Muonion kunta
- 119 Mynämäen kunta
- 120 NetProfit Oy
- 121 Neurokirjon lasten ja nuorten vanhempien vaikuttajaryhmä
- 122 Nokian kaupunki
- 123 Nuorisolan kattojärjestö - Allianssi ry
- 124 Nuorten ystävät ry
- 125 Närpiön kaupunki
- 126 Oikeusministeriö
- 127 Oikeuskanslerinvirasto (OKV)
- 128 Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat ry (Opsia)
- 129 Opetusalan ammattijärjestö ry (OAJ)
- 130 Opetushallitus (OPH)
- 131 Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri
- 132 Optima samkommun
- 133 Oulaisten kaupunki
- 134 Oulun kaupunki
- 135 Oulun yliopisto
- 136 Paimion kaupunki
- 137 Palvelualojen työnantajat ry (PALTA)

- 138 Parkano
- 139 Pedersören kunta
- 140 Peräpohjolan Kansanopiston Kannatusyhdistys
- 141 Pietarsaaren kaupunki
- 142 Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä
- 143 Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
- 144 Pohjois-Savon Etsivät Nuorisotyöntekijät
- 145 Pomarkun kunta
- 146 Porin kaupunki
- 147 Porvoon kaupunki
- 148 Pro Lukio ry
- 149 Puolangan kunta
- 150 Pääkaupunkiseudun ateistit ry
- 151 Raahen kaupunki
- 152 Raahen koulutuskuntayhtymä
- 153 Raision kaupunki
- 154 Raision seudun koulutuskuntayhtymä
- 155 Raseborg-säätiö sr
- 156 Rauman kaupunki
- 157 Reisjärven Kristillinen Kansanopistoyhdistys ry
- 158 Riihimäen kaupunki
- 159 Rovaniemen kaupunki
- 160 Saamelaisalueen koulutuskeskus
- 161 Saamelaiskäräjät
- 162 Salon kaupunki
- 163 Samkommunen för Västra Nylands folkhögskola
- 164 SASKY koulutuskuntayhtymä (SASKY)
- 165 Satakunnan koulutuskuntayhtymä
- 166 Savon koulutuskuntayhtymä
- 167 Savonlinnan kaupunki
- 168 Savonlinnan lyseon lukio
- 169 Savonlinnan taidelukio
- 170 Savukosken kunta
- 171 Seinäjoen koulutuskuntayhtymä
- 172 Siikajoen kunta
- 173 Siikalatvan kunta
- 174 Siilinjärven kunta
- 175 Sipoon kunta
- 176 Sivistystyönantajat ry (Sivista)
- 177 Someron kaupunki
- 178 Sonkajärven kunta
- 179 Sosiaali- ja terveysministeriö (STM)
- 180 Sosialidemokraattiset Nuoret ry
- 181 SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry (SOSTE)
- 182 Sotkamon kunta
- 183 STTK ry
- 184 Suomen ammatillisen koulutuksen kulttuuri- ja urheiluliitto ry (SAKU)

- 185 Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto ry (SAKKI)
- 186 Suomen Ammattikoulutuksen Johtajat ry (SAJO)
- 187 Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö (SAK)
- 188 Suomen Diakoniaopisto - SDO Oy
- 189 Suomen Kansanopistoyhdistys
- 190 Suomen Kirjailijaliitto
- 191 Suomen Kuntaliitto ry
- 192 Suomen Kustannusyhdistys ry
- 193 Suomen Kuurosokeat ry
- 194 Suomen Lukiolaisten Liitto ry (SLL)
- 195 Suomen Lähilukioyhdistys
- 196 Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto ry (SOOL)
- 197 Suomen opinto-ohjaajat ry
- 198 Suomen Opiskelija-Allianssi ry (OSKU)
- 199 Suomen Opiskelijakuntien liitto ry (SAMOK)
- 200 Suomen Oppisopimusosaajat ry
- 201 Suomen Psykologiliitto ry
- 202 Suomen Rehtorit ry
- 203 Suomen tietokirjailijat ry
- 204 Suomen vanhempainliitto
- 205 Suomen yliopistojen rehtorineuvosto ry (UNIFI)
- 206 Suomen ylioppilaskuntien liitto ry (SYL)
- 207 Suomen Yrittäjät ry
- 208 Suur-Helsingin kristillinen koulu; Suomen kotiopettajat ry
- 209 Svenska Finlands folkting
- 210 Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur
- 211 Taipalsaari
- 212 Talous ja nuoret ry (TAT)
- 213 Tampereen kaupungin Perheryhmäkoti Satakieli
- 214 Tampereen kaupunki
- 215 Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä
- 216 Tampereen yhteiskoulun säätiö sr
- 217 Tampereen yliopisto
- 218 Tehy ry
- 219 Teollisuusliitto ry
- 220 Tietosuojavaltuutetun toimisto
- 221 Tilastokeskus
- 222 Tornion kaupunki
- 223 Turun kaupunki
- 224 TVV Lippu- ja maksujärjestelmä Oy
- 225 Tyrnävän kunta
- 226 Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM)
- 227 Työllisyysrahasto
- 228 Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry
- 229 ULA nätverket
- 230 Ulvilan kaupunki
- 231 Utajärven kunta

- 232 Uudenmaan työ- ja elinkeinotoimisto (Uudenmaan ELY/TE)
- 233 Uusikaarlepyy (Nykarleby stad)
- 234 Uusikaupunki
- 235 Vaalan kunta
- 236 Vaasan kaupunki
- 237 Valtakunnallinen työpajayhdistys ry
- 238 Valtion koulukodit
- 239 Valtion nuorisoneuvosto
- 240 Valtiovarainministeriö (VM)
- 241 Vammaisfoorumi ry
- 242 Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta (VANE)
- 243 Vantaan kaupunki
- 244 Vapaa Sivistystyö ry (VST)
- 245 Vapaa-ajattelijain liitto ry
- 246 Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ja TE-toimisto
(Varsinais-Suomen ELY/TE)
- 247 Varsinais-Suomen Erityishuoltopiirin kuntayhtymä
- 248 Vasemmisto-opiskelijat ry
- 249 Vetelin kunta
- 250 Vieremän kunta
- 251 Yksityishenkilö
- 252 Yksityishenkilö
- 253 Yksityishenkilö
- 254 Yksityishenkilö
- 255 Yksityiskoulujen Liitto ry
- 256 Ylioppilastutkintolautakunta (YTL)
- 257 Ylivieskan kaupunki
- 258 Ylä-Savon koulutuskuntayhtymä
- 259 Ylöjärven kaupunki
- 260 Åbo Akademi
- 261 Ålands landskapsregering
- 262 Ähtärin kaupunki